

Inv. A. 39.094

Inv. 15874.

15874

ISTORICUL MONASTIRILOR INCHINATE

ȘI

SECULARIZAREA AVERELOR LOR

(Contribuție la studiul Istoriei Bisericii ortodoxe Române)

DE

ICONOMUL STRAVOFOR COMAN VASILESCU

348.733 (498)
231.95 (091)

21353.

„Mulți scriitori s'au nevoit de au scris rîndul și povestea țărilor, și au lăsat izvod pe urmă, și bune și rele, să rămăe feciorilor și nepoșilor: să le hie cele bune de învățătură, iar cele rele, ca să se poată feri de ele”.

(Vornic. Urechiă, Precuvânt).

BUCUREȘTI
1932

BUCURESTI

II. 480487

0/45

1956

1961

D

Iconomul Stravofor Coman Vasilescu

RC48/06

B.C.U. Bucuresti

C21353

INTRODUCERE

Cu cât cineva se ocupă și cercetează mai cu deamănuntul chestiunea monastirilor noastre, așa zise închinată, cu atâta se va încredința și mai mult că, gândul sau intențiunea egumenilor greci, cari au administrat, într'o vreme, asemenea monastiri, a fost nu numai să pue mâna pe veniturile averilor lor și să și le însușască în propriul lor folos, ori a Locurilor sfinte, ci să devie chiar stăpâni absoluți peste acele proprietăți.

Se știe, în adevăr, că mai toate aceste monastiri și schituri au fost zidite din timpurile cele mai îndepărtate de către Domni și boeri, monastiri, pe care apoi, le-au înzestrat cu moșii și alte averi; iar din veniturile lor, acei prea fericiți ctitori, au prevăzut, în actele lor de fundație, să se facă niște anumite instituțiuni sau așezăminte de binefacere și de utilitate publică, bunăoară: școli pentru copiii săraci, spitale pentru bolnavi, ospicii pentru bătrâni, infirmi și neputincioși, ospătării pentru primirea călătorilor străini și a vizitatorilor ș. a.

De asemenea, tot acei prea fericiți ctitori și donatori, au dispus, să se ajute fete sărace la măritișul lor, și chiar familiile scăpătate, mai ales descendenți de ai ctitorilor precum și țara sau statul, la vreme de nevoie.

Însă unii dintre ctitorii monastirești, orbiți de strălucirea de care se bucura clerul grecesc, mai cu seamă după veacul al XVI, au *dedicat* sau *închinat* ctitoriile lor, Locurilor sfinte din orient, *sub cuvânt de cenzură a moravurilor, de îndreptarea rânduelei ritului și de asigurarea celor așezate de ctitori, în prestigiul acelor Locuri sfinte*, dar s'a întâmplat contrarul; căci, tocmai ca fluturii, care fac roată în jurul unei lumini strălucitoare, și la urmă, atrași fiind de splendoarea ei, se aruncă în văpaia de foc și acolo își găsesc sfârșitul; apoi tot astfel s'a întâmplat și cu acei ctitori și donatori, căci ei, dând în mâinile clerului grec bunurile cu care înzestraseră monastirile, s'au ars ca fluturii cei naivi ¹.

În adevăr, deși se prevede în actele constitutive ale ctitorilor dispozițiuni privitoare la modul cum trebuie să se administreze acele averi și se dispune, în acelaș timp, ca numai *prisosul* venitului anual, să se trimită Locurilor sfinte, ca ajutor, și aceasta în urma cheltuelilor făcute cu întreținerea monastirilor pământ-

1. Loc. cit. ziarul „Românul“ din 1876.

tene și a ținerii lor în bună stare; totuși, călugării greci, profi-tând de starea de veșnică turburare, în care se zbătea țara, au început, dela o vreme, să nu mai respecte acele dispoziții testa-mentare ale ctitorilor. Ba unii au mers până acolo, în cât au îndosiat și actele de donație, și tot odată s'au substras, încetul, cu încetul, până și dela controlul și privegherea statului, în ce pri-vește administrarea averilor bisericesti.

Într'aceasta se cuprinde, pe scurt, *istoricul monastirilor închi-nate*, ce ne-am propus să tratăm în rândurile ce urmează.

Înainte însă de a intra în fondul cercetării acestei chestiuni, credem că este nimerit, și necesar chiar, de a se ști mai întâi:

De unde au venit acești călugări greci, precum și alți cona-ționali de ai lor și cu ce anume împrejurare s'au pripășit ei în țara noastră? iar al doilea, ce atitudine au avut ei față de noi, Români, cari i-am primit și i-am adăpostit într'o vreme de pribegie?

Însă un lucru trebuie să amintim aici, că nu este vorba despre grecii din vechea Eladă sau marea Gecie de astăzi, cari totdea-una s'au distins prin eroismul și patriotismul lor, ci despre grecii Tarigradeni sau Rumelioți, cari din contră, s'au distins prin lăși-tate, invidie și fraudă, nu numai în cele politicești, ci și în cele bisericesti, între cari se conumeră și călugării de toate treptele.

Acești din urmă greci, după știrile și izvoarele ce le-am putut avea la îndemână, ar fi venit și s'ar fi stabilit în Principatele Dunărene, deci, dar în Moldova și Muntenia, după căderea im-periului Bizantin și a cuceririi Constantinopolului de către Turci, la 1453.

Cu acea împrejurare, zicem, acești greci, începură a emigra, de frica iataganului turcesc, încotro au putut vedea cu ochii.

Așa, o parte din ei, au pătruns în Apusul Europei, stabilin-du-se în Sudul Italiei, unde găsiră mulți conaționali de ai lor; o parte a venit și s'a stabilit în țara noastră, fiind de aceeași credință cu noi; iar o parte a rămas în vechea lor capitală (Constantinopolul), stabilindu-se în cartierul așa numit *Fanar* sau *Fenal*, situat pe malul Mărei, unde altădată, își avea reșe-dința ambasadorii Europei. Iar dela o vreme îl părăsiră și ei, și se stabiliră într'un alt cartier numit *Pera*. După ce astfel *Fă-narul* a fost înțesat de greci, a venit și s'a stabilit aici marele Patriarh al Ierusalimului precum și cel al Constantinopolului cu sinodul respectiv, așa în cât, acest cartier, căpătă o mai mare splendoare, ca mai înainte. ¹

Crecii fiind o națiune întreprinzătoare și foarte aplicată la com-erț și industrie, găsiră. — în noua lor patrie, — vorbind de țările Române, un câmp întins de activitate, pe această cale; așa că ei, încetul cu încetul, se îmbogățiră foarte curând, ceea-ce-i face de a se încuscri cu fete de ale boerilor pământeni; și prin

1. Loc cit. Grecii în țara Românească, de C. V. Obedeanu, Bucu-rești, 1900, p. 162—163.

aceasta ei căpătără drepturi civile și politice, iar unii dintre ei, deveniră preceptori, (dascăli) pe la casele boerești, pentru educația și instrucția copiilor lor.

«Relațiile Românilor cu grecii sunt mai vechi de cum arată unii istorici, zice profesorul V. A. Urechia.

«Ele nu încep cu Mavrocordat, deci dar din epoca așa zisă Fanariotică, ci chiar cu căderea Constantinopolului sub Turci, la 1453.

«Ca și în Apusul Europei, au emigrat familii grecești și în Principatele Dunărene»,

Iar cum că grecii se îndeletniceau cu comerțul, vom cita, ca mărturie, un document din timpul Voievodului Basarab Radu pronumit cel Frumos, Domnul Valahiei, din 1469, unde se spune că, acel Domn, comunică Municipalității Sibiu din Ardeal, hotărîrea dintr'un proces, ce a avut loc, între un italian, un sas și patru greci, pentru niște piper ¹.

Dar și pe calea religioasă, această emigrație a grecilor nu rămase mai pe jos; căci mulți călugări greci, veniră și se adăpostură în monastirile din Moldova și Valahia, mai ales că, aproape de un veac Biserica Română era deja sub autoritatea Patriarhiei din Constantinopol; dovadă e că, Patriarhul de aici, a trimis pe Mitropolitul grecesc din insula Mitiline ca să organizeze biserica Moldovenească ².

Urmează de aici că aceleași relații politice și religioase, exista între moldoveni și greci, ca și acele dintre greci și valahi.

«Datinele și obiceiurile religioase ale Românilor sunt aceleași ca și ale Grecilor, zice profesorul C. Erbiceanu; numai tradițiile populare ca: jocuri, serbări naționale Române, obiceiurile casnice și intelectuale, legendele și altele de felul acestora, mai poartă tipul românesc și amintesc origina noastră Română.

«De aici se explică și stilul grecesc bizantin în construcția bisericilor și a monastirilor noastre Române ³.

Se notează că, pe dată ce imperiul Bizantin a căzut în mâinile Turcilor, deci dar sub stăpânirea lor, proprietățile bisericilor și monastirilor grecești, situate pe teritoriul acelei împărății otomane, au fost confiscate de către Turci, și prin aceasta, acele sfinte locașuri, devenise lipsite de orice venituri, așa în cât, cu trecerea vremii, au ajuns într'o complectă sărăcie.

«Biserica grecească ortodoxă, în acea vreme, s'a supus unei noue încercări, zice arhierul Filaret Scriban; dar nu s'a nimicit odată cu împărăția Bizantină dela Răsărit; ci curățindu-se în cuptorul ispitelor, a păstrat, în provinciile mohamedane, duhul bunei cinstiri, dragostea către vechea credință cea apostolică, și, după putință, a sa bine încuviințată slujire de Dumnezeu.

1. Loc cit. grecii în fările Românească de C. V. Obedeauu, 1900, p. 163.

2. A se vedea Istoria Românilor din Dacia Traiană, de A. D. Xenopol, vol. III, p. 450.

3. Loc cit. Grecii în Țările Române, de C. V. Obedeauu București, 1900, p. 630.

«Creștinii de Răsărit s'au lipsit, ce e drept, de cele mai bune biserici dinpreună cu averile lor, și foarte mult s'au imputinat numărul episcopilor, însă dreapta credință s'a ținut mai în toate acele țări, ca și mai înainte»¹.

O altă serie de greci au venit și s'au stabilit în Valahia, ceva mai târziu, adică la 1495, deci dar în timpul lui Radu Vodă, pronumit cel Mare; aceasta cu ocazia ducerii lui la Constantinopol, spre a negocia pacea între sultanul Baiazet, împăratul Turcilor și Sigismund, regele Ungariei.

Cu acea împrejurare, Radu Vodă, găsind pe Patriarhul Nifon exilat la Adrianopol și având trebuință de el, atât pentru organizația Bisericei, cât și pentru disciplina clerului din țara Sa, interveni, pe lângă Sultan, ca să-l elibereze din exil, ceea ce se și făcu. Apoi întorcându-se în patria sa, luă cu sine și pe Patriarh pe care-l puse locțiitor de Mitropolit la scaunul care, dela Argeș, fusese strămutat la Târgoviște.

Fără îndoială că, odată cu ocazia aducerii Patriarhului Nifon în Valahiă, vor fi venit împreună cu el și alți greci, clerici și civili, rudenii de ale lui, pe care, prin stăruința sa, cătră Domn, îi puse în slujbele statului.

Dar aceștia, din pricina purtării lor nechibzuite și a lăcomiei nesățioase, ajunseră în stare de nesuferit, lucru pentru care, cu trecerea vremii, s'au luat, de către guvernământ, cuvenitele măsuri contra lor, nu numai de a nu li se mai încredința, pe viitor, slujbe de ale statului, ci și de a fi alungați peste graniță.

Drept mărturie, vom cita tratatul încheiat la 1595, în orașul Belgrad (Transilvania), între Mihai Vodă Viteazul și Sigismund Batori, Principele Ardealului, prin care se stipulează ca «nici un grec să nu fie primit în slujbe de ale statului»².

Mai departe, în urma învingerei lui Petru cel Mare, împăratul Rusiei de către Turci, la satul Stălinești, lângă Prut, din județul Fălciu, — (și din care pricină Principele D. Cantemir, Domnul Moldovei, aliatul său, a trebuit să emigreze în Rusia, cu un mare număr de moldoveni) — ei (Turcii) nu s'au mai încrezut în Domnii Moldoveni și Munteni; așa încât, încă dela 1716, au început a trimite în ambele Principate, guvernatori greci Fanarioți din Constantinopol, unde locuiau ei.

De atunci Domnia țărilor române s'a pus în licitație; așa în cât, acela căpăta Domnia, care da mai mulți bani Turcilor, bani, pe care neavându-i deplin, concurenții la Domnie, îi împrumutau dela bancheri, cu procente foarte mari. Apoi, acești Domni, veneau în țară, întovărășiți de o ceată numeroasă de Greci, pe care-i puneau în diferite dregătorii, spre a storce cât mai mult țara, în favoarea binefăcătorilor lor. Și tot așa s'a urmat, până la începutul revoluției dela 1821.

1. Loc. cit. Istoria bisericească pe scurt, de Arhierex Filaret Scriban, Iași, 1858.

2. Loc cit. Biblioteca pentru toți No. 566, p. 69—70.

I

ISTORICUL MONASTIRILOR INCHINATE DIN EPOCA GRECISMULUI, DELA 1633 ȘI PANĂ LA 1821¹

În timpurile cele vechi, au fost bărbați și femei, cari din scopuri mai înalte religioase și spre a se apropia tot mai mult de Dumnezeu, părăseau lumea și toate ale ei, și se retrăgeau în pustietăți, în păduri seculare, în peșteri, unde apoi, feriți de ispite din partea altora, duceau mai ușor, o viață sfântă și contemplativă, petrecând în rugăciuni, în învățături folositoare și post.

Obiceiul acesta de a se izola de lume și a petrece singurateci, în scop mai înalt religios, a fost la Indieni, la Perși, la Chinezi și la Egipteni, dela care apoi, a trecut la Ebrei, iar dela ei la creștini.

Deci acolo, unde se iveau niște asemenea oameni în pustie, adăpați cu cunoștința de Dumnezeu și înfrumusețați cu virtuți adevărate creștinești, într'acolo năzuia și poporul, spre a afla mântuire, reculegere, odihnă sufletească.

Astfel petrecând acolo, cu timpul, își făcuse niște anumite locuințe (chilii) mai sistematice pentru adăpost și biserici mai spațioase pentru servirea celor sfinte; apoi statorniciră și regule pentru viețuirea monahală, îndeletnicindu-se, precum s'a zis mai sus, în rugăciune, în științe și acte de binefacere, în sfârșit, cu lucrul pământului și alte ocupațiuni manuale; așa în cât, cu timpul, în locurile nefrequentate de oameni, se iviră monastiri și comunități; în locurile nisipoase și mlăștinoase, de mai înainte, creșteau felurite semințe; în pustietățile depărtate de oameni, răsunau cântări și rugăciuni înălțate către Dumnezeu.

Viața aceasta a monastirilor, în pustie, ocupațiunile lor felurite, au atras atențiunea unora într'atât, în cât mulți părinți de familie, trimeteau într'acolo tinerimea, care voiau să fie bine crescuți.

Astfel monastirile înzestrate cu regule de viețuire, cu bărbați luminați, produsera atâtea fructe, atâtea bărbați învățați,

1. Pentru înlesnirea tratării acestui subiect l'am împărțit în trei părți, anume:
I. Istoricul monastirilor închinale, în epoca grecismului, adică dela 1633 și până la 1821.

II. Istoricul monastirilor închinale din epoca reintronării Domnilor pământeni, în legătură cu evenimentele politice dela 1821, până la 1859 inclusiv.

III. Istoricul monastirilor închinale din epoca Domniei lui Vodă Cuza, în legătură cu evenimentele politice dela 1859, și până la 1865.

atâția sfinți, în cât cei avuți și plini de evlavie — de respect și frica lui Dumnezeu, avuțiile, proprietățile de pământuri, precum și alte edificii sau acareturi, le dăruiau monastirilor, pentru ca prin aceasta, mai lesne, să se poată ajunge scopurile cele sfinte, vesnice și temporale ¹.

De aici a urmat, ca Domnii sau Voevozii, ce i-am avut după vremi, au zidit și ei biserici și monastiri, în asemenea localități, cu mult mai trainice, pe care apoi le-au înzestrat cu moșii, fie din proprietatea statului, fie chiar din averea lor proprie.

Înălțarea acestor losașuri sfinte, s'a făcut, cum se vede, nu atât din spirit de bigotism, ci mai mult, ca o prevedere, pentru vremurile grele de băjenie.

«*Se ridicau monastiri, pentru timp de năvăliri*», zice poetul. După exemplul Domnilor sau Voevozilor, au urmat apoi boerii precum și alte persoane avute.

Aceste sfinte locașuri serveau, în adevăr, spre a apăra, de vihorul cotropitor al năvălitorilor, odoarele bisericesti și chiar viața fiilor patriei, fiind, pe acele vremuri, un prilej mai sigur de apărare, de cât munții și pădurile, lucru pentru care, s'au construit, de jur împrejurul lor (monastirilor) ziduri înalte și groase de piatră.

«*Monastirile zidite de pe atunci mărturisesc, tot învingeri împlinite de poporul românesc*». (G. Sion).

În privința aceasta, iată ce scrie Episcopul Melhisedek :

«Domnii și boerii precum și alte persoane avute, buni români și buni creștini, zideau biserici și monastiri și le înzestrau cu daruri bogate, jertfeau averi mari, nu din vrea obligație politică, sau de altă natură, ci numai din imboldul unui curat și dezinteresant sentiment creștin, adică nevoia sufletească de a-și lega numele de o faptă de pietate creștină și de a fi plăcuți înaintea lui Dumnezeu».

Iar ca încheiere, tot acest iscusit cărturar și vrednic slujitor al Domnului, face următoarele reflexii morale :

«Deci acest spirit de jertfă creștină, din trecut și din făptuirile lui, avem de disprins învățăminte prețioase pentru prezent precum tot în ele trebuie să vedem o îndrumare pentru viitor» ².

Dar nu numai Domnii și boerii au contribuit, cu obolul lor, la înzestrarea bisericilor și a monastirilor, ci și ostașii Români, cu leafa sau simbria lor, ce primeau dela stăpânire.

Drept mărturie, ne permitem a cita hrisovul lui Leon Vodă cu data de 15 Iunie 1638, hrisov dat monastirei Bistrița, prin care, sus citatul Domn, întărește dania satului «Costești», sat pe care Mihai Viteazul îl cumpăraseră dela moșneni, drept 42.000 aspri, bani oferți de bună voe de ostașii lui, din simbria lor ³.

1. A se vedea manualul liturgic de profesorul Ștefaneli, Cernăuși, p. 77.

2. A se vedea cronică Hușilor, p. 436.

3. A se vedea Puterea armată la Români, de N. Bălcescu, Biblioteca pentru toți, NN. 393—393 bis p. 41—42.

Fundatorii și înzestrătorii monastirești, prevăzută-au, sau nu, în actele lor testamentare, niște anumite condiții, spre a servi de călăuză, urmașilor lor, în cărmuirea acelor sfinte locașuri și a averilor pendinte de ele?

Negreșit că au prevăzută asemenea condiții sau îndatoriri, condiții care sunt stipulate de *legatari* și *donatori*, în actele lor testamentare și care, în totalul lor, sunt aceleași, atât pentru monastirile neînchinată, cât și închinată.

Iată în ce constau acele condițiuni:

1. A întreține în bună stare bisericile și acaretele, pendinte de ele, ca să nu se ruineze.
2. A îndeplini, cu sfințenie, serviciile divine, conform pravelor, având personal cu totul complet de serviciu.
3. A se creea școale, spitale precum și alte așezăminte de binefacere și de utilitate publică.
4. A se înzestra fete sărace, la măritișul lor.
5. A primi și adăposti pe călători și vizitatori și a le da cuvenita ospitalitate, după putință.
6. A se îngriji de victimele căzute în războiu.
7. A se veni în ajutorul statului, ori de câte ori trebuința va cere.

Unii dintre ctitorii sau fundatorii monastirești, atrași fiind de splendoarea, în care se afla clerul grecesc, mai ales prin veacul al XVI, au *închinat* sau *dedicat*, ori au *supus*, ctitoriile lor, sub protecția unor biserici mai mari streine, grecești, dela Locurile sfinte din orient, — (un fel de suzeranitate religioasă, analoagă celei politice, cum bunăoară au fost închinată țările Române, — Moldova și Muntenia, împărăției otomane de altă dată), — în speranță că, intențiunile lor, vor fi îndeplinite mai cu conștiințiozitate de călugării greci.

Iar motivul, care a determinat pe acei iluștri fundatori de și-au închinat ctitoriile lor, Locurile sfinte, a fost:

1. *Ruina materială a bisericelor și a atenanselor monastirești.*
2. *Desfășurarea comunităților religioase române.*

«S'a făcut obicei, zice cronicarul Cantemir Vodă, când un Domn sau boieru, voia să zidească o monastire, își împărțea toate averile, în mod egal, între monastiri și copii, dând monastirei atâtă, cât la fiește cărui copil în parte.

«Dacă se temea însă, ca, după moartea lui, monastirea să nu fie distrusă, o închina uneia din lavrele mai mari, care se află la Locurile sfinte.

«După ce a făcut această, arhimandriții acelor lavre, sunt obligați să vegheze asupra monastirei și să aibă grijă, totdeauna, să se găsească acolo călugării cu viață neprihănită și cu moravuri cinstite ¹.

Iar ca răsplată a exercițiului sarcinei de privighitori, executori

1. Loc cit. Cronica Moldovei III, C. 3.

și curatori, acei ctitori, zicem, au făcut și ceva dar bisericilor și monastirilor grecești, dela Locurile sfinte, anume : *de a se cumpara undelemn, tămde, lumdnări și chiar bani*, sub denumirea de *daruri* sau *mile* ¹.

De aici devine denumirea de *monastiri închinat*e, spre deosebire de celelalte *monastiri neînchinat*e indigene, care nu erau supuse la asemenea îndatoriri.

De aici apoi s'a dat naștere la două categorii de monastiri : a) *monastiri cu legătură*, îndatorate cu îndeplinirea condițiilor prevăzute în pravele țarei, respectiv Reg. organic ; b) *monastiri fără legătură*, care, firește, sunt aparate de orice îndatorire sau răspundere, afară, bine înțeles, de condițiile prevăzute la art. 363 din același Reg. organic.

Să nu se uite însă un lucru că, între condițiile impuse *monastirilor cu legătură*, adică închinate, și care (condițiuni) sunt prevăzute în sus zisul Reg. organic, este și aceea, adică că «monastirile sunt datoare la răspunderea tuturor sumelor, câte nu s'au răspuns, dupre dispunerea testamentare, prin nici un fel de pretext sau contestare din partea lor». Dar tocmai aceste condițiuni nu le-au îndeplinit egumerii greci dela monastirile închinate ; — Și din această pricină a urmat, vreme îndelungată, un încordat conflict, între guvernul Român și călugării greci, conflict, care s'a terminat, pentru totd'auna, odată cu secularizarea averilor monastirești închinate. Negreșit că vor fi existând și unele acte sau documente de danie de ale ctitorilor întemeetori de monastiri, care și-au închinat ctitoriile lor, fără să se menționeze în ele vre un fel de condițiune, dar aceasta nu s'a putut întâmpla, decât în epoca Domniei Fanarioților, când, adică acei Domni, dacă nu încuraja, dar cel puțin erau nepăsători, față de lăcomia nesățioasă și abuzurile de jaf, ce comiteau egumenii greci în cârmuirea averelor monastirești închinate.

Dar și'ntr'un caz sau altul, adică și în cazul, când actele testamentare de danie ale prea fericiților ctitori, vor fi având, sau nu vor fi având asemenea condițiuni sau îndatoriri impuse călugărilor greci, gândul fundatorilor, zicem, n'a fost ca, prin închinarea ctitoriilor lor, Locurile sfinte, acele sfinte locașuri, să se pustiască, să se ruineze și, în cele din urmă, să se desființeze, ci ca să dureze veșnic, iar numele lor, neconținut să se pomească în biserică.

S'a văzut mai sus că, cea dintâi condiție prevăzută în actele testamentare ale ctitorilor și care trebuia să fie adusă la îndeplinire de către egumenii greci, ca și toate celelalte condițiuni, ce sunt legate de asemenea așezăminte, era aceea *de a se păstra în bună stare fînța monastirească*.

Însă ce făceau egumenii greci, în ce privește păstrarea și îngrijirea acestor sf. locașuri ?

1. A se vedea Registrul hronologic de actele românești de danie, cu privire la monastirile închinate ce se află la Muntele Atonului. publicate în ziarul „Buciumul” din 29 Iunie, 1863.

Aceștia, având înputernicirea, ca delegați din partea căpiteniilor lor de la Locurile sfinte, înprăștiară, încetul, cu încetul, pe călugării Români dela monastirile închinată și nu-i mai înlocuiră cu alții; așa încât ele încetară de a mai fi comunități religioase Române. Și numai de formă, doar, lacomii greci, lăsașu în ele câțiva inși de ai nației lor, ori, poate dintre Români cei mai devotați ai intereselor lor, cari să servească pe egumenii greci în administrarea averelor monastirești închinată.

De aici reese faptul că, monastirile închinată, în loc se înfățișeze o bogată populație de călugări străini, nu sunt decât foarte săraci; n oameni, față de monastirile neînchinată.

În adevăr, după un calcul, făcut înainte de secularizare, pe când monastirile neînchinată erau în număr de 53, iar schituri 189, cu o populație de 3836 de călugări și 4043 de călugărițe; cele închinată erau în număr de 72 monastiri și 24 schituri, cu o populație de 509 călugări și 46 călugărițe ¹.

Deci monastirile închinată au fost desființate ca monastiri; ele nu mai erau comunități religioase de închinare către Dumnezeu, ci numai niște dependente administrative ale monastirilor de Răsărit, însărcinate cu strângerea veniturilor, pe care apoi le trimiteau patroanelor lor dela Locurile sfinte din orient.

Cum priveau călugării greci monastirile indigene închinată din Principate, sub raportul administrativ și juridic, față de patroanele lor de la Locurile sfinte?

Călugării greci considerau monastirile indigene închinată din Principate ca sucursale patroanelor lor dela Locurile sfinte, cum bună oară ar fi bisericile filiale, față de cele parohiale, din Regatul nostru Român.

Dacă, în adevăr, lucru ar fi așa, ar fi urmat ca, toate aceste biserici, considerate ca sucursale, să fie întreținute cu tot strictul necesar de către patroanele lor dela Locurile sfinte.

Însă a se pretinde acest lucru, Locurilor sfinte, adică ca ele să întrețină comunitățile religioase Române din țară, aceasta ar însemna de a pretinde de la ele ceva protivnic regulilor Bisericii și temeliei organizării monahale dela Răsărit, deoarece, Locurile sfinte, nu aveau scaunul lor în Principate.

În privința aceasta iată cum glăsuete canonul 81 al sinodului ecumenic dela Calcedon: «clericii (ospiciilor) de săraci și a monastirilor și bisericilor sfinților martiri, să rămâe sub ascultarea Episcopilor din fiecare oraș» ².

De mirat e faptul, cum însuși călugării greci susțineau că regulile Bisericii și temelia organizării tagmei monahale de Răsărit, se împotrivesc la închinarea unor monastiri către altele,—la supunerea unor comunități religioase, către alte comunități de călugări, de oare ce ele nu puteau fi supuse de cât Episcopilor locali. Și doar întru aceasta stă greșala călugărilor greci că ei

1. Loc. cit. *Domnia lui Vodă Cuza I*, p. 350.

2. A se vedea *Pidalionul* ediția de Neamț.

recunosc, în adevăr, acest lucru, dar nu-l fac. De aici nevoia, în care se găseau monastirile patroane, de la Locurile sfinte, de a desființa comunitățile închinare din Principatele României; lucru pentru care, călugării greci, lăsară asemenea sfinte locașuri, în părăsire, până ce cădeau cu desăvârșire în ruină.

Dar scopul principal al închinării monastirilor pământene, către Locurile sfinte, era tocmai păstrarea ființei acelor sfinte locașuri de cătră comunitățile grecești.

Deci în fața acestei alternative, călugării greci, erau nevoiți, sau să calce Canoanele bisericești, sau să desființeze monastirile pământene, luând pentru ei, moșiile lor, și prefăcând foastele comunități de călugări Români, în niște simple centre de administrare grecească ale acelor averi bisericești.

În consecință comunitățile grecești dela Locurile sfinte, pentru a putea pune mâna pe averele monastirești indigene, au fost nevoite să distrugă ființa lor de monastiri și să le prefacă în dependente administrative, pentru cărmuirea acelor averi. «Aici ni se pare că stă argumentul de căpitenie pentru îndeplinirea condițiilor de închinare, zice distinsul istoric A. D. Xenopol»; căci pe când pentru neîndeplinirea celorlalte condiții, bună oară, păstrarea epitropiilor pământene, înființarea de școale precum și alte instituțiuni sau așezăminte de binefacere, atrăgea după sine anularea închinării; apoi prin distrugerea monastirilor pământene, se distrugea, prin ea însăși, și închinarea «căci chiar termenul de *închinare*, arată că, *monastirile* și nu moșiile lor, fusese supuse Locurilor sfinte ¹.

Dață ar fi fost să li se dea moșiile, s'ar fi întrebuintat termenii obișnuiți de *danie*, *dăruire*; însă nu se putea distruge ființa monastirilor, care veneau cu acele moșii ale lor, să se supună Locurilor sfinte și să se păstreze, de aceste din urmă, numai moșiile ².

Mai departe, călugării greci tăgăduiau ori ce drept de control și supraveghere a țării asupra averelor monastirești închinare.

Așa ei nu voiau de a se supune: a) la darea socotelor; b) la numirea și destituirea egumenilor; c) la darea moșiilor în arendă sub privigherea organelor statului; d) la controlul pentru susținerea așezămintelor de binefacere și de utilitate publică; ei consimțeau numai de a vărsa în casa statului o contribuție benevolă. Într'un cuvânt, comunitățile grecești, se pretindeau stăpâne asupra moșiilor monastirești închinare și voiau să fie cu totul neatârinate de organismul statului Român: deci *țineau să constituie un stat eclesiastic grecesc, în simul statului Român*.

Monastirile închinare trebuia, sau nu, să vie în ajutorul școalelor cu o parte din veniturile provenite dela averele (moșiile) pendinte de ele? Sigur că da. Iar cum că monastirile închinare

1. Loc. cit. Domnia lui Vodă Cuza I, p. 352—353.

2. Loc cit. Domnia lui Vodă Cuza I, p. 353.

erau datoare să vie în ajutorul școalelor, pentru întreținerea lor cu o parte din veniturile provenite dela moșiile pendente de aceste monastiri, ne permitem a cita următoarele hrisoave :

1. Hrisovul lui Antioh Vodă Cantemir, din 1706, prin care supune: monastirile închinată la o dare de 720 galbeni, anual; iar pe cele neînchinată, la 600 galbeni, din care să se dea pentru școale suma de 120 galbeni, bani ce trebuiau să fie adunați de Mitropolit, prin ordinele date Episcopilor; dar și monastirile închinată sunt îndatorate să numească și de un delegat, pentru ca să adune banii și să-i încredințeze Mitropolitului¹.

2. Hrisovul lui Alexandru Vodă Ipsilante, din 1775, care dispune ca «toate monastirile, atât cele neînchinată, cât și cele închinată, să contribuie la întreținerea Academiei din București celei reorganizate de el, cu suma de 30 de pungi, lucru pentru care a și scutit, pe acele monastiri, de orice dare către stat.

Aceasta pentru cuvântul că, întemeetorii acestor monastiri au hărăzit, cele mai multe din veniturile lor, unor fapte de binefacere și de utilitate publică².

3. Hrisovul lui Ioniță Vodă Sturza din 1828, în care se arată că monastirile închinată trebuiesc să dea școalelor câte 25.000 mii de lei pe fiecare an din veniturile acelor monastiri.

Se notează că, și Vodă Caragea, hotărâse, în 1817, ca monastirile închinată, să contribuie cu o sumă oarecare pentru școale; dar fiindcă egumenii dela acele monastiri nu se înțelegeau asupra repartiției acelei sume, Principele, o face el singur, prin o listă impusă din oficiu³).

Erau, sau nu, datori egumenii greci de a da socoteală despre veniturile încasate și cheltuețele întrebuințate în fața autorităților statului Român?

La această întrebare răspundem afirmativ; iar pentru a dovedi acast lucru, vom cita următoarele hrisoave :

1. Hrisovul lui Antioh Vodă Cantemir, din 1710, în care se arată că «precum într'această vreme, multă scădere și lipsă s'au făcut sfintelor monastiri, de odoare și de vestminte și de bucate, fiind sub stăpânirea streină, și încă și călugării (greci) au fost jăcutori, împreună cu acei stăpâni străini și au făcut multe stricăciuni;—de aceia hotărâm ca sf. sa Mitropolitul, cu credinciosul boerul nostru(?) să iee seama tuturor egumenilor, prin izvoadele lor cele vechi (până a nu fi răscoalele) făcând izvod nou de cele ce se află acum¹.

2. Constantin Vodă Mavrocordat, prin reformele sale, luase dispoziția ca «orice așezământ sau instituție de binefacere, trebuie să dea socoteală asupra veniturilor și cheltuețelor pe tot anul, în

1. Loc. cit. Domnia lui Vodă Cuza I, p. 357.

2. A se vedea Uricarul IV p. 432.

3. Loc. cit. Domnia lui Vodă Cuza, I, p. 357—358.

1. Loc. cit. Istoricul Mitropoliei Moldovei, p. 10.

care scop el constituie o epitropie, alcătuită din zece persoane, care, împreună cu socotitorul, trebuia să cerceteze aceste socoteli².

3. Hrisovul lui Constantin Vodă Moruz, din 1799, în care se arată că «egumenii tuturor monastirilor, să fie oprîți de a mai da în arendă toate moșiile monastirești, poruncindu-le să păstreze pentru propria cultivare o parte din ele; așa, unde vor fi 6, să păstreze 2; iar unde vor fi 3, să se păstreze 1.

De asemenea să pune în vedere și Mitropolitului a da socoteală de recoltele adunate și să se facă o listă a bucatelor aflătoare la monastire, pentruca la vreme de lipsă, să se poată ajuta cei nevoiași³.

De când datează închinarea monastirilor pămîntene din Principate, la Locurile sfinte? Aceasta este anevoe de precizat; totuși se găsește prima urmă de asemenea dedicație.

În privința aceasta iată cum se exprimă marele nostru istoric profesorul N. Iorga. «După anume donații făcute de Neagoe Vodă monastirei dela *Meteore*, care-l pomenește ca pe un ctitor principal, alte donații veniră în a doua jumătate a veacului al XVI, când de fapt se făcuse închinarea către monastirea Sf. Ștefan, ca urmare a unei cereri de ajutor către Mihnea Vodă al țării românești»¹.

În ce anume împrejurare se făcea sau urma a se face închinarea monastirilor pămîntene, la Locurile sfinte?

De la sine se înțelege că asemenea închinări de monastiri pămîntene către Locurile sfinte, se făcea, sau urma a se face, la vreme de grea cumpănă, adică când țara era amenințată de copleșirea dușmanilor; iar motivul era: *de a se păstra credința creștină ortodoxă și rânduielele bisericesti așa precum au fost stabilite după pravila Răsăriteană.*

Un exemplu de acest fel de închinare monastirească îl găsim, cu ocazia închinării bisericeii cu hramul sf. Arhanghel Mihail, ctitoria Voevozilor Balc sau Balița și Dragu Mașter din Maramureș, biserică care a fost zidită la 1391 și închinată Patriarhiei din Constantinopol, cu înalta binecuvântare a Patriarhului Antonie².

Rolul Domnilor sau Voevozilor Români din Principate ca protectori și ajutători bisericelor din Statele vecine.

Se știe că Domnii sau Voevozii noștri, au avut, într'o vreme, nu numai rolul de protectori ai ortodoxiei, ci și acela de miluitori și ajutători față de statele vecine, bunăoară Bulgaria, Serbia, Ardealul, Macedonia, Muntele Ațos și chiar fosta Polonie rusească; iar ca mărturie, vom aminti faptul că, numele acestor preafericîți ctitori, se găsesc săpate atât în pisaniile acelor sfinte locașuri, cât și în pomelnicele lor.

2. loc. cit. Monastirile zise închinare de I. Brezoianu, București 1861, p. 88.

3. Comp. condica Mitrop. Ungro-Vlahiei din 1793, No. 16, p. 143.

1. A se vedea Buletinul comisiunii monumentelor istorice, pe Ian.—Martie, 1929 p. 24-25.

2. Loc cit. Magazinul Istoric din Dacia III, 1845, p. 173.

Noi însă, în această parte a studiului nostru, vom pune în evidență numai monastirile dela Muntele Atonului. Acestea sunt:

1. *Monastirea Lavra*, a fost restaurată de Vladislav Voevod, între anii 1364 și 1372. Mai târziu, Neagoe Vodă Basarab, a restaurat biserica Catedrală și a dăruit sute de mii de taleri.—Același lucru a făcut și Vintilă Vodă.

2. *Monastirea Caracalu*. s'a restaurat de boerul Român Nicolae Caracal, apoi de Petru Vodă Șchiopul și de Doamna Ruxanda, soția lui Alexandru Vodă Lăpușneanu.

3. *Monastirea Filoteu*, are de ctitori pe Vlad Tepeș, pe Vlad Vodă călugărul și pe urmașii lor.

4. *Monastirea Protatu* are de ctitori pe vestita familie a Basarabilor, începând cu Basarab al II (1443) și ceilalți urmași.

5. *Monastirea Stavronichita* are de ctitori pe Neagoe Vodă Basarab, Șerban Cantacuzin, Gheorghe Duca și alți voevozi.

6. *Monastirea Pantocrator*, are de ctitori pe Neagoe Vodă Basarab și pe boerii Craiovești, apoi pe Stan Logofătul (Crețulescu) și alții.

7. *Monastirea Vatopedu*, are de ctitori pe Voevozii Ștefan cel Mare, Ieremia Movilă, Vasile Lupu și alții.

8. *Monastirea Esfigmemul*, are de ctitor pe marele Vornic Gavriil Costache, Logofătul Solomon, Ștefan Spătarul, Mitropolitul Venianim Costache și alții.

9. *Monastirea Hîlindaru* are de ctitori pe Ștefan cel Mare, Neagoe Basarab, Vintilă Vodă și alții.

10. *Monastirea Dochiaru*, a fost zidită de cătră un Român din Macedonia numit Nicolae dela Dochiaru, de prin veacul al VII, după cum se dovedește din actele Patriarhiei din Constantinopol. Această monastire a fost restaurată, posterior, de următoarele persoane: Alexandru Vodă Lăpușneanu și soția sa Ruxandra, de Mitropolitul Teofan și alții.

11. *Monastirea Xenofontes* are de ctitori pe voevozii Basarabi, boerii craiovești și alții.

12. *Monastirea Rusicu* (sf. Pantelimon) are de ctitor pe Vlad Călugărul, pe fiul său Radu și pe urmașii lui.

13. *Monastirea Xiropotam* are de ctitor pe Alexandru Vodă Lăpușneanu, pe Doamna Ruxanda, soția sa, și pe urmașii lor.

14. *Monastirea Constamonitu*, are de ctitori pe fiii lui Ștefan cel Mare, anume Alexandru și Petru și pe urmașii lui.

15. *Monastirea Sf. Pavel*, are de ctitor pe Vlad Vodă Călugărul, pe fiul său Vlad Vodă și pe urmașii lor.

16. *Monastirea Dionisiu*, are de ctitori pe Neagoe Vodă Basarab, Alexandru Lăpușneanu, Mircea Ciobanul, Doamna Chiajna și pe urmașii lor.

17. *Monastirea Grigoriu* a fost înzestrată mai de toți Domnii din țările Române.

18. *Monastirea Iviru*, are de ctitori pe Voevozii: Neagoe Basarab și Despina Doamna, Ștefan cel Mare, Radu Mihnea, Șerban Cantacuzino, Dimitrie Cantemir, Grigore Ghica și alții.

19. *Monastirea Simon-Petra*, este zidită de Mihai Vodă cel Viteaz și înzestrată mai de toți Domnii Țărilor Române.

20. *Monastirea Zografu*, este zidită de Ștefan cel Mare, la 1502, au ajutorat-o fiii săi, iar mai târziu, Alexandru Vodă Lăpușneanu, Vasile Lupu și alții.

21. *Monastirea Cotlomușu*, a fost zidită din temelie de Mircea Vodă și înzestrată și înfrumusețată de urmașii lui Radu cel Mare și Neagoe Basarab.

Și de oarece, cea mai mare parte din monastirile țărilor Române, au fost închinat Locurilor sfinte, mai ales celor dela Muntele Atonului, despre care s'a amintit mai sus și din care (monastiri pământene) unele nu mai există în timpul de față, ne permitem de a le nota mai jos, spre știința onor. public cititor.

Acestea sunt :

1. Sf. Gheorghe-Nou, Radu Vodă, Mihai Vodă, Zlătari, Sărin-dariu, Stavropoleos, Sf. Ecaterina, Sf. Ioan, Sf. Spiridon-Vechiu, Sf. Spiridon Nou, Cotroceni, Văcărești Spirea din Deal și Hanul Grecilor, din orașul București, Județul Ilfov.

2. Plumbuita, Negoeștii și Plătăreștii din Județul Vlașca.

3. Mărginenii din Județul Prahova.

4. Banu, Schitu și Codrenii din Județul Buzău.

5. Nucet. Golgotă și Butoiu din Județul Dâmbovița.

6. Slobozia din Județul Ialomița.

7. Deduleștii Bobenii, Râmnicu și Mislea din Județul Râmnicu-Sărat.

8. Bucovățul, Jiția și Roaba din Județul Dolj.

9. Călui și Hotărenii din Județul Romanai.

10. Clacociovul din Județul Olt.

11. Sf. Ioan și Proorocul Samoil din orașul Focșani Județul Putna; deasemenea monastirile Miera, Soveja și Vizantea, tot din același județ.

12. Răchitoasa din Județul Tecuciu.

13. Schitul Grăjeni din Județul Tutova.

14. Precista, Sf. Gheorghe, Sf. Dimitrie și Sf. Nicolae din orașul Galați, Județul Covurlui.

15. Făstăcii, Florești, Dobrovățul și Lipovățul, din Județul Vaslui.

16. Precista din orașul Bacău, Precista și Răducanu din orașul Târg-Ocna; deasemenea Berzunțul, Frumușica și Cașinu tot din Județul Bacău.

17. Tazlăul, Bohalnița și Bistrița din Județul Neamț.

18. Teodorenii și Popăuții din Județul Botoșani.

19. Monastirile : Golia, Bărboi, Sf. Sava, Sf. Ioan Gură-de-aur, Nicorița, Barnovski, Dancu, Sf. Trei-Hearhi și Frumoasa di orașul Iași.

Cine conducea, la început, cârmuirea sau administrarea spirituală-economică a monastirilor și a averilor pendinte de ele ?
La început cârmuirea sau administrarea averilor monastiresti se conducea de către însuși ctitorii fundatori, deci dar sub di-

rectul control și privigherea lor, la care luau parte și egumenii respectivi.

Iar după moartea acestora, această ocârmuire trecea la urmașii lor,—moștenitori și, în sfârșit, după trecerea și a acestora din viață, devenea statul cârmuitor, căci el este marele Epitrop al tuturor așezămintelor de binefacere și de utilitate publică.

Atunci guvernământul sau stăpânirea, spre a putea cârmui sau administra, mai departe, acele averi bisericești, conform destinației, întocmea un comitet alcătuit dintr'un delegat al său și egumenii respectivi, în frunte cu Mitropolitul sau Episcopii eparhiali, — care aveau îndatorirea ca, la fiecare sfârșit al anului, să dea socoteală de avutul întrebuițat și a prezinta situația, Domnitorului, spre cele de cuviință.

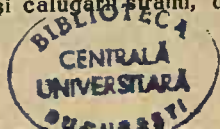
Drept mărturie, vom aminti faptul că chiar până către sfârșitul veacului al XVII, se găsesc în uz următoarele dispoziții, care s'au urmat întocmai până la anul 1742, anume: 1. Egumenul fiecărei monastiri, fără osebite, se găsește veghiat în gestiunea bunurilor monastirei sale de Mitropolit și Vel-logofăt.

2. Egumenii tuturor monastirilor din țară, să văd îndatorați de a da socoteală regulat, la fiecare period de trei ani, de venituri și cheltueli, în fața socotitorului Domnesc și a rudelor, ce se trag din fondatorii și donatorii monastirilor ce administrează și care se adeverează de dânșii, prin sempătuile lor. Tot, ca mărturie, despre acest adevăr, vom aduce la mijloc următoarele acte sau documente. 1. Actul de danie a lui Șerban Vodă Cantacuzino, ctitorul monastirei Cotroceni, în care se arată că «egumenul monastirei sale trebuie să dea socoteală, de venit și cheltuală, la fiecare trei ani, ca toți egumenii celorlalte monastiri din țară. 2. Nu mai puțin se întărește acest adevăr și prin brisovul lui Constantin Vodă Brâncoveanu, ctitorul monastirei «Râmnicu», în care se prevede aceeași dispoziție ca și a predecesorului său Șerban Vodă¹.

Mai departe observăm că, chiar în decretele de numire a egumenilor greci, decrete date de către chiriarhiile patriarhale ori de către comunitățile dela Muntele Atonului și Sinai, se arată *precis* îndatorirea ca egumenii să țină monastirea în bună stare, și că veniturile să fie întrebuițate cu înțelepciune și economie.

Drept mărturie vom cita actul sau decretul de numire și trimitirea egumenului Sofronie la monastirea Nucet, din județul Dâmbovița, care a fost închinată monastirei «Dositicu» (Sf. Visarion) dela Muntele Atonului, decret al cărui cuprins este următorul: «Noi subsemnații părinți ai Comunității Dositicul (sf. Visarion) numim prin acest act al nostru, pe Arhimandritul Sofronie, deplin împuternicit, egumen la monastirea Nucet, din România (Valahia) închinată sus zisei monastiri «Dositicu», căruia i-am pus următoarele îndatoriri: 1. A cârmui cu înțelepciune și economie

1. Loc cit. Monastirile Zise închinale și călugări străini, de I. Brezoianu București, 1861, p. 85—86.

averele monastirești, dinpreună cu monastirea, ca să fie în bună stare. 2. Să ni trimită în fiecare an ajutorul cuvenit. 3. A desface toate datoriile plătite țarei¹.

Egumenii Greci, înlocuitorii egumenilor Români dela monastirile închinat, conformatus-au, sau nu, cu executarea clauzelor prevăzute în actele testamentare ale ctitorilor?

Este afară de orice îndoială că și egumenii greci de pe la monastirile indigene închinat, în calitatea lor de educători și învățători ai poporului Român, atât în ce privește credința, cât și slujirea celor sfinte, au fost considerați ca epitropii cei mai îndreptăchemați pentru întrebuințarea binefacerei și la cărmuirea așezămintelor sfinte, de care erau legate ele. Însă, de la o vreme, ei nemulțumindu-se numai cu ajutorul sau prisosul, ce se da Locurilor sfinte, conform dispozițiilor testamentare ale ctitorilor, pun mâna pe toate veniturile monastirești, iar statului nu'i mai da nimica, pentru întreținerea așezămintelor de binefacere. Așa în cât, din această pricină, chestiunea aceasta a închinării, luară o altă față mai ales în epoca Domniei Fanarioților.

În adevăr, acești Domni Fanarioți, atrași fiind de averele considerabile, ce posedau monastirile Române, au început a se amesteca în administrarea lor. Așa ei, în locul titlurilor primitive, sub pretext de întărire, aduseră hrisoave, care modificară valoarea titlurilor.

Apoi sub masca zelului credinței, acești Domni, contribuiră foarte mult, prin autoritatea lor, la închinarea unui număr și mai mare de monastiri în prestigiul Locurilor sfinte, adică la sf. Mormânt, la Muntele Atonului și Sinai, precum și chiriariilor din Antiohia, Alexandria și Constantinop. dovadă întărirea lor cu hrisoave. Prin urmare, ceea ce era, la început în dar, s'a prefăcut în tribut.

Cu toate acestea, acest tribut, nu se putea întinde până la infinit, pe câtă vreme, căutarea averelor monastirești rămânea sau în mâinele celor ce le primiseră la început, sau în mâinele urmașilor.

Deci ei (domnii Fanarioți), spre a trece peste această dificultate, au pus în capul monastirilor închinat egumeni strein¹, fără înțelegere și fără milă cum zice cronica,²) persoane alese de dreptul de Comunitățile dela Locurile sfinte, creaturi ale Domnilor sau ale Patriarhilor. Astfel că, prin acest procedeu, mai toate acele venituri, ajunsese să iasă afară din țară, în paguba condițiilor, pentru care erau destinate.

Această stare de lucruri ținu până la reîntronarea Domnilor pământeni, adică până la anul 1821³.

Măsurile luate de Domni cu privire la stărpirea abuzurilor ivite în epoca grecismului.

Între abuzurile, încuibate în țările Române, din această epocă

1. A se vedea Uricaru XXV, p. 403—404

2. Comp. Istoria Bis. Române Ortodoxe de Prof. I. Lu paș, p. 40

3. A se vedea ziarul Buciumul, pe 1864, p. 794.

a grecismului, vom aminti: 1. Abuzurile cu hirotonisirile de diaconi și preoți, ce se făceau pe furiș peste hotarele țării, fără știrea și autorizația legală a Episcopilor și a Mitropolitului și fără ca acei preținși candidați la preoție să întrunească condițiile cerute de legele țării, așa că prin acest mijloc, se înmulțea numărul clericilor peste măsură de mult. Deci Principele Grigore Ghica, spre a pune stavilă unui asemenea abuz, a dat următorul Hrisov, cu data de 15 Iulie 1764, în care se prevede că: «cel ce va să se hirotonisească (trebuie) să se deosebească de stăpânirea politicească și să se scoată și din catastivul vistieriei domnești; și așa, după aceasta, prin cartea Domniei Mele, se va trimite către Arhiereul, cel ce va să-l hirotonisească și se va învrednici și la clirosul bisericesc»¹.

2. Imprumuturile ce făceau egumenii greci în comptul arendării moșilor monastirești închinată, pe mai mulți ani, fără știrea obșteștei Adunări sau a Mitropolitului, care era și Președintele acelei Adunări, ci numai a Domnului, care era strein, de aceeași nație cu ei. Deci, tot același Domnitor pentru a pune capăt unor asemenea abuzuri, întocmește, în 1767, un hrisov, în care se stipulează că: a) Aceste împrumuturi trebuie să se facă, în viitor, cu știrea și consimțământul Mitropolitului, căruia i se pune îndatorirea să ție la dânsul pecetea fiecărei monastiri.

b) Fiecare egumen este dator să-și facă pe tot anul catastih de venituri și să-l înainteze, la finele anului, orânduitului din partea curții și urmașilor, din neamul fondatorilor, de vor fi în viață.

c) Arendarea moșilor se va face pe termen numai de un an, iar negustorii (licitatorii) să fie Români.

Această din urmă dispoziție, adică de a se arenda moșiile monastirești, numai pe timp de un an, este o concesie făcută egumenilor, fiindcă, până aici, ei singuri căutau moșiile monastirești, cu oamenii situați pe acele moșii, comunicând chiriarhilor Eparhiei, sub jurisdicțiunea căreia se afla monastirea, cantitatea și felurimea cerealelor, ce au agonisit în jîtnețele monastirei. Apoi aceștia își dau relația lor la guvernământ, care nu elibera vânzarea, până nu se încredința de buna stare a recoltei anului în curs. Așa că, la vreo întâmplare de lipsă, să se găsească provizia necesară, spre ajutorul celor în lipsă de nutrimentul vieții, ca să nu pătimească poporul, într'o țară creștină ca aceasta (Valahia)»².

3. Tot între abuzurile făptuite de egumenii greci, de pe la monastirile indigene închinată, se socotesc și acelea, cu privire la falsificarea actelor de danie ale fondatorilor bisericesti, iar ctitoriile lor, le închinău Locurilor sfinte, fapt nepermis de legele și obiceiurile țării.

Așa, ca mărturie, vom cita monastirea Bistrița, ctitoria lui Alexandra Vodă cel Bun, Domnul Moldovei, cea mai veche și

1. A se vedea Uricarul I, p. 147.

2. A se vedea condica Mitropoliei No. 16 din 1793, p. 143

mai bogată biserică din Moldova, dar pe care (monastire) acel vovod, n'a închinat'o și nici n'a avut gândul, ca s'o închine, decât numai lui Dumnezeu. Cu toate acestea, călugării greci au întocmit un hrisov fals, pe numele oarecărei Doamne Safta, soția lui Gheorghe Vodă Ștefan, Domnul Moldovei, ctitorul Monastirei Cașinul, Doamnă ce se presupunea că-și trage neamul dela Alexandru Vodă cel Bun și Bătrân; și aceasta, pentru cuvântul ca să se dea o mai mare importanță aceluia document de închinare.

Iar, cât privește motivul închinării sus zisei monastiri, se vede din cuprinsul aceluia hrisov fals, pe care în rezumat, îl reproducem în rândurile ce urmează: «*Întâmplător, aflându-se în țară, Patriarhul Dositei al Ierusalimului, a văzut acea monastire în pustietate, în grea stricare și lipsită de podoabe și de celelalte odoare*; și deci, după îndemnul aceluia prea fericit Patriarh, presupusa Doamnă Safta, a închinat acea monastire sf. Mormânt, ca să fie veșnică pomenire».

Tot, ca mărturie, despre acest adevăr, vom cita monastirea Barnovski, ctitoria lui Miron Vodă Barnovski din Iași, pe care a înzestrat'o și el cu averi; însă și această biserică, n'a fost închinată de către întemeatorul ei, ci de către călugării greci, prin întocmirea unui hrisov fals, dovadă ne stă la mijloc testamentul lui Moisi Vodă Movilă, ce datează dela 7140 (1632) ¹.

Dar călugării greci, nu numai în Moldova au supus sau au închinat monastiri, indigene Locurilor sfinte din orient, în chip fraudulos, ci și în Valahia sau Muntenia. Așa, ca mărturie, vom cita hrisovul lui Șerban Vodă Cantacuzino, din 5 Mai 1681, în care se arată că «*Sfânta monastire Govora, a avut o moșie cu numele Strâmba, din satul cu același nume, sat situat în Județul Râmnicul Vâlcea, care de multă vreme aparținea sus numitei monastiri*; iar în timpul lui Duca Vodă Rumeliotul, intrând la această monastire egumeni greci, s'au sculat locuitorii din acel sat *Strâmba* și au făcut meșteșug cu egumenii greci de le-au dat bani și totodată și cărțile monastirei în mâinele lor, care, ținându-se (socotindu-se) de oameni slobozi și stăpânind și moșia *Strâmba*, și-au făcut și cărți mincinoase, luând pecetele dela cărțile monastirei și puindu-le la acele cărți rele (falsе) care cărți, mai pe urmă, sau adevărit că le-au fost scris un oare care Popa Nicolae dela Bârca» ².

Luatus-au, sau nu, cuvenitele măsuri de către Domni, cu privire de a nu se mai închina, pe viitori, schituri sau monastiri, Locurilor sfinte? Firește că da. — Așa, prima încercare, de reacțiune contra înstrăinării monastirilor pământene, Locurilor sfinte, se face în Muntenia de către Alexandru Vodă Iliș, prin emiterea unui hrisov, ce datează dela 6 Martie 1628, cu prilejul consfățuirilor sale cu marii dregători ai sfatului țarei, la întrebarea ce

1. A se vedea „Chestia monastirilor zise închinată” de N. Istrate, Iași, 1859.
2. Loc. cit. Uricarul VI, p. 111—114.

le-au fost pus sus citatul Domnitor: «Să cuvine să supunem monastirea Snagovul, Locurilor sfinte, sau să o lăsăm a sta după obișnuita de sine stăpânire? La această întrebare a Domnului, dregătorii răspunseră într'un glas: «Nici odată să nu se de-a monastirea aceasta de mai sus zisă *«Sinagogova»*, ci să se lase pe a sa însăși stăpânire, după cele întocmite de ctitorii săi cei dintâi, și astfel, neschimbată, să stea.

«Destui Domni, adăogiră în sfat boerii îndignați, destui stăpânitori au prădat și au supus sub ascultarea monastirilor streine pe cele pământene, asupra cărora ei nu aveau nici un drept ctitoricesc. «Saturi-se Locurile sfinte dela muntele Atos și de aiurea, cu atâtea danii și metoașe, cu care le-au fost înzestrat alți Domni de mai înainte. «Iar *Snagovul* hotărâm ca să stee întru a sa dintâi stăpânire, și metoh, de aici înainte, niciodată, legăm, să numai fie»¹⁾

Adoua încercare de reacție se face de cătră Matei Vodă Basarab, prin emiterea hrisovului din 1639, în care se arată că acest Domn, reia, din mâinele călugărilor greci doue-zeci și una de monastiri; și aceasta pentru cuvântul că, «aceste monastiri pământene, le-au închinat acei streini pentru mită și fără voia nimănui de a fi metoașe celor din sf. Munte și alte locuri»²⁾.

A treia încercare de reacție se face la 1649, când, Patriarhul de Ierusalim, Paisie, dădu un act de întărire pentru închinarea, la Locurile sfinte, a monastirei *Butoiu*. Măsura aceasta însă află împotrivire la clerul din țară; așa că, după ce egumenii greci: Partenie, Toma și Nichifor, se succedară, unul după altul, la acea monastire, Varlaam Mitropolitul Ungro-Vlahiei, puse mâna pe această monastire și așeză în ea egumeni Români»³⁾.

Dar și Arhidiaconul d'Alepo, în scrierea sa «Călătoriile Patriarhului Macarie al Antiochiei în țările Române»,—pe care-l însoția, arată și el un asemenea caz de oprire de închinare a monastirilor pământene, la Locurile sfinte prin cuvintele. «Dorința noastră era că această monastire (Călu) să se închine Patriarhiei de Antiochia, după cum sunt și alte monastiri închinare altor Patriarhii; dar nu găsirăm pe nimeni, afară de egumenul ei și de câțiva călugări, cari să se învoiască la aceasta»⁴⁾.

Năzuința călugărilor greci de a ocupa scaunul de Episcopi sau Mitropoliți, în țările Române.

S'a văzut din cele precedente că, încă din veacul al XVI și până la al XVIII, unii dintre Domnii sau Voevozii țărilor Române, — Moldova și Muntenia, și din boeri, au început a pune un

1. A se vedea „Biblioteca pentru toți” No. 474—474 bis p. 84—85.

2. Loc. cit. „Monastirile zise închinare și călugării străini” de I. Brezoianu, București, 1861, p. 78—79.

3. A se vedea Buletinul Comisiunii monumentelor istorice, pe trimestrul Ianuarie 1929.

4. A se vedea „Călătoriile Patriarhului Macarie în țările Române, între anii 1653—1658, trad. de d-șoara Emilia Cioranu, București. p. 202.

număr oarecare de schituri și monastiri pământene sub patronajul Comunităților religioase de la locurile sfinte, lăsându-le a se bucura de prisosul veniturilor anuale, conform ultimelor lor dorințe.

S'a văzut de asemenea că aceste dedicațiuni sau închinări monastirești, au început, încetul, cu încetul, a se înmulți; și, în cele din urmă, au degenerat în abuzuri, prin aceea că, comunitățile grecești, își însușesc unele monastiri indigene, neînchinate din preună cu proprietățile pendinte de ele, falsificând actele de danie ale fundatorilor, în dauna țării.

Ceva mai mult încă, călugării greci, merg și mai departe în scopul realizării aspirațiunilor lor, prin aceea că, năzuiesc, din toate puterile, de a se alege Episcopi sau Mitropoliți în țările Române, și, prin aceasta, de a căpăta și drepturi politice.

Dar acest sistem de alegere de Episcopi sau Mitropoliți, dintre persoanele streine, este contrar, pe deoparte, cu vechile datine urmate în Biserica Română din ambele Principate, iar pe de altă parte e contrar și deciziunii sf. Sinod, ținut la Iași, la 1752, deciziune, care, cu toată puterea spirituală, oprește, pentru totdeauna venirea streinilor de a ocupa scaunele ierarhice ale țării românești¹.

Iar pricina ținerei acestui Sinod își are obârșia din următoarea împrejurare:

La 1692, țara Moldovei a fost ocupată de către Ruși, fiind pe acea vreme, Mitropolit *Antonie*. Apoi după retragerea Rușilor în țara lor, a plecat și Mitropolitul cu ei, lăsând Mitropolia văduvă de păstor.

Deci fiind trebuință de a se alege un alt Mitropolit, în locul lui, s'a găsit un grec strein, cu numele Nichifor, bărbat vrednic, cu toată cinstea și podoaba arhierască, care a și fost ales Mitropolit de către tot soborul bisericesc și politicesc, după ce mai întâi primise călugăria la Monastirea Neamțul, — însă cu următoarea condițiune (tocmeală), adică ca, după dânsul, alt strein, să numai fie ales, ca nu cumva să se strămute obiceiul țării. Inșă această alegere de Mitropolit, în persoana lui Nichifor, s'a făcut, nu că doar nu se afla, în acea vreme, vreunul din Episcopi vrednic de a păstori Mitropolia Moldovei, ci mai vârtos, ca să se acopere numele cel de rea credință (hainlăc) a lui *Antonie*.

Negreșit că, după moartea Mitropolitului Nichifor, se vor fi găsit, mulți pretendenți streini, doritori a ocupa asemenea funcție înaltă bisericescă prin bani chiar, și deci s'a simțit nevoia unei deciziuni sinodale, spre curmarea unui asemenea abuz.

Iată coprinsul hotărârei acelu Sinod: «Hotărâm și legăm ca fiește când, atât în vremele ce trăim noi, cât și în cele viitoare a urmașilor noștri, nici de cum obiceiul țării și a sfintelor scaune a Eparhielor țării, altă dată să nu se mai calce, nici să se strămute; ci ori când va avea trebuință țara de păstor la vre-o Eparhie, să se urmeze după obiceiul țării și din pământeni să

1. A se vedea jurnalul „Preotul“, Iași No. 9 din 19 Decembrie, 1863 p. 65-66.

se aleagă Mitropolit sau Episcop. Iar streinii nici odată să nu se primească, nici să mai intre altul strein la păstoria vre unui scaun, cu mijloace de bani, sau măcar și fără bani, sau cu prieteni, să-și împrăvească împotriva Pravilei și obiceiului pământului».

Acest sinod, așa zis local, era alcătuit din următoarele persoane: Iacob, Mitropolitul Moldovei, Ioanichie Episcopul Romanului și Ierotei al Hușilor, la care au participat și Egumenii Monastirilor: Putna, Moldavita, Dragomirna, Humora, Sucevița, Neamțul, Bogdana, Berzunțul, Râșca, și Agapia; căci se știe, că toți acești egumeni, dimpreună cu Ierarhii citați mai sus, făceau parte din obșteasca adunare a țării¹.

Nu toți Domnii Fanarioți au fost răi, precum nici toți călugării greci; ci unii dintre ei au fost buni și au făcut mult bine țării și Bisericei chiar.

Deși sistemul de guvernare, impus de Turci, prin Domnii Fanarioți, au pricinuit atâta rău Țărilor Române, totuși, nu toți acei Domni au fost vinovați de abuzurile provenite din pricina acestui sistem de guvernare; ci unii dintre ei au fost buni și au lăsat și nume bun în Istoria Principatelor — Moldova și Valahia, precum și unii Ierarhi streini. Așa *Voevodul Nicolae Mavrocordat*, care a domnit de două ori în Moldova și tot peatăta în Valahia, a avut grijă de o bună administrație și de o propășire culturală.

Fiul său Constantin, care a domnit în mai multe rânduri, atât în Moldova, cât și în Muntenia, au introdus unele reforme favorabile, în deosebi țăranilor, dându-le posibilitatea de a se libera de robie, prin plata unei sume, fixând zilele de lucru datorite proprietarului și regulând dărele.

Grigore Al. Ghica, care a domnit în ambele Principate în a doua jumătate a veacului al XVII, a introdus mai multe îmbunătățiri, între cari se pot socoti, în primul rând, fixarea lefelor și veniturilor boerilor, spre a se înlătura abuzurile; iar în al doilea rând, a protestat, împreună cu Divanul domnesc, contra rășluirii Bucovinei și a cedării acestei Provincii, Austriacilor, de către Turci, la 1777, fapt pentru care a fost decapitat, fiind bănuț de *hain*, adică de rea credință, față de împărăția Otomană.

Alexandru Vodă Ipsilante, care a înființat școli, cu profesori, cunosători de mai multe limbi, rînduindu-le lefi, și dând ajutor și îndestulare școalelor.

În fine *Ioan Caragea* și *Scarlat Calimachi*, cari s'au distins prin introducerea în Principatele Române a codurilor administrative, care până astăzi le poartă numele, de *condica lui Caragea* și *Pravila lui Calimachi*².

Între persoanele bisericesti, din înaltul cler, care au păstorit Biserica Română în Muntenia, în epoca Domniei Fanarioților, au fost: *Antim Ivvireanul* și *Dositei Filiti*, dela care ne-au rămas, testamentele întocmite de dănșii, testamentele, care în adevăr sunt

1. 7 Loc. cit. Jurnalul „Preolul” Iași, 1863, p. 67.

2. A se vedea broșurica „din Istoria României” de Prof. D. Onciul.

de o foarte mare importanță, privit atât din punctul de vedere literar, cât și istoric.

Antim Ivireanul, ctitorul monastirei din București, care-i poartă și până astăzi numele, prin testamentul întocmit de el, la 1716, și care conține 32 capite, arată felul cum trebuie să se întrebuinteze averea sau rodul ostenelelor sale celor multe.

În aceste 32 capite, acest înalt păstor al Bisericii Române, își exprimă ultima sa dorință de realizat, anume: ca rodul ostenelelor sale să stea nestrămutată,¹ pentru ca să se facă chiverniseală cu frica lui Dumnezeu, cu înțelepciune, cu socoteală și cu bună rânduială, — după a noastră socoteală, ce am avut din început și după cum o pohtește și legea chiverniselei.

Mai departe, tot în aceste 32 de capite, prevăzute în acest testament al său, se arată modul cum trebuie să se aleagă egumenii respectivi, epitropii și călugării; cum trebuie să se administreze monastirea; cum trebuie să se împartă banii lăsați pentru învățătura copiilor săraci; bani pentru măritatul fetelor sărace; pentru trebuințele bisericeii; pentru pomeniri, pentru slugi, pentru tipografie și bibliotecă, bani destinați pentru înmormântarea celor săraci, pentru cei închiși și pentru cei goli, pentru cercetarea și îngrijirea bolnavilor, și în fine, pentru alte opere de binefacere, creștinești și filantropice².

Dar nu de puțină importanță și interes obștesc prezintă și testamentul, sau mai binezis așezământul culturat al Mitropolitului *Dositei Filiti*, testament întocmit de el, la 1825, în care se arată că aproape toată averea sa o lasă pentru ca să se cumpere o moșie, din al cărui venit să se dea o bursă pentru tineri dornici la învățatură³.

Se notează că Mitropolitul *Dositei Filiti*, deși strein de țară, prin originea lui, totuși nu odată s'a arătat un mai înfocat apărător, în chestia monastirilor închinat, de cât alți Români.

«Grec el însuși, căuta să stăvilească abuzurile făptuite de către egumenii greci, citim în istoricul așezământului său Cultural.»

Așa la 8 Februarie 1794, *Dositei* iscălește anaforaua adresată Domnitorului Alexandru Moruz, prin care să cerea ca: «boerul Radu Golescu, să fie oprit de a închina la *Sfetagora*, monastirea *Vierosul*, zidită de moșii săi.

Mai departe, sub Vodă Hangheri, Mitropolitul *Dositeiu*, adresează aceluiaș Domnitor o anafora cu data de 15 Iulie, 1798, în care se arată că «dela o vreme încoace au început a se aduna călugări streini în București, unde se pripășesc, fie ca dascăli în casele modeste, fie pe la monastiri, fie chiar ca oameni fără căpătâiu, pricinuitori de scandale.

«Deci pentru ca să nu ajungă tagma aceasta la cea mai desăvirșită defăimare, cere Domnului să numească un delegat al Mi-

1. E vorba aici ca această monastire să nu fie închinată la Locurile sfinte.
2. A se vedea Istoria Bisericii Române de N. Dobrescu, 1912 p. 217.
3. A se vedea așezământul cultural al Mitropolitului *Dositei Filiti*. p. 60-67.

tropoliei, și să întocmească o catagrafie a tuturor acestor călugări, indicând și ocupațiunile lor. Pentru cei dela monastiri, să de-a egumenii adeverință înscris, cum că i-a luat asupra-și și să aibă a răspunde călugării. ca unii ce sunt chezășii, iar cei fără că-pătăiu, să fie trimiși la urma (metania) lor.

«Tot în timpul Domniei lui Hangheri Vodă, n'a fost strein Mitropolitul Dositei nici de altă anafora, în care să denunță călugării greci și pe baza căreia fu dat hrisovul din 1 Septembrie 1798, menit să aducă pe aceștia la legalitate. Așa în cât, Locurile sfinte numai puteau schimba pe egumenii monastirilor închinată fără știrea marelui logofăt; Exarhii, acelor Locuri, numai puteau veni în inspecții prin țară, fără învoirea cărmuirii; egumenii monastirilor închinată, morți fără testament, numai aveau să fie moșteniți de Locurile sfinte, ci de monastirile, unde trăiseră. Mitropolitul și Marele logofăt erau în drept de a lua socoteală monastirilor; Locurile sfinte nu mai puteau cere din veniturile acestora mai mult de cât partea cuvenită ctitoricetșelor întocmiri; egumenii numai puteau contracta datorii în sarcina monastirilor; prisosul, ce mai rămânea după cheltuețele de întreținere a monastirilor și milele cuvenite Locurilor sfinte urmau să se verse în casa milelor.

E interesat faptul că, Mitropolitul Dositei, până a nu ajunge la această înaltă demnitate, a fost ales, precum se știe, Episcop al Eparhiei Buzăului, Domn fiind Nicolae Vodă Mavroghene; și, în această calitate fiind, chiar în primul an al păstoriei sale, înființează condica acelei Episcopii, pentru ca astfel să se ferească de pierzare, hrisoavele și sineturile acestei Eparhii. În privința aceasta iată ce zice Grigorie Mitropolitul: «Găsind scrisorile și hrisoavele cele afierositoare și toate cărțile de moșii, de danii și de întăriri, nepuse în rânduială, ci sub primejdie de a se îndosi și erosi, te-ai silit și le-ai strâns și grijit de sau făcut acolo cea condică mare, cu mijlocul căreia se pot păstra de aici înainte.

«Nu te-ai strâmtorat la această ispravă nici de grele cheltueli ale acelei vremi iuți, nici de pornirile silnicilor rezmeriții, când fieștecare se grija numai cum își va cruța viața¹.

Cine era în drept de a moșteni pe Mitropolit, Episcop, sau egumen (stareț) la moartea lor, în epoca Domniei Fanarioșilor?

Pentru a răspunde la această întrebare trebuie a ne referi la cele ce scrie *Marcu Filip Zallony* în cartea sa despre **Fanarioși**. În acea carte el spune că «Domnitorul moștenește pe orice Arhimandrit sau stareț, după încetarea sa din viață, și monastirile sunt foarte numeroase în amândouă țările Române,

«Pare, poate, straniu faptul că un Arhimandrit poate să lase moștenire, el nefiind de cât capul unei Comunități sau monastiri; dar în țările Române obiceiul nu e ca în restul Europei; —Aici fie care călugăr e slobod de a agonisi avere proprie.

1. Loc. cit. Așezământul cultural al Mitropolitului Dositei Filiti, dela înființare, până astăzi, 1827 — 1927.

«Domnul nu are nici un drept asupra veniturilor anuale sau întâmplătoare ale monastirilor; dar are dreptul de a schimba pe stareț, și de aici el are un alt izvor de bani.

«După averea monastirei i se plătește dela douăzeci și cinci, până la una sută mii de lei. Și Dumnezeu știe, de câte ori, în timpul domniei unui Hospodar Fanariot, — ori cât de scurtă să fie domnia, o monastire își schimbă starețul.

«E adevărat că Hospodarul n'are nici un drept asupra venitului unei monastiri, dar are autorizația de dat pentru perceperea însemnatelor venituri bănești. «Iscălitura Înălțimei Sale nu e iscălitura unui simplu agent consular; ea se plătește ceva mai scump.

«Mitropolitul țării, capul clerului Principatului, se bucură de un venit de la cinci până la șase sute de mii de franci anual.

«Înălțimea Sa îl moștenește de drept. Această înaltă demnitate, una din cele mai de căpetenii ale țării, în sfera spirituală, e cu desăvârșire la dispoziția Hospodarului; căci el are dreptul de a depune pe Mitropolit ori când voește. Și cum această funcție s'a acordat celui care a plătit-o mai scump; apoi tot așa se menține într'ânsa acela, care știe împărți mai bine veniturile cu Mitropolitul»¹.

Așa se explică aviditatea Domnilor Fanarioți, ce așteptau cu nerăbdare moartea vre unui egumen, Episcop sau Mitropolit, ca îndată să pue mâna pe averile lor și să le stăpânească, cum bună oară au făcut Mavrocordații, în Moldova, la Episcopia de Huși, la Roman și la Mitropolia din Iași; ceea ce au pus în poziție de neîncredere pe toți ierarhii următori, față de acei Domni, lăsând în urma lor numai datorii. Insuși istoricul Volf ni dă a înțelege aceasta, când spune că «Mitropolitul Iacob, la moartea sa, a lăsat o datorie de 300 de pungi; în cât nici un Voevod n'a putut să moștenească ceva dela dânsul»².

Se întreabă, cu drept cuvânt, ce făceau Ierarhii noștri Moldoveni și Munteni, cu averile lor, de rămâniau atâtea datorii, la moartea lor? *Le întrebuința în scopuri de binefacere și de utilitate publică*, iată răspunsul nostru la această întrebare, bunăoară: pentru clădirea de biserici, schituri, monastiri, școli, spitale, înființare de tipografie etc.

Așa în Moldova, Mitropolitul Anastase Crimea a zidit monastirea Dragomirna; Macarie, Episcopul de Roman a zidit monastirea Râșca; Mitropolitul Gavril Calimachi, a zidit biserica Mitropoliei din Iași; Mitropolitul Iacob a zidit biserica Banului, tot din Iași; Varlaam, Episcopul de Huși, a zidit schitul Brădicești; Ghedeon, Schitul Sihăstria Secul; Pahomie, Episcopul de Roman, Schitul Pocrov; Ioanichie, monastirea «Precista și Schitul Vovedenia; Veniamin, Spitalul.

În Muntenia: Mitropolitul Ștefan a făcut biserica cu sfinții; Mitropolitul Antim, monastirea ce-i poartă numele până astăzi;

1. Loc. cit. „Fanarioții“, Biblioteca pentru toți No. 132 — 154, p. 68 — 69.

2. Loc. cit. Cronica Romanului de Episc. Melhivedee, 1874. p. 160—174.

Episcopul Ioanichie Monastirra Cernica Nouă și Biserica Sf. Vineri din București: Mitropolitul Nifon, Schitul numit Zamfira și a înființat și o tipografie; Calinic, Episcopul de Râmnic, a zidit un alt schit, peste Olt, și a înființat și o tipografie, pentru cărțile bisericești, pe care apoi a hărăzit-o Primăriei din Craiova, spre pomenirea sa¹.

Notăm mai jos dispozițiile privitoare la dreptul de moștenire, în caz de deces, a monahilor și stareților, atât dela monastirile închinare cât și neînchinare și care se rostesc așa. *Murind cineva dintre călugării neînchinați ia nici o monastire, sau Mitropolitul, averea rămasă, n'are s'o pretinză nimeni, ci va rămânea strânsă la o parte și se va păstra așa prin punerea la cale a Domnului, după vremi, ca un venit la casa săracilor sau al copților sărmăni ori la alte așezăminte de binefacere. Iar când va muri cineva din călugării închinați la monastiri, atunci averea lui rămâne ca un venit al acelei monastiri, la care a fost închinat.*

Principii Gheorghe Hangheri și Alexandru Moruz întocmesc și întăresc hrisoave cu privire la buna cărmuire a monastirilor închinare și a averilor lor

Multe abuzuri și scandale, pricinuite de către călugării greci și diferiți misionari, cari veneau în țară, sub felurite pretexte, a dat motiv guvernământului, ca să iee cuvenitele măsuri. spre a pune stavilă unui rău, ce ajunsese de nesuferit.

Spre acest scop Alexandru Vodă Hangheri, convoacă adunarea țarei, la care au luat parte funcționari și foști înalți funcționari; și puindu-le înainte jalnica stare de ruină a monastirilor, apoi reaua administrare a averelor lor precum și feluritele neorândueli săvârșite de acei părinți greci, cere de a se lua cuvenitele măsuri de îndreptare.

Adunarea, la rândul ei, întocmește o comisiune, după care apoi luând în cercetare această cestiune, deliberează.

Și:

Având în vedere că din pricina năvălirii în țară a unui mare număr de călugări (greci), unii, adică, sub pretext de a căpăta milă; alții că sunt rânduți egumeni pe la unele din monastirile de aici din țară, devenite vacante prin demisionarea titularilor; alți, în fine, de a pune egumeni pe candidații aduși în locul celor decedați;

Având în vedere că acești călugări, sub umbra acestor principii, fac a se petrece felurite scandale, mai ales prin ridicarea unor sume de bani din țară, în dauna monastirilor pământene de aicea și trecerea lor peste hotare, deci dar pentru altă destinație, de cât aceia pentru *carităție*;

1. A se vedea cronica Romanului, de Episcop Melhisedec, 1874, Vol. II, p. 161—174.

Având în vedere că, de astădată, scopul instituțiilor sau așezămintelor de binefacere și de utilitate publică, s'a prefăcut într'o adevărată speculă și neguțitorie; mai observând apoi că, unele din aceste monastiri (indigene) nu sunt închinare de către adevărații lor fondatori, la alte monastiri dela Locurile sfinte din orient, ci de către alții, deci dar în timpurile posteriore; pe temeiul acestor considerațiuni, comisiunea opinează:

1) Să se urmeze, mai departe, cu administrarea acestor monastiri, după cum s'a urmat din vechime, adică după legătura sau așezământul ctitorilor.

2) Să nu se schimbe Egumenii, de cât în urmarea arătărei ce va face Mitropolitul.

3) Să se așeze pe la toate aceste monastiri (indigene) egumeni din țară, — deci dar Români; și, numai în cazul, când nu se vor găsi călugări pământeni, cuvioși și vrednici, atunci să se scrie jos, ca să se recomandeze de acolo dela locurile sfinte.

4) Să nu îndrăznească nici un egumen, fără știrea Domniei, a Mitropolitului și a ctitorilor, a da un ban măcar mai mult monastirilor de jos (Locurilor sfinte) sub cuvânt de ajutor, fără numai decât ceeace ctitorii singuri au rânduit; iar cari, din potrivă, ar îndrăzni a urma, să nu i se ție în seamă la predarea socotelor de finele anului.

5) Oricare va împrumuta pe egumeni cu Zapise, își vor pierde banii, dacă, acele Zapise, nu vor fi adevărate de Mitropolit și de vel logofăt, rămâind păgubași, iar egumenii să fie pe dată destituiți, și de vor fi streini, să fie izgoniți din țară.

6) Când monastirile de jos vor avea trebuință de a trimite aicea (în țară) exarhi sau alți călugări, pentru trebuință, să fie datoare (monastirile) ca întâi să înștiințeze aici, la Domnie, prin scris, pricina și trebuința ce este a veni acel exarh; și, de se va da voe, de la Domnie, cu arătare de soroc, în câtă vreme are să zăbovească, pentru acea pricină, așa numai să se scoale de acolo și să vie aicea, ca să caute de acele pricine.

«Și îndată ce i se va împlini sorocul, ce-i va fi dat de Domnie, să se pornească fără întârziere»; iar prelungindu-se pornirea cu zi după zi, atunci să se treacă granița fără voia sa.

7) Pe egumenii greci de aici, când li se va întâmpla moartea, să-i moștenească monastirile din țară, iar nu cele din jos, precum și cutia mililor.

8) Incheierea socotelor să se facă tot'dauna la Ghenarie, după vechiul obicei, fără a adăsta hotărârea altei zile. Cercetarea lor trebuie să se facă de Mitropolit dinpreună cu vel logofătul, comunicându-li-se (rezultatul) și ctitorilor, ca unii ce au durere de inimă pentru lucrurile străbunilor lor»¹.

Deci odată ce acest proiect de Regulament a fost întocmit de către comisiunea adhoc, s'a prezintat Domnitorului, cu osebit ra-

1. A se vedea Monastirile zise închinare și călugării streini, de I. Brezoianu, București, 1861, p. 93—96.

port, cu rugămintea ca, după ce va întări acest proiect de Regulament cu hrisov, să binevoiască a dispune, să se comunice atât egumenilor de aicea, cât și comunităților grecești dela Locurile sfinte, spre întocmai urmare.

În adevăr, Domnul aprobă în totul acest proiect de Regulament, cu singura observație ca, darea de seamă a veniturilor și cheltuelilor anuale, să se facă la fiecare doi ani, iar la cercetarea socotelor, să asiste, pe lângă Mitropolit și vel logofăt, și vornicul, ce se va întâmpla după vremi.

S'a dispus, de asemenea, de Domnitor, ca rezultatul lucrărilor în cestiune, să fie trecut, atât în condica Mitropoliei cât și a Divanului.

Deci odată ce acest regulament a fost întărit de Domn, la 1798, egumenii Români, luară locul egumenilor greci. Acești din urmă, părăsind țara și ducându-se la Constantinopol, atâtară o mare zarvă, atât la catedrala Patriarhală, cât și la celelalte comunități dela Locurile sfinte.

Din această pricină urmară multe și neconținute plângeri, adresate Domnitorului, ca să se modifice Regulamentul în cestiune; dar atât el cât și obșteasca Adunare, rămase nestrămutați în hotărârea lor¹⁾.

Dar, după un an, acest regulament, a fost înlocuit printr'un altul, întocmit de Alexandru Vodă Moruzi, predecesorul lui Gheorghe Vodă Hangheri; aceasta însă în urma intervenției și rugăminții ce i-au făcut prea sfințitii Patriarhi: Kir Neofit al Constantinoplei, Kir Antonie al Ierusalimului precum și comunitățile dela Muntele Atos și Sinai.

Acest din urmă Voevod, a procedat la întocmirea unui asemenea Regulament, ca și cel dintâi, regulament ce este foarte favorabil cauzei locurilor sfinte.

Iată cuprinsul acestui din urmă Regulament:

1) Se vor trimite egumeni la monastirile din țară, de cătră monastirile unde se află închinat, oameni cuvioși, capabili și cu bună știință a obiceiurilor pământului²⁾.

2) Din veniturile averilor monastirești să se scoată mai întâi toate cheltuețele trebuincioase monastirei de aicea (din țară); iar prisosul ce va mai rămânea, să se trimită la monastirea unde este închinată.

3) Darea ajutorului la monastirile din jos, adică la Locurile sfinte, să se facă întotdeauna în raport cu venitul monastirei de aicea; iar nu cu suma totală, nefiind aceeași rodire în toți anii.

4) Să nu aibă voe nimeni din egumeni sau epitropi, să înstre-

1. A se vedea Monastirile închinat și Călugării streini, de I. Brezoianu, București, 1861 p. 93—96.

2. Dar de unde să aibă bună știință de obiceiurile țării românești, asemenea egumenii streini, când, pentru prima dată le călca piciorul pe pământul acestei țări, necum să aibă prilejul să studieze și se mediteze legele și obiceiurile locului, ei venind de peste nouă mări și nouă țări, cum zice proverbul.

ineze ceva din veniturile monastirei, prin vânzare sau dări, ci să le crească, după cum glăsuesc hrisoavele ctitorilor și să le păstreze; fiindcă, egumenii, asupra acestora, nu au deplină putere și stăpânire, ci numai asupra folosului din veniturile lor, și ca unii ce au (drept) numai din rod să se folosească.

Orice înstreinare să fie neținută în seamă și fără tărie; schimb numai atunci să se facă, când acaretul propus de cineva (adică de vreunul din epitropi sau urmași ai ctitorilor monastirei) va fi de o valoare îndoită; dar și atunci numai cu deslegarea guvernământului (stăpânirii).

5) Numai moșiile cele depărtate se vor arenda, și aceasta numai pe un an de zile; iar cele mai apropiate de monastiri, se vor cultiva de către însuși egumenul respectiv, spre a avea hrană și bucate îndestulate la monastire, atât pentru năutirea călugărilor de acolo, cât și pentru aceia a oaspeților și a vizitatorilor, ce vor veni la monastire, după cum însuși ctitorii au rânduit prin hrisoavele lor de danie.

6) Egumenii, la a lor chemări aiurea, ori depărtarea din egumenat, vor avea îndatorirea de a preda zestrea monastirei, — averea mișcătoare și nemiscătoare, nu numai pe deplin și în bună stare, ci încă cu adaos, fiind că nu li s'au încredințat numai pentru pază și păstrare, ci ca să o înmulțească cu adăugire, ca să rămâe ale monastirei.

7) Chemați fiind egumenii de aici către monastirile de jos, ei vor fi datori să se ducă, însă cu voia și știrea guvernământului țării.

8) Bunurile (averile) egumenilor morți, se vor trimite la monastirea unde răposatul și-a avut metania, după ce mai întâi se vor scrie sau se vor face inventar de ele, de către unul din epitropi, precum și de către alți egumeni rânduiți cu pitac domnesc.

9) Se va rândui pentru fiecare monastire câte un Epitrop ales de egumenii de aicea, care să privigheze administrarea averii monastirei și să îndrepteze orice trebuință va avea monastirea, păzind nestrămutat cele coprinse în acest Regulament, de oarece guvernământul sau statul, le va cere socoteală, pentru orice împotrivă urmare.

10) Fiecare monastire va avea sigiliul său propriu împărțit în două bucăți, din care: unul se va ținea și păstra de egumenul monastirei, iar cellalt de epitrop.

11) Când veniturile monastirei nu vor ajunge pentru reparații sau alte trebuințe și pentru orânduele (dăjdii) cunoscute ale țării, poate egumenul să se împrumute, prin punerea sigiliului întreg și cu mărturia epitropului, însă după ce mai întâi se vor relata guvernământului acea nevoie de împrumutare. Deaceea, îndată ce egumenii monastirilor din jos, vor vedea aceasta, vor așeza pe dată epitropi trebuincioși, spre întocmai urmare.

12) La fiecare perioadă de trei ani, în conformitate cu așezămintele fondatorilor, orice egumen, își va da socoteala (situația) cu deamănuntul de veniturile și cheltuelile monastirei ce admi-

nistrează, către episcopul însărcinat și de alți membri aleși; și câte din acele (lucruri) se vor găsi cu cale și adevărate, — verificate prin semnăturile episcopului și egumenilor celor aleși, să se supună la cunoștința guvernământului, care va primi de bine pe cele adevărate, iar pe cele mincinoase, nu le va ținea în seamă. Tot atunci se va cere egumenului și cuvânt despre adăogirea bunurilor, ce i s'au încredințat.

13) După predarea acestor socoteli, egumenii ce au administrat bine, se vor ține (menține) în poziția lor și se vor înainta, încredințându-li-se administrarea altor monastiri mai mari, ce vor fi vacante; iar cei ce au administrat rău, avutul sau zestrea monastirei, se vor scoate și se vor numi alții, în locul lor.

«Așijderea și egumenii ce vor fi Epitropi, cu îndatorirea de a privighia și îngriji pentru fiecare monastire, iar ca niște egumeni ce sunt, să dea și ei socoteală de veniturile și cheltuețele monastirilor, la care sunt egumeni, către alți doi din acea ceată, prin pitac domnesc, ce li se vor porunci.

14) Toate monastirile din această țară (valahia) închinat la Sf. Mormânt, Muntele Atos și Sinai, precum și în alte părți, fiind stavropighiate¹, și domnești și încredințate obladuiri Domnului, după vremi, să se stăpânească și să li se i-a seama numai de cătră guvernământ, neputându-se pune nimic în lucrare și în faptă starea și-ordinea guvernământului».

Regulamentul acesta se cuprinde în hrisovul întărit de Principele Alexandru Moruzi, la 1799 luna Decembrie, regulament numit *Moruzini*, după numele sus citatului Voevod, care se încheie cu cuvintele următoare: «*cel ce se va abate dela aceste prescripțiuni regulamentare și nu le va respecta, așa precum sunt întocmite, conform dispozițiunelor testamentare ale ctitorilor și domneștilor așezeminte, își vor lua osândă, după sfintele pravile și canoane; iar paguba pricinuită se va împlini din avutul lui*»².

Se știe însă că odată cu venirea la tronul țării Valahiei a lui

1. Se notează că în țările Române Patriarhia de Constantinopol nu și-a făcut stavropeghii, fiindcă nu au avut nici un drept; Mitropolii României se priveau însuși ca Patriarhi, în coprinsul jurisdicțiunei lor.

De aceea, în Moldova toate monastirile cele mari din țară, ori în ce eparhie ar fi fost situate, erau considerate ca un fel de stavropeghii ale Mitropoliei.

Arhimandriji sau egumenii se puneau și se depuneau numai de Mitropolit.

De aici se deduce uzul, după care și acum, în Moldova, Episcopii Eparhioli, când vor să grațifice pe vre un ieromonah cu rangul de Arhimandrit, cer bine cuvântarea Mitropolitului. O singură excepție, în timpurile moderne, se găsește în Moldova, în raportul acesta, o monastire neatârnată de Mitropolit: Aceasta este Sf. Spiridon din Iași. Dar ea nu atârână nici de Patriarhie și nici de Mitropolie; ci de o specială epitropie a spitalului de acolo, căreia i este încredințată administrarea averii acestei monastiri, și a metoașelor pendinte de ea. Mitropolitul singur nu poate face nici o dispozițiune acolo, ci în înfelegere cu epitropii respectivi. Pentru păstrarea acestei independenți, superiorul acestei monastiri mai totdeauna a fost arhieru.

(Loc. cit. Cronica Hușilor, de Episc. Melhisadec, p. 158.

2. A se vedea Monastirile zise închinat de I. Brezoianu, 1861 p. 97—100.

Caragea Vodă, încetând aplicarea dispozițiilor anterioare, cu privire la cârmuirea monastirilor închinată și a averilor pendinte de ele, după regulamentul lui Vodă Hangheri se urmează, de aici înainte, cu punctualitate, prescripțiunile Regulamentului dela 1799 adică a lui Vodă Moruzi, fiindcă acest voevod, (Caragea) prin hrisovul său dela 1813, luna Martie, după ce defăimă pe cel din 1798, a lui Gheorghe Vodă Hangheri, întărește și poruncește ca să se păzească întocmai dispozițiunile prevăzute în cel de al doilea Regulament, adică a lui Alexandru Vodă Moruzi, dela 1799, de oarece acest regulament, zice el, este întocmit după actele fondatorilor.

Dar fiindcă erau la mijloc doue regulamente, adică unul a lui Gheorghe Vodă Hangheri, din 1798, iar altul a lui Alexandru Vodă Moruzi, din 1799, Vodă Caragea, de teamă ca nu cumva Românii, deșteptându-se din amorțeala simțimentului lor național, se preferă pe cel dintâi, în locul celui de al doilea, căci se înlocuise egumenii Români, prin egumenii greci, îl modifică pe acest din urmă, dând un nou hrisov la 1815, care numai de formă se deosebește unul de altul¹.

*Oprirea egumenilor greci de a mai trimite embaticiiu la
Locurile sfinte*

În anul 1808, luna Septembrie 23, Senatul² de atunci, oprește de a se mai trimite vre un ajutor din veniturile acestor monastiri (închinată), Locurilor sfinte scriind Mitropolitului să de-a știre egumenilor respectivi ca să numai trimită plata embaticului în țara turcească, ci să-l oprească la Mitropolie și că I. P. S. S. Mitropolitul să păstreze sumele adunate până când i se vor cere; iar care din egumeni vor ascunde vreo parte dintr'însele, să-l facă cunoscut, spre a primi pedeapsa. Această măsură se vede aprobată și de guvernământul rusesc; căci officia Senatului zice că, a luat această dispozițiune, după înțelegerea avută cu generalul locotenent Milaradovici, șeful oștirilor ocupației de atunci a Principatelor³.

În anul 1812, după încheierea păcei la București dintre Ruși și Turci s'a răpit Basarabia, din trupul Moldovei, de către Ruși, deci dar toate ținuturile cetăților Basarabiei, dela gura Prutului, spre gurile Dunărei, precum și acele din interiorul Basarabiei, ce erau ocupate de Turci. Toate aceste ținuturi și întăriri, zicem, au trecut în stăpânirea Rusiei». Partea aceasta adică Basarabia aflându-se în stăpânirea prea puternicei împărății a Sultanului era îndemânarea și adăpostirea pământenilor, înlesnirea viețuirii lor, și întru a hranei îndestulare și a vitelor pășune»⁴. În privința

1. A se vedea Monastirile închinată de I. Brezoianu, 1861, p. 103.

2. Adică Divanul, ce înlocuise soborul țării, sub Domnii streini.

3. A se vedea uricarul XXV, p. 401—403.

4. A se vedea Uricarul III, p. 343—347.

aceasta, iată cum se exprimă Episcopul Melhisedec: «Actul luarei Basarabiei, atât de neașteptat de Rômâni, dela o putere protectoare a lor, a răcit inimile către Rusia; și, treptat, treptat, a prefăcut simpatiile coreligionare și tradiționale, în antipatii naționale și politice către dânsa.

«Dacă Rusia nu ar fi smuls Basarabia din trupul țării Moldovei, — prin care totodată a aprobat și răpirea Bucovinei de către Austriaci, cu 35 de ani înainte, ea ar fi avut netăgăduit drepturi la o perpetuă recunoștință din partea Rômânilor, pe care ea i-a scăpat de prădăciunile Tătarilor și de barbariile și cruzimele Turcilor și la a căror organizare lăuntrică a contribuit mult, în urmă»¹.

Deci, din cele expuse până aici, reese că, încă din timpurile cele mai vechi, Domnii de atunci, au depus cea mai activă și mai serioasă privighere, cu privire la administrarea spirituală și economică a monastirilor închinată și a averilor pendinte de ele; că, în puterea dreptului de autonomie administrativă, neapărat trebuitoare oricărui stat liber, ei (Domnii) le-au supus la regulamente de gestiune regulate și uniforme; și, în cele din urmă, le-au făcut să participe la opere de binefacere, bunăoară, la crearea de școli, spitale, aziluri, precum și la procurarea mijloacelor pentru întreținerea lor, apoi la serviciile statului, la rechizițiunile pentru cauză de utilitate publică precum și la alte trebuințe și nevoi ale țării.

Drept mărturie; vom cita dispozițiunile succesive luate de Domnii Moldovei și a țării Rômânești, în 1809, 1811 și 1812, cu privire de a face să participe monastirile închinată, dimpreună cu cele neînchinată, la cheltueele de ocupație Rusești și Turcești²

1. Loc. cit. Cronica Hușilor de Episcop Melhisadec, p. 396—397.
2. A se vedea Uricarul XXV, p. 343—357.

II

ISTORICUL MONASTIRILOR INCHINATE DIN EPOCA REINTRONĂREI DOMNILOR PĂMÂNTENI, ÎN LEGATURA CU EVENIMENTELE POLITICE, DELA 1821 ȘI PANĂ LA 1859, INCLUSIV.

În acest an (1821), după înăbușirea revoluției grecești, câțiva tineri boeri Moldoveni, au adresat Inaltei Porți o petiție, cerând pe deoparte, reîntronarea Domnilor pământeni, — în locul Fanariotilor; iar pe de altă parte, ca averele monastirești închinat, să fie încredințate aceluiași ocârmuiri, însă cu îndatorirea de a răspunde o sumă, ca embatic, Locurilor sfinte¹.

În privința aceasta, iată cum se exprima istoricul A. D. Xenopol. «Acesta este cel întâi glas scos de țările Române pentru înlăturarea călugărilor greci din sfintele locașuri ale țării; cel întâi răsunet aruncat de ideea secularizării; primul fapt însemnat al acestei prea însemnate serii istorice².

Apoi Inalta Poartă încredințându-se, cum că călugării greci, dela monastirile indigene închinat, luase o parte activă în revoluția lui Ipsilante și întrebunțase cu banii monastirești de a plăti bande de insurgenți, ordonă izgonirea lor din țară și numi o comisiune alcătuită din boeri pământeni, în frunte cu Mitropolitul, pentru a cârmui averile monastirești.

Se notează că în firmanul Inaltei Porți, cu privire la confirmarea Domnilor pământeni: Ioniță Sturza pentru Moldova și Grigore Ghica pentru Muntenia, se arată motivul, pentru care călugării greci au fost alungați din țară. «Popii Greci, zice Sultantul, ce până acuma au fost șezând pela monastirile pământene, — din care se lucra felurite urmări, toți să se izgonească și să se alunge; și totodată, temelia răutăței, adică școalele grecești, să se desființeze³.

Între acestea o decizie a Adunării generale, decretă, ca, veniturile dela averile monastirești închinat, să fie întrebunțate, în timp de 5 ani, la plata datoriilor țării, din amândouă Principatele⁴.

1. Loc. cit. *Istoricul Mitropoliei Moldovei*. Iași, p. 214.

2. Loc. cit. *Domnia lui Vodă Cuza I* p. 295.

3. Loc. cit. *Uricarul III* p. 232.

4. Loc. cit. *Ziarul Buciumul* No. 68 din 1 August 1863, p. 271.

Dar cum se explică că, de astădată, Rusia, proteguitoarea călugărilor greci, n'a mai venit în ajutorul și sprijinul lor, spre ai scoate din fundul unei asemenea prăpăstii, în care căzuse?

La această întrebare răspundem cu cuvintele istoricului A. D. Xenopol.

«Dacă Rusia, zice el, lăsase să se lovească astfel în Biserica grecească, pe care era ținută s'o apere, după chiar principiul politicei sale; apoi aceasta o făcuse, fiindcă Impăratul Alexandru, legat prin tratatul sf. Alianțe, fusese nevoit, cu toate tainicele sale simpatii, să descuviinațeze revoluția grecească, și deci să primească, deocamdată, toate urmările înăbușirii ei, prin Turci. Apoi Rusia mai avea și alte interese de a se arăta, că nu se amestecă în trebile grecești, pentru a câștiga încă ceva mai mult dela Turci, anume; îndreptarea de hotare în Basarabia; cedarea cătră Rusia a mai multor puncte depe litoralul Mărei Negre; recunoașterea privilegiilor Sîrbilor și mai ales prefacerea stipulației voluntare din 1802, pentru neschimbarea Voevozilor Români, de cât la 7 ani, în una obligatorie, prin un tratat bilateral¹.

În anul 1826, luna Martie, Înaltul cler Moldovean, a luat inițiativa să facă o alegere nimerită de egumeni pentru monastirile închinat; și în acest scop, a adresat Domnitorului Ioniță Sturza o anafora (raport), care-și căpătă întărirea Domnească.

În acea anafora se statornicește ca, la toate monastirile, zise grecești, să fie numiți numai egumeni *Români*, specificându-se astfel: la monastirile depărtate de orase și sate, să fie *călugări*; iar la cele din apropiere de ele, să fie *preoți mireni*, bineînțeles, dintre cei mai distinși și cu purtări bune.

Tot în acea anafora se arată că, în curs de doi ani, adică dela 1826 și până la 1828, monastirile închinat, vor primi o treime din venitul total, urmând ca, rămășița să fie întrebuintată la plata datoriilor, cu care sunt împovărate monastirile și la reparația zidurilor, care sunt în cea mai proastă stare de părăsire și de ruinare².

În anul 1828, primăvara, trupele rusești, ocupând țările Române, Domnii de atunci, — Ioniță Sturza și Grigore Ghica, au trebuit să părăsească puterea; iar în locul lor, s'a constituit un guvern provizor rusc, pentru amândouă Principatele, în frunte cu generalul Palin, Prezidentul Divanurilor, care mai pe urmă, a fost înlocuit cu generalul Kiselef, Prezident deplin împuternicit.

Astfel că toate reformele introduse în țară de către foștii Voevozi, în scurta lor domnie, au fost zădărnice din pricina acestei ocupații³.

Însă înainte ca, Domnii Ioniță Sturza și Grigore Ghica, să părăsească puterea, au primit, fiecare în parte, câte un firman (ordin) dela Înalta Poartă otomană, cu privire de a preda ave-

1. Loc. cit. Istoria Românilor din Dacia Traiană VI p. 57 sg.

2. Loc. cit. Uricarul I p. 213—220.

3. Loc. cit. Uricarul IX, p. 453.

rele monastirești închinată, spre cârmuire, pe seama călugărilor greci, — aceasta în baza tratatului dela Akerman din 1826, pretextând că țările Române, nu răspusesse suma de una sută mii lei, ce trebuia să dea, Locurilor sfinte, din veniturile încasate, pe 1827.

Domnitorul Ioniță Sturza, primind asemenea ordin, a convocat imediat obșteasca Adunare, invitând-o să studieze această cestiune și să decidă în consecință.

Atunci Adunarea alege din sinul ei o Comisie, care, conformându-se în totul dispozițiilor prevăzute în acel ordin al Sultanelui, a precedat la întocmirea lucrărilor, pentru predarea pe seama călugărilor greci a averilor monastirești închinată, cu care ocazie, a prevăzut și niște anumite condiții puse în sarcina lor, spre întocmai urmare.

Iată coprinsul, în rezumat, al anaforalei prezentată Prințului Ioniță Sturza, de acea comisie, care și primi întărirea domnească. «Călugării greci să înfățișeze, în scurt timp, obștei Adunării, hrisoavele și documentele, spre a se urma întocmai după ele; moșile să se dea în arendă prin mezat; contractele să fie făcute și semnate de egumeni, de epitropi și de boerii inspectori; pădurele să nu fie supuse tăerei; pe lângă aceasta, — adaogă mai departe acea anafora, fiindcă mai toate zidirile sfinte se află în cea mai ticăloasă stare, iar monastirile sunt îngreuiate cu datorii, făcute de egumenii greci, de mai înainte, urmează ca venitul să se întrebuințeze, timp de trei ani, la reparația sau clădirea din nou a bisericilor și la plata datoriilor.

Egumeii, de asemenea, să fie îndatorați de a păzi cu sfințenie așezămintele de dăruire; și, în sfârșit, regulile monastirești să se țină cu de-amănuntul, după voința ctitorilor; și pentru aceasta ei (egumenii) să fie neconținut sub îndeaproape privighere a Epitropilor și a boerilor inspectori¹.

Dar cu toate acestea, din actele ce se mai păstrează încă se dovedește că, toate silințele depuse de acea comisie, au rămas zadarnice, — din pricină că, egumenii greci, folosindu-se de abuzurile și confuzia, ce domnia pe acea vreme în țară, cereau neconținut intervenția Patriarhiilor orientali pe lângă Sublima Poartă, în favoarea lor.

Se notează că tot în felul acesta a procedat și Grigore Vodă Ghica, Domnul Munteniei cu privire la predarea pe seama comunităților grecești a averelor monastirești închinată, dovadă anafora pe care comisia instituită adhoc a înaintat-o Domnului spre a fi întărită cu hrisov, anafora, care doar numai întru atâta se deosebăște de cea din Moldova că «Egumenii greci, rânduiți pentru cârmuirea acelor averi bisericesti, trebuie să fie aleși de către Patriarhia Locurilor sfinte și apoi recomandați Domnului, spre confirmare, conform drepturilor anterioare².

1. Loc. cit. Domnia lui Vodă Cuza I, p. 297.

2. A se vedea Monastirile închinată din România de Cezar Boliac, București 1862 p. 88—92.

Se notează iarăși că, îndată ce armatele rusești intrară în Moldova și Muntenia, Impăratul Nicolae întări și închezășui, prin manifestul său din luna Aprilie (1828) toate privilegiile și prerogativele acestor două țări, în conformitate cu cele cinci tratate, încheate între împărăteasa Ecaterina II și Inalta Poartă, până la actul primitiv, prin care *Mircea Voevod recunoscu supremația Porții*¹

În anul 1829, încheindu-se pacea la Adrianopol, între Ruși și Turci, s'a dat un nou avânt Rusiei, de a și întinde autoritatea sa politică asupra împărăției turcești și, prin aceasta, posibilitatea de a se amesteca în afacerile lăuntrice ale supușilor ei.

Iar pricina provenea de acolo că, Turcia urmă o politică protivnică adevăratelor sale interese, față de populația creștină, supusă imperiului Otoman.

Așa, în primul rând, Turcia căuta să înăbușească orice aspirațiune de cultură morală și intelectuală a creștinilor; iar în al doilea rând, căuta să desbine și să umilească aceste popoare, jignindu-le chiar în dezvoltarea lor materială.

Deci, față de această atitudine a Turciei, cu privire la supușii săi, între care eram socotiți și noi Românii din ambele Principate, Rusia își rezerva o misiune cu totul deosebită, anume: Ea avea aerul de a protesta în contra acestei politici apăsătoare a Turciei și, prin aceasta, se arăta protectoarea călduroasă a acestor popoare creștine.

Această politică machiavelică a Rusiei, aduse în contra Turciei, o ură neînpăcată a mai multor milioane de creștini, care vedea în Rusia, singura speranță de mântuire. Așa se explică, pentru ce cea mai mare parte din boerii Români din amândouă Principatele, țineau mai mult cu Rușii, decât cu Turcii².

Între timp, Rusia pretinsa protectoare a creștinilor ortodocși din orient, mijloci din nou pe lângă Sublima Poartă ca, foștii egumeni greci, să fie reîntegrați în posturile ce le aveau mai înainte, adică în administrarea averilor noastre monastirești zise închinete. În adevăr, Inalta Poartă, fiind silită de împrejurări, a trebuit să cedeze unor asemenea pretenții ale Rusiei, dovadă ne stă înainte, firmanul imperial, din acest an (1829) al cărui coprint e următorul: «Găsesc cu cale, zice Sultanul, de a întoarce cărmuirea acestor monastiri, în starea lor cea dintâi; însă cu condiție: de a se alege, pe viitor, călugări cinstiți și credincioși și să se trimită acolo de către Patriarhi.

«Iar călugării, ce se vor trimite, să se poarte bine».

«Și când se va ivi vreo arătare (reclamație) că, vre unul dintr'ânșii, au călcat regula, unul ca acela să se pedepsească; și, în locul lui, să se aleagă de către Patriarhi, alt credincios, și cinstit, și așa cu chezășie, să se trimită acolo (în Principate)³.

1. Loc. cit. Uricarul VI, p. 10.

2. A se vedea ziarul Buciumul, București, 1864, p. 950.

3. Loc. cit. Uricarul V, p. 30—35.

Se notează că, deși comunitățile grecești, reușise de a căpăta cârmuirea monastirilor indigene închinată și a averilor pendinte de ele, pe seama lor, totuși ele n'au putut beneficia de acest drept, de cât tocmai la 1830. Aceasta din pricină că, Românilor, li se deschisese mai bine ochii și vedeau ei cu cine aveau de a face.

Dar ce puteau face, bieții noștri Români, mai mult, față de colosul dela Nord, care luase în cărcă pe călugării greci, de cât, doar, să se dea platnici, trăgându-i numai cu complectarea lucrărilor, pentru predarea avutului bisericesc, cu inventar în regulă, egumenilor greci.

Tot în acest an (1829) s'au început preparativele pentru întocmirea Reg. organic de către un comitet, alcătuit din Inaltul cler și boeri pământeni, în frunte cu generalul Kiselef și Miniciaki. Acest Reg. organic coprinde, între alte dispoziții de ordin bisericesc, și aceea, care avea rolul să curme conflictul existent, între guvernul local și clerul grecesc, în chestia monastirilor închinată.

Numai atât că, punerea în lucrare a dispozițiile luate, anterior, de către obșteștele adunări, nu putea sluji, drept cheazășie, în cârmuirea celor sfinte, prin amestecul Rusiei în afacerile interne ale țării.

Totuși, Rusia ca să dea o aparență de satisfacție, acestei întocmiri introduse în Regulamentul organic o clauză, prin care monastirile închinată se obliga să plătească către stat un tribut de două milioane lei, pentru întreținerea școalelor Române. Această sumă considerabilă, în aparență, abia era a treisprezecea parte din totalul veniturilor averelor monastirești închinată. În cele din urmă, acea sumă a fost redusă la una sută mii lei, bani pe care'i lua Patriarhul din Constantinopol, în folosul școalelor grecești situate pe teritoriul împărăției otomane din orient.

Astfel că, înzestrările făcute monastirilor, pentru întreținerea lor și pentru îndeplinirea actelor de binefacere și de utilitate publică, se urca, pe vremea aceea, la un venit de zece milioane lei; însă în realitate, nici nouă milioane nu se întrebuintă, nici pentru unele nici pentru altele, adică nici pentru întreținerea în bună stare a monastirilor închinată, nici pentru îndeplinirea actelor de binefacere și de utilitate publică. O asemenea stare de lucruri, trebuia să dea naștere la reclamațiuni, și dintr'o parte și din alta.

Dar cele mai violente reclamațiuni erau acelea, la care nu trebuia să se aștepte nimeni, adică acelea ale egumenilor greci, reprezentanții Locurilor sfinte, cari refuzară să plătească tributul impus către țară. Așa că generalul Kiselef, Președintele Plenipotențiar, a fost nevoit ca, odată cu punerea în aplicație a Regulamentului organic, să întocmească o nouă comisie, care avea îndatorirea de a examina pretențiile călugărilor greci.

Iată în ce constau acele pretenții ale lor:

1. A lăsa în cârmuirea comunităților grecești veniturile monastirilor, așa precum exista sub vechiul regim, scăzându-se dă-

rile, ce erau îndatorate monastirile de a plăti către fisc și așezămintele de binefacere.

2. A da statului adăogirea ce ar proveni dela aplicarea noii legiuri asupra proprietății, care încercase veniturile¹.

În anul 1831, guvernul provizor rusesc. a luat deciziunea ca, egumenii greci de pe la monastirile indigene închinată, să numai aibă dreptul de a arenda moșiile monastirești de cât numai pe termen de un an; căci după aceasta, urma ca, asemenea averi bisericești, să fie supuse regulării, ce se va statornicii, prin acel regulament.

Tot în acest an (1831) se învoi Patriarhilor orientali o păsuire de zece ani pentru cărmuirea, mai departe, a monastirilor închinată și a averilor pendinte de ele; aceasta însă după numeroase intervenții făcute de cabinetul rusesc către Inalta Poartă otomană păsuire care expira la anul 1841, și în care timp, Locurile sfinte, urma să fie scutite de orice obligație, fie către stat, fie pentru îndeplinirea actelor de binefacere și de utilitate publică; în schimb însă, călugării greci, se obligau să plătească datoriiile, cu care erau împovărate monastirile și să ridice din nou bisericile și clădirile, pendinte de ele, ce erau dărăpănate și ruinate.

Termenul însă expiră, precum se va vedea mai departe; și curtea imperială rusească, începuse negociațiuni cu Patriarhii, care nu izbutiră, decât să se prelungiască aplicația dispozițiunelor regulamentare².

În anul 1832 s'a promulgat regulamentul organic, care a pus bazele organizației noii societăți române; și, precum în toate ramurile societății, s'au făcut schimbări simțitoare, așa și în administrația Bisericii, s'au făcut modificări radicale.

Scopul principal al acestor reforme, în ce privește Biserica, era; îmbunătățirea soartei clerului, cultura lui și mărginirea numai în sfera spirituală³.

Iar pentru realizarea acestui scop, s'a prevăzut în sus citatul Regulament, o subvenție, în sumă de 450.000 lei, pentru amândouă Principatele, plătită fiscoșului din veniturile averelor monastirești închinată. Această sumă trebuia să fie întrebuințată de către stat, în scopuri de binefacere, lucru pentru care s'a prevăzut scutirea acelor averi bisericești de impozitul, ce monastirile zise grecești, plăteau până atunci fiscoșului.

Deci, odată cu punerea în aplicare a Reg. org. guvernământul provizor rusesc, s'a încercat și el, cum făcuse și Principii Ioniță Sturza și Grigore Ghica ca, monastirile închinată, în cărmuirea lor, să fie puse sub controlul și privegherea statului, ca și acele neînchinată. În adevăr, generalul Kiselef, Prezidentul Plenipotențiar și patronul Reg. org.⁴ avea toată dorința ca, dispozițiile, coprinse

1. Loc. cit. ziarul „Buciumul“, București, 1864, p. 978-979.

2. Loc. cit. Uricarul IV, p. 434.

3. Loc. cit. Cronica Hușilor, p. 436, de Episcopul Melhisedek.

4. Se notează că la 15 Martie (1932) acest Reg. a fost votat de către obșteasca adunare spre a avea putere de lege.

în această leگیuire, să nu rămăe literă moartă. Deci el voește să pue lucrurile la cale, prin o împăcare, între parțile împricinate, adică între clerul grec și statul Român; și, în acest scop, cere Patriarhilor orientali, că să se trimită o delegație, spre a se înțelege cu comisia din țară, întocmită de el, comisie, care era compusă din generalul Mavru și Barbu Știrbei, secretarul de Stat¹.

Iată dispozițiile propuse, cu acea ocazie, de membrii acelei comisiuni, dispoziții, care puteau servi de bază, spre regularea acestei chestiuni, în chipul cel mai avantajos, pentru asemenea așezeminte.

1. Se vor repara bisericele și toate zidirile, ce depind de dănosele, astfel în cât să se ridice din ruina în care se află; și de acuma înainte, să se ție în bună stare conform destinațiunei lor.

2. Se va determina, cu titlul de leafă, egumenilor, o parte din venitul monastirilor respective, câtă să le fie de ajuns de a trăi convenabil. Se va determina de asemenea totalul sumelor necesare pentru retribuția preoților precum și a celorlalți slujitori bisericești.

3. Se va trimite pe tot anul la sfintele Locuri, unde sunt închinat aceste sfinte monastiri, o parte din veniturile lor, conform cu spiritul adevăratelor testamente ale fondatorilor și cu cele ce s'au urmat neîntrerupt în această privință.

4. Pentru îndeplinirea dispozițiilor celor sufletești ale fondatorilor, fie care monastire va trebui să întrețină în interiorul său un așezământ de bine facere, precum: retragere pentru neputincioși, asil pentru nenorociți și altele asemenea.

5. În locul tuturor sumelor, ce plăteau monastirile în timpul gospodarilor, pentru deosebitele așezeminte și sub diferite numiri, se vor mărgini de acum, în colô, de a ajuta cu o mică parte proporțională cu venitul fiecărei monastiri la întreținerea unei case centrale așezate la Mitropolie și destinată pentru așezeminte de utilitate publică, precum: Seminarii, casă de milă, spitale ș. a.

6. Egumenii nu vor putea contracta împrumuturi fără vreo necesitate constatată și fără autorizația guvernului.

7. Arendarea moșiilor fie cărei monastiri va fi la aceeași epocă și tot pe un termen: iar contractele de arendare vor fi întărite de Mitropolit și de logofătul trebilor bisericești. Cu chipul acesta clerul va continua a se bucura întru toate și fără vătămarea de drepturile și imunitățile sale².

La aceste dispoziții, propuse de membrii comisiei din partea guvernului local, delegații Patriarhali precum și și cei ai Comunităților dela Muntele Atos și Sinai, au răspuns:

1. Locurile de jos nu vor face reparațiunile la bisericele și la acaretele, pendinte de ele, de cât gradat.

1. A se vedea raportul lui Mavros și Știrbei din 27 Mai, 1833, loc. cit. Monastirile din România zise închinat, de Cezar Boliac, București, 1862, p. 37.

2. Loc. cit. raportul comisiei bisericești, către generalul Kiselef, Uricarul V, p. 341.

2. Că numai Locurile sfinte au dreptul de a fixa tratamentul remunerarilor egumenilor. 3. Consimt să facă stabilimente de binefacere, însă numai acolo unde se prevede în hrisoavele de închinare, și mai de preferință în orient.

4. Nu voesc a alimenta casa Mitropoliei cu nici un ban.

5. Toate veniturile, provenite dela moșiile monastirești închinată, trebuie a se trimite la Locurile sfinte, după ce mai întâi se vor scădea cheltuețele de întreținere ale monastirilor din țară.

6. Nu pot tolera pe nici un strein de a se amesteca la licitație, pentru arendarea moșiilor monastirești, fiind proprietatea lor proprie.

7. Nu cunosc ca contractele de arendarea moșiilor monastirești și a acareturilor pendinte de ele, să fie întărite de alții, de cât de către Comunitățile grecești».

Membrii comisiunei, în raportul ei adresat generalului Kiselef, Prezidentul Plenipotențiar, opinează că *«întrucât Locurile sfinte, nu voesc să se supună dispozițiilor Regulamentului organic, apoi ele să iee veniturile cele sunt închinată, după pravilele și obiceiurile celor mai înainte de Reg. org. și se lase, pe seama Statului, prisosul folosurilor, ce au izvorât, din nouile legiuri pentru proprietăți»*.

Generalul Kiselef, primind asemenea raport și văzând că rezolvirea acestei probleme n'a eșit la bun sfârșit, rânduește a doua comisie, mai mare de cât cea dintâi, în care intra și consiliul de Miniștri, dar nici cu această comisie n'a eșit la vre'un rezultat satisfăcător, căci și ea repetă argumentul celei dintâi. Aceasta din pricină că, delegații Patriarhali precum și cei dela Comunitățile dela muntele Atoș și Sinai susțineau că *«monastirile sunt averi proprii ale sfintelor Locuri; că numai ele pot face, cu acele averi, orice vor voi, ne având a da seama nimănui; că, înfine, nu cunosc alte îndatoriri, afară de acelea care se ating de serviciul divin, în biserica fiecărei monastiri»*.

Intre timp, delegații Locurilor sfinte, intervin din nou pe lângă guvernul local de sub Președenția generalului Kiselef, deplin împuternicit, și cer ca *«drepturile lor să fie menținute ne atinse și că, Excelența sa, să nu îngăduiască a se lua niscareva dispozițiuni contrare acelorale ale ctitorilor fundatori»*¹.

Atunci membrii acestei din urmă comisiuni le-au înfățișat următoarele acte, drept dovadă, a cererei lor.

1. Testamentele ctitorilor monastirești închinată: Văcărești, Radu Vodă și Mărgineni, sub No. 1, 2, 3.

2. Hrisoavele domnești, între care se conumeră și acela a lui Vodă Caragea din 1815, sub No. 4;

3. Cartea Patriarhului Policarp, sub No. 5;

4. Un izvod de orânduirea de egumeni din partea sfintelor Locuri, sub No. 6.

Deci în toate aceste acte se arată că: *«Egumenii nu vor trimite la Locurile de jos decât numai prisosul ce va rămâne dela venitu-*

1. Aceaste pretenții ale delegațiilor Locurilor sfinte se cuprind în cererea adresată gen. Kiselef, cu ocazia sosiri lor în țară spre a asista la conferințe.

ritele monastirești închinat, după ce mai întâi se vor întâmpina trebuincioasele cheltueli ale acestor monastiri și dărele în trebuința țării, pentru binefaceri.

La aceste dispoziții citate mai sus, delegații răspund că: *«Ei nu sunt împuterniciți de a trata pe temeiurile ce li s'au dat în cunoștință și pe propuneri ce zic că ar fi neprevăzute de dânșii».*

Așa că, din această pricină, nici n'au semnat procesul-verbal în chestiune ¹.

Acestea s'au petrecut în cursul anului 1833.

Tot în acest an (1833) luna Noembrie, generalul Kiselef, printr'un ordin, adresat consiliului administrativ, cere să se ia măsuri grabnice pentru a împedeca pe egumenii greci de a arenda moșiile monastirești cu scăzământ și cu condiția de a încasa câștialul, pe timp de 3 ani, înainte, cum făceau ei, de obicei. Aceasta spre a înlătura legea, care-i oprea de a îngreua monastirile cu datorii.

Și de oarece ne aflăm la sfârșitul acestui an (1833), cu povestirea noastră asupra acestui fapt istoric, se impune întrebarea: *Când și cu ce împrejurare, Rusia patroana călugărilor greci, a devenit în același timp și protectoarea creștinilor ortodoksi supuși imperiului otoman?*

Pentru a răspunde la această întrebare, trebuie a ne referi tot la împrejurările politice, ce au urmat după încheierea tratatului dela Adrianopol, dintre Ruși și Turci la 1829.

În privința aceasta, iată ce citim într'o revistă.

«Dreptul de stăpânire al călugărilor Latini (Româno-Catolici) asupra Bisericei din Betleem și a mormântului af. Fecioare, obținut din partea Turcilor, prin mijlocirea diplomației Franceze dela Constantinopol, diplomație condusă de Lavaléte, fu o grea înfrângere, nu atât pentru călugării greci, cât, mai ales, pentru protectorii acestora, adică pentru Ruși.

«În adevăr. mândria diplomației rusești, care știuse să obțină dela Înalta Poartă otomană, tratatul dela *Unchiâr-Ischelessi*, cu data de 8 Iulie. 1833, precum și ambiția Romanovilor de a se socoti — în baza legăturilor de familie cu Paleologii, drept ocrotitori ai creștinilor ortodoksi de sub stăpânirea turcească, cădea odată cu jertfele de bani și de vieți omenești făcute mai bine de 100 de ani, atrăgând după sine și înlăturarea veșnicului pretext de a interveni, după plac, la împărăția intrată în agonie, a Semilunei».

«Din această cauză, îndată ce se cunosc la curtea imperială rusească, firmanul de întărire a drepturilor călugărilor Latini, Țarul Nicolae I, om autoritar, trimise cu o suită numeroasă la Constantinopol, pe Principele Meșnicoff, ca să aranjeze această chestiune în favoarea călugărilor greci; însă în secret lucru sta așa: ca Sultanul să dea Țarului dreptul de protectorat asupra crești-

1. A se vedea jurnalul Consiliului de Ninișfri și al comisiei pentru regu-
larea monastirelor închinat, uricarul XXV, p. 346—355.

nilor ortodoxi din întreaga împărăție otomană, între care eram socotiți și noi Românii din amândouă Principatele; iar de nu va primi această condiție, să-i declare războiu. Așa că din această pricină, Turcia a recunoscut *dreptul formal* Rusiei de a avea, sub protecția sa, *popoarele creștine ortodoxe din orient* ¹.

În anul 1834, retrăgându-se Rușii din țările Române, vin la cărma statului Principii: Mihalache Sturza în Moldova și Alexandru Ghica în Muntenia.

Sub acești Domni s'au făcut oarecare intervenții pe lângă cabinetul rusesc, spre a se pune stavilă abuzurilor făptuite de călugării greci, abuzuri ce constau întru aceea că ei arendau moșiile monastirești, tăiau pădurile, vindeau locuri, schimbau acareturi, embaticau, însă fără știrea și consimțământul Mitropolitului: într'un cuvânt, călugării greci umileau statul și Biserica Română. În privința aceasta iată cum se exprimă Profesorul C. Disescu:

«Cel mai însemnat fapt, care caracterizează Domnia lui Alexandru Vodă Ghica, este influența străină exercitată prin Consulul rus Ruckman, care a crezut că, la un moment dat, poate să facă a se învoi ca însăși țara să devie sub protectoratul rusesc, schimbându-și legislația internă a ei.

Domnitorul Al. Ghica, neavând destulă putere de rezistență, ajută el însuși la schimbarea unei asemenea legislații, recunoscându-se dreptul de control al guvernului rus, în afacerile interne ale Principatelor Române, respectiv monastirile închinată, cu toată energia desfășurată de obșteașca Adunare de acei, cari formau partida națională, în fruntea căria era chiar Bibescu, care mai pe urmă ajunse Domn țarei Românești ².

Deci Alexandru Vodă Ghica, îmboldit fiind de către obșteașca Adunare, trimite consulului rusesc, baronul de Ruckman, o notă în care se arată că «delegații Locurilor sfinte, neputându-se niciodată înțelege cu comisia numită de guvern, purtarea trebelor averelor, ce aparțin monastirilor închinată, rămâne încă în prada tuturor abuzurilor, care a predominat în această parte a administrației, și casela publice și de binefacere sunt lipsite de ajutor ³.

Cu privire la intervențiile făcute pe această cale de Principele Alexandru Ghica către cabinetul rusesc, ne pot servi, ca mărturie, oficiile din 3 Iulie 1837; 11 Iunie 1838, și 2 Decembrie 1839 ⁴.

În una din sus arătatele officii, adică aceea din 1838, Adunarea arată că: «N'a rămas multă vreme a se împlini zece ani dela înființarea Reg. Org. (Este vorba aici de zece ani de scutire) când, chiriarii monastirilor, să socotească, ca un drept lăsarea în neclerare a vechilor drepturi.

1. Loc. cit. Revista „Convorbiri Literare“, pe luna Februarie, 1930, p. 731.

2. Loc. cit. Domnia lui Bibescu Vodă, conferința ținută de profesorul C. Disescu.

3. Loc. cit. Domnia lui Vodă Cuza I, p. 502.

4. A se vedea monastirile zise închinată de Cezar Boliac, București, 1862, p. 72, 75 și 77.

Intr'o altă notă adresată, tot de același Principe, contelui de Butinief, se arată și mai explicit până unde ajunsese îndrăzneala călugărilor greci, în ce privește ne respectarea legii și a autorităților statului Român, de către ei.

El spune că «Egumenii greci, din depozitari contabili, s'au ridicat în proprietari desăvârșiți, astfel că căutarea averilor monasticești, rămâne trădată bunului lor plac și al lăcomiei.

«De când li s'au admis termenul de zece ani, pentru reîntocmirea monastirilor, ei refuză de a se supune nu numai îndatoririlor, ce le sunt impuse prin Reg. Org. dar chiar de a îndeplini pe cele vechi, conținute în hrisoavele de întemeere.

«Ceva mai mult încă: Ei merg și mai departe, refuzând intervenția legiuitei ocârmuiri în purtarea trebelor averelor monasticești și-i tăgăduesc chiar dreptul de supraveghere, care este de atribuit prin arătările cele mai formale¹.

În anul 1835, s'a întocmit legea organică a secularizării averilor monasticești neînchinat de către obșteașca Adunare din Moldova. În puterea acestei legiuiri, averile Episcopilor și ale Mitropoliei, s'au luat de sub cârmuirea chiriariilor și s'au concentrat la departamentul averilor bisericicești.

Mitropolitului și Episcopilor s'au destinat subvențiuni din veniturile scaunelor lor, anume: Mitropolitului s'a dat 5/7 din acele venituri, iar Episcopilor 4/7. Prisosul veniturilor episcopale s'au regulat a se împărți în trei părți, anume: una să se întrebuințeze la reparațiuni și zidiri din nou de biserici, binale, acareturi pe moșii ș. a; din a doua parte urma să se plătească, pe fiecare an, câte 95.000 lei, ce se lua ca până acum din veniturile Episcopale, pentru întreținerea Seminarului dela Socola, iar restul din această parte, să se întrebuințeze, în alte scopuri de binefaceri; partea a treia trebuia să se întrebuințeze la întreținerea Departamentului bisericesc².

În anul 1840, s'a înființat în țara Românească (Valahia) legea de organizare a averilor monasticești neînchinat, dispunându-se înscrierea prin Condiția a tuturor documentelor și hrisoavelor, pe care se sprijină a lor proprietate, atât dela monastirile neînchinat, cât și închinat.

Cu această ocazie egumenii greci, invitați fiind, de către autoritățile Române, spre a prezenta asemenea acte, ei refuzară categoric de a se supune acestei îndatoriri³.

În anul 1843, s'au împlinit cei zece ani de scutire; așa că, monastirile închinat, trebuia, de aici înainte, să dea subvenția, prevăzută de Reg. Org. în comptul statului, pentru întreținerea așezămintelor de binefacere și de utilitate publică. Dar sa întâmplat contrarul; căci, tot în acest an, Principii Mihalache Sturza

1. Loc. cit. Domnia lui Vodă Cuza I, p. 302

2. Loc. cit. Cronica Hușilor p. 450.

3) A se vedea chestia monastirilor închinat de I. A. Comăneanu. București, 1859, p. 18.

al Moldovei și Gheorghe Bibescu al Munteniei, au primit, dela cabinetul rusesc, prin ambasadorul din Constantinopol, niște instrucțiuni, cunoscute sub denumirea de *memorandul dela Buick-Dere* cu îndatorirea de a se urma întocmai prescripțiunelor lor. Aceasta ca mijloc de împăcare a neînțelegerilor, întie guvernul Român și Comunitățile religioase dela Locurile sfinte, tot pe tema chestiei monastirilor închinat.

Dar acest memorand este menit, numai spre binele Comunităților grecești, de oarece, între altele, se recunoaște că, proprietățile pendinte de acele monastiri, sunt ale lor proprii; aceasta pe deoparte, iar pe de alta, li se dă dreptul, de a trimite, în fiecare Principat, câte un exarh, care să aibă suprema autoritate asupra monastirilor închinat.

Iată cuprinsul, în rezumat, al acestui memorand: «Curtea imperială a Rusiei, luând în deaproape băgare de seamă, dorințele ce au arătat reprezentanții Sfințelor Locuri, și care s'au tratat între ele și misiunea imperială, în lunele Octombrie și Noembrie, 1841, relativ la cărmuirea averilor monastirești din Principate, dorește, pe deoparte a grăbi sfârșitul acestei cestiuni; iar pedealtă parte, a păstra neatinsse drepturile legitime pentru averile hărăzite comunităților Patriarhale precum și celorlalte comunități dela Muntele Atos și Sinai, fără a învoi ca o persoană particulară sau autoritate publică să poată vre-o dată despărți din ele vre-o parte oarecare; dar nici rînduiții sfințelor Locuri să fie volnici a dispoza de ele, duple voia lor».

Curtea imperială rusească oferă sprijinul Locurilor sfinte pentru punerea la cale cu desăvârșire a acestei cestiuni, însă cu următoarele condițiuni:

- 1) Imposesierea averilor monastirești se va face prin mezat public, începând dela 1852.
- 2) Acest termen de zece ani, se îngădue pentru terminarea completă a reparațiunelor, potrivit mijloacelor bănești ¹.
- 3) Curtea împărătească găsește cu dreptul ca Locurile sfinte, să făgăduiască acestui obiect important o a patra parte din venitul anual, pe care-l trag din Principate.
4. O subvenție trebue a se acorda în favoarea așezemintelor

1. Față de asemenea păsuire, ce cabinetul rusesc oferise Locurilor sfinte toți Patriarhii mulțumesc monarhului tuturor Rușilor, printr'un memoriu, cu data de 2 Decembrie 1843, pentru darul ce li se făcuse, acordându-li-se dreptul de a încasa, în complul lor, veniturile provenite dela averile monastirești, în acest interval de timp.

Iată coprinsul acelu memoriu: „Sfintele comunități mărturisesc recunoștința lor pentru acest dar neașteptat al veniturilor întregi pe zece ani ale rodurilor acestor proprietăți destinate pentru reparațiuni și întărirea celor dărâmate din pricina înfricoșatei revoluții din anul 1821, și celelalte sfinte locașuri, ce sunt clătinat din temelie și pentru mângâerea adusă Bisericei Răsăritului, ce a pătimit atât de mult.

„Trăiască în eternitate unsul lui Dumnezeu și prea puternicul protector al Bisericei noastre“.

(Loc, cit. Ziarul Buciumul, București. 1864, p. 169).

de binefacere și de educație publică în Principate; și, de oarece sf. Locuri găsește neîndemânatecă o cifră schimbătoare în fiecare an, curtea imperială crede de cuviință de a-și retrage propunerea primitivă, cu privire la a patra parte a veniturilor dela monastirile ce aveau a li se da.

În schimb însă ea cere ca, această subvenție anuală, să se statornicească la două milioane lei, în monedă românească; aceasta până la 1852.

5. Suma de lei 250.000 lei, se va retrage din subvenția arătată mai sus și se va da școalelor și ospiciilor din Constantinopol și din împrejurimi.

6. Exarhul va face parte din comisia mixtă, căria se va su-pune, la București și Iași, titlurile de stăpânire ale monastirilor închinat, precum și îndatoririle prevăzute în actele de danie.

«Această propunere trebuie a se privi ca cea mai de pe urmă încercare de împăcare între guvernul Român și Comunitățile grecești.

7. Curtea imperială așteapta rezultatul dorit până'n luna lui Noembrie 1843; în caz contrar ea, deși va continua ocrotirea monastirilor închinat în contra măsurilor împilătoare și nelegale, totuși îi va părea rău că nu se va putea mai mult să împedice pe gospodari de a aplica acelor monastiri dispozițiile Reg. org. sancționate de către ambele curți (Rusia și Turcia). Dar aceste dispoziții, coprinse în memorandumul de mai sus, nu au fost ținute în seamă de gospodari¹.

Drept îndovadă. ne permitem a cita raportul Principeiui Bi-bescu, adresat contelui Neselrode, cu data de 20 Septembrie 1843, unde se arată că «Dacă s'ar tolera trimiterea călugărilor greci (exarhi) în țară, s'ar stirbi autoritatea Domnului și a Mitropolitului, spre marea daună a ordinii legale, și s'ar introduce un stat grecesc, în statul românesc».

Apoi Principele, mahnit până în suflet², față de sprijinul, ce Patriarhii găsește la cabinetul rusesc, sfârșește raportul său cu cuvintele următoare: «chinoviile grecești, ar trebui să simtă cât este de desgustător pentru sf. noastră religie ca, monastirile consacrate la început pentru îndeplinirea actelor de binefacere și de utilitate publică, să devie acum obiect de precupeție scandaioasă și se înfățișeze numai niște singurătăți, unde abia se mai găsește câte un preot în zdrențe, slujind cele sfinte în biserică»³.

În ziua de 3 Decembrie 1843, comunitățile grecești dela Locurile sfinte, dau răspunsul la memorandumul de mai sus, în felul următor:

a) Pretențiile Principatelor n'au nici un fundament, căci infirmă drepturile de proprietate.

b) Că cea mai mare parte din averele monastirești, li s'au fost

1. Loc. cit. Uricarul IV, p. 435.

2. Se știe că Vodă Bibescu făcea parte din partida națională a Valahiei.

3. Loc. cit. Domnia lui Vodă Cuza I, p. 304; vezi de asemenea Istoria Bis. Române ortodoxe de I. Lupaș, p. 92.

închinat, Locurilor sfinte, fără nici o condițiune și că altele au fost cumpărate de egumenii greci cu banii lor proprii.

c) Cât privește celelalte puncte, prevăzute în memorandum, se referă la cele dintâi, mai cu seamă, adică la aceea, că au făcut cunoscut deja ambasadei rusești în conferința dela 1841, că deși prevăzuse funestele rezultate, prin arendarea moșilor monastirești, totuși primese această propunere a cabinetului rusesc până la expirarea celor zece ani stipulați, însă cu aceste condițiuni.

1. Consimt la arendarea prin licitație publică, a moșilor monastirești, însă numai sub supravegherea Consulului rusesc, fără vre un amestec al autorităților țării a).

2. De asemenea se îndatorează a săvârși reparațiunile până cel mult în termen de zece ani (altul de cât acela, care se sfârșise la 1843) b).

a) Firește că, călugărilor greci, le convenea numai asistența consulilor rusești la licitație, fără amestecul autorităților statului Român, aceasta pentru cuvântul că adjudecarea licitației să revie asupra concurenților favoriți cauzei lor.

b) În interesul istoric, nu credem de prisos, de a înfățișa onor. publiciților, în rândurile ce urmează, angajamentul înscris, ce și-au luat Comunitățile grecești, cu privire la reparațiunile bisericelor și a atenanselor pendinte de monastirile închinat.

Iată copriusul aceluși angajament:

„Se hotărăște de către noi terminarea cu desăvârșire a orice fel de reparații, la monastirile grecești, în curs de 9 ani, adică dela 1843 și până la 1852“.

„Comunitățile de când au primit meloasele lor din Moldo-Valahia, care pe nedrept s'au ținut, în curs de 8 ani, într'o stare foarte dărăpănată, au îngrijit și au făcut reparațiunile cele mai neapărat trebuitoare la meloasele lor din Moldo-Valahia, și mai mult de cât cerea trebuința; și dacă unele au rămas nereparate, chiarihii voesc ca, în termenul ce li s'au dat, de 9 ani, să repareze, fiecare meloasele lor de acolo și cât se poate de grabnic“.

„Însă în orice chip, nu pot să hotărăscă, nu a patra parte, dar nici a zecea parte, ca învederat trebuitoare a se cheltui pentru reparațiunea acestor meloase; și aceasta pentru că se împotrivesc drepturilor tuturor ținuturilor, pe care se înlemeiază dreapta lor stăpânire“.

„Iar dacă trebuința va cere, pentru aceste reparațiuni, nu numai a patra parte, ci și tot venitul anual îl va cheltui“¹.

1. loc. cit. Ziarul „Buciumul“, București, 1864, p. 169.

Vezi, iubite cititor, cum Egumenii greci de pe la monastirile indigene închinat, cutează să se facă stăpâni absoluți peste aceste locașuri sfinte și pe averele pendinte de ele, iar nu noi Românii de bașlină; aceasta zic ei, în puterea ținuturilor ce posedă, dar pe care nu le-au arătat niciodată, ori de câte ori li s'au cerut acest lucru, de către autoritățile statului Român.

Mai departe tot acești călugări greci, susțin că, pe nedrept, monastirile închinat și averele lor, au fost ținute în stăpânire de statul Român, timp de 8 ani, adică dela 1821 și până la 1829, timp, prin urmare, cât au pribegit ei prin Rusia și prin alte părți, când cu ocazia izgonirii lor de către Turci; și că din pricina nepăsării și neîngrijirii noastre, a Românilor, aceste sfinte locașuri, ar fi ajuns într'o stare completă de ruină și distrugere.

Noi însă susținem că nu se putea ca, asemenea monastiri, să ajungă într'un asemenea hal, într'un timp așa de scurt; ci din contră, din pricina călugărilor greci, care le-au avut în cârmuirea lor timp de peste trei veacuri, dar nu s'au îngrijit de ele.

3) «Comunitățile (grecești) oferă, în sfârșit, să dea pe fiecare an, câte un milion lei statului Român, însă cu condiție de a fi scutite de orice îndatorire pentru întrebuințarea așezămintelor de binefacere.

În ce privește subvenția de 2,000,000 lei, călugării greci găsesc că e prea împovărată pentru ei, și deci o înlocuiesc cu suma de 200.000 lei¹.

În anul 1844, luna Decembrie 24, Principele Bibescu, intervine printr'un raport pe lângă curtea imperială rusească, ca, pe viitor, condițiile arendării moșilor monastirești închinată, să fie comunicată guvernului Român, spre a le uniformiza pentru toate monastirile; așa că, cu chipul acesta, să se poată pune capăt jafurilor nerușinate ale arendașilor, care vin în țară sub falsul nume de egumeni și despoae, fără milă și fără muștrare de cuget, monastirile și averele pendinte de ele².

Iar, spre curmarea unei asemenea triste situații ale monastirilor închinată și a averilor lor, tot acest Principe, printr'un alt raport, propune cabinetului rusesc, ca să determine pe căpiteniile Locurilor sfinte, spre a renunța la pretenția cărmuirii acestora, dându-li-se, în schimb, pentru totd'auna, o sumă de câteva milioane lei; așa că, prin acest mijloc, ar scuti și pe cabinetul imperial de asemenea încurcături³.

Cu privire la expunerea celor de mai sus, distinsul istoric A. D. Xenopol, se exprimă astfel: «Observăm că prin aceste acte, Principele Bibescu formulează, pentru prima oară, ideea secularizării, adică a înlăturării cu desăvârșire a călugărilor greci dela cărmuirea monastirilor închinată și a averilor lor, în schimbul unei sume bănești, idee la care trebuia, în sfârșit, să ajungă deslegarea acestei prea încurcate chestii⁴.

Tot în acest an (1844) Bibescu Vodă, printr'un al treilea raport, adresat cabinetului rusesc, arată foarte explicit ținta, la care tindeau să ajungă călugării greci, adică aceea de a acapara, în folosul lor, nu numai totalitatea veniturilor, provenite dela averele monastirești închinată, ci și întreaga proprietate a monastirilor, iar nouă Românilor, să ne de-a ceva, ca din milă, cum s'ar zice.

«Dacă ar fi, zice Principele, să se limpezească numai chestiunea bănească, s'ar putea ajunge la orice înțelegere, dar, călugării greci, au ridicat pretenții noi.

«Așa ei voesc să formeze un guvern ecleziastic neatârnat de guvernul Român; să despartă pământul și pe țăranii Români în două părți: una, care să atârne de guvern, iar cealaltă de noua autoritate ecleziastică, stare de lucruri, care va aduce, neapărat mii de conflicte și de complicații indescriptibile⁵.

1. A se vedea Monastirile din România zise închinată, de Cezar Boliac, București 1862, p. 227—229.

2. Loc cit. Domnia lui Vodă Bibescu p. 122.

3. Loc cit. Domnia lui Vodă Cuza I p. 305.

4. Loc cit. Domnia lui Vodă Cuza I p. 306.

5. Loc. Domnia lui Bibescu Vodă p. 122—126.

Mai departe, Bibescu Vodă, vrând să impună egumenilor greci oarecare dispoziții ocrotitoare în contractele lor de arendare pentru țărani situați pe moșiile monastirești, acei egumeni s'au împotrivit, fapt pentru care, doi dintr'înșii, au fost goniți afară din țară, act de autoritate, ce, pe deoparte poporul Român avea conștiința drepturilor sale; iar pedealtă parte a avut de efect, de a încorda și mai mult vrajba dintre Locurile sfinte și țările Române¹.

De asemenea, tot în acest an (1844), Principele Bibescu, oprește pe toți egumenii atât dela monastirile închinare, cât și neînchinare, de a mai da locuri cu embatic, fără știrea ocârmuirii².

În anul următor, 1845, Bibescu Vodă, desființează Epitropia sf. Mormânt, înființată în timpul Domniei lui Alexandru Vodă Ghica, pentru cuvântul că acea Epitropie, ce voeste să-și însușească drepturi împotrivoare, atât pravelor vechi, cât și drepturilor oblăduirei, este una din acele abuzive învoiri, care s'au introdus în ocârmuirea monastirilor închinare în acești din urmă ani³.

În sfârșit în anul 1847, Bibescu Vodă, emancipează țiganii Mitropoliei, Episcopilor și tuturor monastirilor și metoașelor de obște, prin întocmirea unei legi, întinzând această măsură și asupra monastirilor închinare, cu toate protestările căl. greci.

Tot în acest an (1847) obșteasca Adunare din Muntenia, încurajată prin măsurile luate, până atunci, de Bibescu Vodă, contra egumenilor greci abuzivi, prezintă sus numitului Domnitor un raport, în care, arătând trista stare, în care se afla monastirile închinare, cere ca «prisosul veniturilor, ce au izvorât la toate proprietățile precum și la acele ale monastirilor, din dispozițiile Reg. org. cu desvoltarea comerțului și întocmirea orândueleur proprietății, să se adune pe seama casei centrale, adică la Mitropolie nefiind cu drept a se lăsa în reaua întrebuintare a celor ce le ocârmuesc astăzi».

La acest raport al Adunării, Domnitorul răspunde: «Precum a stăruit până acum, așa va stăru și de acum înainte, așteptând cu toată încrederea ce urmează să avem pentru dreptatea unei înalte chilzuirii⁴.

Dar și Principele Mihalache Sturza, Domnul Moldovei, nu se lăsă mai pe jos, în ce privește intervenția sa către cabinetul rusesc, în aplicarea acelorși dispoziții, că și ale contemporanului său Bibescu Vodă, cu atât mai mult, cu cât călugării greci, ne primind propunerea rusească până la termenul fixat, adică până la sfârșitul lui Noembrie 1843, el avea tot dreptul să ceară aplicarea sancțiunii.

Așa în 1844 Principele Sturza printr'un raport al său, adresat cabinetului rusesc, arată că: «Deși Regulamentul organic dis-

1. Loc cit, Domnia lui Vodă Cuza I, p. 307.

2. Loc cit. Domnia lui Vodă Cuza I p. 307.

3. Ibid.

4. Loc cit. Domnia lui Vodă Cuza I, p. 308.

pune să se de-a o parte din veniturile moșiilor monastirești închinată așezămintelor de binefacere, totuși călugării greci, nu s'au supus la sarcinile ce-i privesc; cu toate că se folosesc de toate sporurile provenite din îmbunătățirea stărei țării, prin aplicația Regulamentului în cestiune.

«Această stare de lucruri lovește cu atât mai mult în cugetul public, cu cât se știe că în 1835, se secularizase averele Episcopiiilor și ale monastirilor pământene neînchinată, lăsându-le o parte din venituri, iar prisosul se vărsa în casa statului; pe când monastirile închinată se afla în aceeași stare de destrăbălare, ca și mai înainte.

«Așa testamentele de danie nu s'au înfățișat; subvenția legală tot nu s'a plătit; starea materială a monastirilor a ajuns destul de tristă; imposesiierile de moșii se urmează tot prin contracte private; cea mai mare parte din egumenii greci sosesc în Moldova, aducători de contracte de imposesiere, care copriind cezia către ei a tuturor proprietarilor, pe care apoi le subîmposiază în propriul lor folos.

«Ținând numai la folosul bănesc, Egumenii greci lasă în părăsire interesele spirituale, pădurele sunt pustiite; zidirile cad în ruină; avutul bisericesc se îndosește la moartea egumenilor, iar monastirile se aleg numai cu datorii¹.

Tot în acest an (1844) Principele Sturza a dispus, prin legea întocmită de el, de a se emancipa țiganii monastirești, coprinzându-se în această dispoziție a lui și monastirile închinată. De asemenea s'a oprit tăierea abuzivă a pădurilor monastirești, tot prin legea întocmită de acest Principe, atât pentru monastirile cele neînchinată cât și pentru cele închinată, legea care a fost votată de obșteasca adunare, tot în acest an.

În anul 1846, Principele Sturza intervine iarăși către cabinetul rusesc, pentru aplicarea măsurilor adoptate și consfintite de Reg. org., referitor la cestia monastirilor închinată. Așa într'un raport al său, se exprimă: «Este de trebuință a se adevări că daniile, făcute din timp, Locurile sfinte, au avut de scop nu numai de a înveșnici pomenirea dănuitorilor, ci și prin îndatoriri, impuse dănuitorilor, adică a ajutora așezămintele de binefacere și de utilitate publică.

«Însă îndatoririle acestea, fie din pricina turburărilor căzute asupra Moldovei, fie din neîngrijirea domniilor urmate, s'au ajuns în parte, a fi necăutate, când Reg. org. care a statornicit drepturile și îndatoririle publice, în fiecare din remurile serviciului, au venit să se dea pe față ahuzurile și să se arate paguba căsunată interesului general, prin părăsirea îndatoririlor, la care monastirile erau supuse încă dela începutul lor.

«Prin urmare, și prin învoirea ambelor înalte curți (Rusia și Turcia) s'au hotărât ca o sumă să se i-a pe tot anul din venitu-

1. Loc cit. Domnia lui Vodă Cuza I, p. 309.

rile averilor monastirești închinată, spre a compensa îndatoririle de folos public, cu care ele erau legate.

«Nu este de prisos a se adăoga că, modul de administrare a moșiilor sfintelor Locurilor, este așa de vicios, în cât, sume însemnate, luate de administratorii lor, la facerea contractelor de împosiere, nu folosesc de cât pe acești din urmă; și rămân pierdute, atât pentru comunitățile religioase, cât și pentru țară¹.

Tot în acest an (1846) s'au înființat în Moldova, câte o școală catehetică în toate orașele, capitale de județ, pentru pregătirea celor ce voiau de a îmbrățișa chemarea bisericască, adică de a se face preoți pe la sate.

Se notează că toate aceste școli catehetice, ca și cele seminariale cu patru clase, înființate ceva mai târziu, pe lângă Episcopiiile din Roman, Huși precum și cel dela mănăstirea Socola, de lângă Iași, înființat încă dela 1803, de către nemuritorul Mitropolit Veniamin Costache, toate aceste seminarii și școli catehetice, ziceam, se înființase și se întrețineau din banii proveniți de la averile monastirești neînchinată; pe câtă vreme, monastirile închinată, n'au dat nici un ban, cu toate că și aceste monastiri aveau aceleași obligații, prevăzute în actele de fundație ale ctitorilor și donatorilor.

De aceea avea dreptate Negri să spună în tuastul său ținut la Paris, în 1847, în ziua de sf. Ștefan în fața emigranților Români. «*Strămoșii noștri au înzestrat școalele cu moșii și alte averi, ce astăzi sunt pradă călugărilor greci, veniți de prin munții Alpi mei*». «*Dar bunu-i Dumnezeu. veni-va odată ziua dreptății, când fiecare va rămânea cu ale sale, — călugărul venetic cu rasa, iar Românul bătănaș cu moșia*»².

În anul următor 1847, Principele M. Sturza, în prevederea izbucnirii holerei, impuse monastirilor închinată, de a plăti din veniturile lor, suma de zece mii de galbeni, spre întâmpinarea cheltueleurilor extraordinare, luate în prejma ivirii unui asemenea flagel înspăimântător³.

Revoluția din 1848, rodul izbucnirii simțământului național, nu putu să nu atingă și monastirile închinată. În adevăr, atât *proclamarea dela Izlaz* a lui Ioan Eliade Rădulescu, cât și *dormiteile partidei naționale* a lui Mihail Cogălniceanu, conțin între altele, în programul lor și secularizarea averilor monastirești închinată. Acești mari patrioți, considerând faptul că, monastirile închinată, își apropiaseră fondurile, de care ele nu puteau dispune de cât ca distribuitori în folosul public, voiau ca statul să îngrijească direct pentru executarea intențiunilor donatorilor și să continue a plăti tributul său de milă, Locurilor sfinte; însă fără a lipsi pe propriu ei săraci, de partea lor de moștenire.

1. Loc cit. Uricarul IV, p. 437—438.

2. Loc cit. Revista Convorbiri literare, 1912 pe luna Iulie No. 7, amintiri despre C. Negri, de C. Bobescu.

3. Loc cit. Uricarul IV p. 440 partea II.

Acest principiu nu era de cât aplicația simplă și curată, a dispozițiilor firmanului imperial turcesc din 1822 și a proiectului propus de general Kiselef¹.

Tot în acest an (1848) s'a luat o măsură provizoriu, de către Sultan, și s'a comunicat gospodarilor din amândouă Principatele, prin o notă Vizirială, însoțită de instrucțiunile de mai jos. Aceasta tot ca mijloc de a se aplana conflictul existent între guvernul Român și clerul grec.

Iată cōprinsul acestor instrucțiuni:

1) Moșiile monastirești închinăte se vor împosesia prin mezat public dela 1852, cu confăptuirea autorităților locale.

2) Sfintele locuri sunt îndatorate de a repera și a pune în regulă toate monastirile și bisericile atárnătoare de ele; așa în cât, serviciul divin, să se facă potrivit vredniciei cultului.

3) Subvenția ce are a se trage din veniturile monastirești, se va hotărâ — provizoriu, la suma de 30,000 galbeni, pentru ambele Principate.

4) Această subvenție, uu se va lua de cât dela 1847, în loc dela 1841, pe baza noiei concesii făcută Patriarhilor.

5) Din suma de mai sus, adică din 30.000 galbeni, se va lua 5000 galbeni și se vor trimite la Constantinopol în folosul școalelor și a ospiciilor nației grecești².

Însă gospodarii din umbetele Principate, nu se mulțumiră nici cu aceste dispoziții, prevăzute în instrucțiile de mai sus, întru cât se părtinea pe față cauza călugărilor greci.

După încetarea turburărilor războinice³, sub Domnia lui Barbu Știrbei și Grigore Ghica, la 1851, împlinindu-se din nou termenul de zece ani, încuviințat călugărilor greci, pentru a doua oară, — moșiile monastirești închinăte, se ardează pentru prima oară, prin licitație publică, după noul sistem, introdus de guvern, urcându-se, în chip simțitor, veniturile lor.

Așa în Moldova se ridică venitul total, dela suma de 90.000, până la 173.000 galbeni anual, adică aproape îndoit.

Acelaș lucru se petrece și în Muntenia⁴.

Între acestea Princepele Știrbei, intervine pe lângă Inalta Poartă și cere atât direct prin o scrisoare către vizir, cât și prin instrucțiuni, către Arestarhe-bei, agentul grec al țărilor Române, la Constantinopol, ca să se învoiască luarea celei a patra parte din veniturile moșiilor monastirești închinăte, cerând numaidecât, această împărtășire a lor, la greutățile țarei, starea financiară fiind în cea mai grea situație.

Aceasta, cu atât mai mult, că dela 1828, monastirile închinăte au fost ca și scutite de contribuția ce ele o dădeau, mai înainte statului.

1. Loc cit. Ziarul Buciumul No. 68 din 1 August 1863.

2. Loc. cit. Uricarul IV, p. 441, partea II.

3. Consecința revoluției dela 1848.

4. Comp. Domnia lui Vodă Cuza I, p. 311.

Și cu toate că, în urmarea reorganizării țarei, veniturile lor se înzecise, totuși călugării greci, târâgăbind tratărele de punerea la cale și obținând termene de prelungire a îndatoririlor de a contribui și ei în folosul fiscului, se substraseră, prin această manoperă, dela asemenea îndatoriri ¹.

De asemenea și Principele Grigore Ghica, în vederea avantajilor arendărei prin mezat a moșiilor monastirești închinată și a sporului însemnat de venituri, prin aplicarea dispozițiilor din 1852, alcătuește și el un memoriu, pe care-l prezintă sublimiei Portii. În acel memoriu se arată că: «Deși adjudecata a îndoit venitul monastirilor, totuși partea fiscului a rămas aceeași, ca în vechime, precum și starea personalului și cea materială a bisericelor.

«Din toate foloasele, ce au produs adjudecarea, rămâne numai creșterea veniturilor în folosul comunităților.

«În consecință Principele cere să se fixeze următoarele condiuni Locurilor sfinte.

1. Egumenii să se aleagă de către delegații Locurilor sfinte, în unire cu Mitropolitul și cu șeful departamentului bisericesc.
2. Proprietățile monastirești să se arendeze prin licitație publică de către guvernul local, în prezența delegaților Locurilor sfinte.
3. O a patra parte din veniturile averilor monastirești se va lua dela fiscul local, pentru așezemintele de folos public; altă o a patra parte va sluji la plata slujitorilor bisericești; iar jumătatea ce rămâne, va fi în folosul comunităților religioase, de la Locurile sfinte ².

Drept răspuns la cele arătate mai sus, cabinetul rusesc, trimite o notă la adresa Domnilor Români din ambele Principate, însoțită de niște instrucțiuni tot cu privire la cestia monastirilor închinată, având aproape același conținut, ca și cele precedente, adică ca cele trimise la 1848.

Iată în ce constau acele instrucțiuni:

- 1) Arendarea moșiilor monastirești se va face prin mezat public.
- 2) Reținerea unui sfert (de venituri) în folosul așezemintelor de binefacere.

3) Alcătuirea unei comisii însărcinată cu cercetarea tuturor neînțelegerilor dintre autoritățile Române și Locurile sfinte.

În această notă rusească se atrage iarăși luarea aminte călugărilor greci asupra sporului însemnat de venituri, datorită aplicării Reg. org. și cere ca ei să se supue îndatoririlor impuse de acea legiuire. Călugării greci însă se temeau de arendarea moșiilor, în prezența autorităților locale, văzând în această măsură o știrbire a drepturilor lor de proprietate, ce-și însușise.

Dar tocmai acest drept de *proprietate suprem și necontrolabil*, îl tăgăduesc, dela început, țările Române, Locurilor sfinte.

1. Loc. cit. *Domnia lui Vodă Cuza I*, p. 312.

2. Loc. cit. *Domnia lui Vodă Cuza I* p. 313.

Deci în jurul acestei chestii de *proprietate*, se învârtteau desbaterile și lupta, între guvernul Român și clerul grec ¹.

Tot în acest an (1851) Principele Grigore Ghica, Domnul Moldovei a întocmit o lege, care a și fost votată de către obșteasca adunare, cu privire la organizarea învățământului bisericesc.

În această legiuire, se prevede a se înființa câte un seminar și pe la celelalte două Episcopii, adică dela Roman și Huși, cu un curs de învățatură de patru clase, pentru preoții de pe la comunele rurale; iar pentru pregătirea clerului înalt, servea seminarul dela Socola, care, pe lângă cele patru clase inferioare, mai avea încă un curs de patru clase superioare, pentru științele teologice ².

În anul 1853 călugării greci, voind a se debarasa de orice control al statului în administrarea averilor monastirești închinată s'au încercat să dea o groaznică lovitură Bisericii și țării Române.

Așa sub pretext de a introduce o mai bună administrație a averilor bisericești și o mai bună regularitate asupra veniturilor, urzesc planul să constituie un comitet central cu sediul la Constantinopol, cu scopul ca «având deplină putere din partea Patriarhilor orientali și a comunităților dela muntele Atos și Sinai, să aibă singuri dreptul de a arănda moșiile, de a face și elibera contractele de închiriere, de a strânge veniturile și de a dispune de dănsese, în toată a lor libertate, dar au fost împedecați de Principii Țărilor Române, prin măsurile luate din vreme contra lor.

În anul 1855 Principele Grigore Ghica, domnul Moldovei, în puterea dreptului dat de Reg. organic și a convenției dela *Buick-Dere*, a pus, spre desbaterea consiliului extraordinar și a Divanului adhoc, chestiunea ce era la ordinea zilei, anume aceea, ca, să se iee a treia parte din veniturile averilor monastirești închinată și să se dea fiscoi, starea financiară a țării fiind cu desăvârșire steită.

Iată coprinsul mesagiului Princepelui Grigore Ghica adresat Divanului obștesc. «Spre a se putea acoperi datoria statului, s'a prezentat Divanului general proiectele de legiuire, atingătoare de regularea veniturilor dela averile monastirești, închinată Locurilor sfinte, precum și taxa timbrului, care s'a votat de către Divan, în unanimitate. Demersurile făcute la Constantinopol, pentru aplicația celei întâi măsuri, ne dă a spera că, această chestiune, se va regula odată cu reformele generale ce au a se introduce în țară.

«Pentru ceea de a doua însă, s'a și regulat a ei punere în lucrare și sperăm că, va ușura cu mult greutatea de astăzi ale fiscoi, greutatea, ce se vor înlătura cu totul, când partea, din veniturile averilor monastirești, cuvenite fiscoi, se va regula definitiv ³.

1. Loc cit. *Domnia lui Vodă Cuza I*, p. 312.

2. Loc cit. *Cronica Hușilor*, p. 57.

3. Loc cit. *Uricarul XIII*, p. 410.

Pe temeiul acestui ordin Princiar, obșteasca Adunare invită comisiunea, care era însărcinată cu deslegarea chestiunilor bisericești, ca să studieze și să cerceteze această chestiune și în urmă să dea cuvenitele relații. Iată în rezumat, coprinsul raportului comisiunii, pe care l'a prezentat Domnitorului.

«Supunând la cunoștința M. T. rezultatul acestei deliberațiuni, ce coprinde descrierea cu deamănuntul a drepturilor fiseului asupra participării sale de veniturile averilor monastirești închinată și a propunerii de a se lua o atreia parte din ele, și, în neștiință de timpul deslegării acestei chestiuni, comisiunea găsește de cuvinta că, chestiunile moșiilor, cu începerea chiar dela sf. Dumitru, din acest an. 1855, să nu se mai dea călugărilor greci, până la definitiva deslegare a acestei chestiuni, adică până la plata rămășiței din urmă, ce datorează statului Român».

Domnitorul primind acest raport, îl aprobă în totul, după care apoi dispune ca, această hotărâre domnească, să fie adusă la cunoștința Inaltei Porți otomane, suverana țării.

În cele din urmă, guvernul Moldovei, a pășit la punerea sequestrului asupra recoltei de pe moșiile monastirești închinată.

Dar Inalta Poartă n'a încuviințat această hotărâre a lui Grigore Vodă Ghica; aceasta din pricina plângerei călugărilor greci, plângere, care a fost îndreptată către cabinetul rusc. Așa că, în urma acestei plângeri, Rusia intervine către Poartă, ca să se desființeze cu totul acea hotărâre a Principeiului Grigore Ghica. În privința aceasta, iată ce scrie «Gazeta Moldovei» din acea vreme:

«Cu privire la știrile, ce le-am împărțășit înainte despre pașii Voevodului Moldovei — Grigore Ghica, pentru întrebuintrea veniturilor monastirești închinată din Moldova, spre scopurile statului, înțelegem din Constantinopol cu data de 24 Octombrie (1855) cum că M. S. Sultanul a hotărât această cauză în favorul monastirilor. «Oblânduirea otomanică a încheeă ridicarea sequestrului ce s'a pus de guvernul Moldovenesc asupra acelor venituri, fără învoirea Porței, și a rânduit în următorul decret cea mai cu degrabă ridicare a lui»¹.

«Mare furtună, mare turburare stârniră măsura aceasta patriotică a lui Grigore Vodă Ghica în Fanar și la Poarta otomană, zice publicistul G. Missail. Călugărimă grecească de prin toate părțile imperiului otoman, întregul oraș Ianina, monastirile din Tezalia, Patriarhiile din Constantinopol și Antiohia, au alergat cu plângeri la Sultan, arătând că, de treizeci de ani, unele din Comunitățile Locurilor sfinte, n'au primit nici cea mai mică împărțășire din veniturile averilor monastirești.

«Atunci s'au dat pe față depravările și mânuirile cele infame, ce făceau egumenii greci, în dauna, atât a Românilor, cât și a Locurilor sfinte». «Atunci au început chiar ai lor a le cere socoteală și curmarea scandalului cu o oră mai înainte». «Poarta comunică Domnului Moldovei prin o scrisoare a Ministrului ei

1. Loc cit. Telegraful Român Sibiu, 1855 p. 555.

din afară, cu data de 15 Iulie 1855, că: *această chestiune este importantă și prin urmare, cere un examen amănunțit la Constantinopol*¹.

Tot pe această vreme, războiul cramei luase sfârșit, și țările românești, fusese puse sub protecția Inaltei Porți. Atunci se convocase conferințe la Viena, la Paris și la Constantinopol, în care diplomații aveau să discute, printre altele, și chestiunea reorganizării Principatelor românești. În acest scop, Șafvet-Pașa, Ministrul de Externe al Turciei, trimise o adresă Prințepelui Grigore Ghica, cu data de 7 Aprilie 1855, adresă concepută în termenii următori:

«Am onoare de a vă încunoștiința pe Alteța Voastră că, Sublima Poartă, a hotărât trimiterea la Viena a unui boer din fiecare Principat, care va fi sub ordinea trimisului Plenipotențiar al guvernului imperial otoman, în calitate de informator.

«Misiunea sa se va mărgini în a da lămuriri reprezentantului M. S. imperiale, acreditat pe lângă conferința asupra chestiunilor privitoare la Principate; drept care înainte, alăturat, Alteței Voastre o listă de 3 boeri, aleși de guvernul imperial, dintre care, Alteța Voastră, va desemna pe acela, care va fi dispus să se aquote de misiunea aceasta».

«Pe dată ce Alteța Voastră va hotărâ persoana, nu va avea de cât s'o aducă la cunoștința Alteței Sale Ali-Pașa, trimisul Plenipotențiar imperial la Viena și se raporteze faptul; și Sublimei Porți².

Cei trei boeri aleși de guvernul imperial otoman erau: Spătarul Mihail Cantacuzino Pașcanu, Vornicul G. Sturza și Vornicul C. Negri.

Acest din urmă a fost ales de Grigore Vodă Ghica să meargă la Viena pe lângă Ali-Pașa.

În una din ședințele conferinței, ținute la Viena, referitoare la Principate, Negri a ridicat și pe aceea a secularizării averilor monastirești închinată. Însă tratativele în chestiunea aceasta, nu s'au sfârșit în acel timp, ci ele, au fost întrerupte, spre a fi luate din nou în dezbateră sub domnia lui Vodă Cuza, când tot lui C. Negri i-a fost dat să negocieze, și de astădată, să aducă la bun sfârșit această chestiune, spre binele țării și a neamului³.

Se notează că în timpul Domniei Prințepelui Grigore Ghica, ca și a contemporanului său Barbu Stirbeiu, s'au luat măsuri din ce în ce mai serioase contra egumenilor greci, de oarece, aceștia, se făcuseră, samovolnicește, stăpâni peste averele monastirești indigene din Principate; dar niște asemenea măsuri, îndreptate în contra lor, au stârnit violente protestări, nu numai către Rusia și Turcia, ci și către celelalte puteri garante ale Europei. Și, spre a nu se da o hotărâre nedreaptă, în deslegarea acestei probleme, Prințepelui Grigore Ghica a trimis pe C. Negri și pe D. Ralet,

1. Loc cit. Ziarul „Românul” din 8 Octombrie, 1876, p. 943.

2. Loc cit. Acte și documente privitoare la Istoria Renașterii României de D. Sturza, vol. II.

3. Loc cit. „Revista Convorbiri Literare”, București 1912, luna Iulie, p. 788, No. 7. „Amintiri despre C. Negri, de C. Bobescu.

la Constantinopol, ca să apere această cauză națională, la care luă parte și agentul diplomatic al Munteniei, de pe lângă ambasada otomană.

Însă această misiune a trimișilor noștri, nu era ușoară; căci ei aveau să se lupte cu șiretenia și intrigele călugărilor greci, cari erau protejați, atât de către Rusia, cât și de către Turcia.

La Constantinopol, trimișii Români, după ce au adus mai întâi această cauză la cunoștința ambasadorilor Franței și Angliei, — cari făceau și desfăceau totul, pe atunci, au arătat comisiei, numită de Turcia, în fața căreia trebuiau să se prezinte ambele părți împlicate, că, chestiunea averelor monastirești închinată, este o afacere de competență exclusivă a Țării românești, — deci dar o afacere mai mult de ordin intern și că misiunea lor are o nuanță de deferență față de Sublima Poartă.

Iată ce se discută, în principiu, la acea conferință: a) Dacă Regulamentul organic acordă Principatelor dreptul la o subvenție oarecare și b) dacă această subvenție nu era jignitoare pentru călugării greci.

Asupra celor expuse mai sus, delegații noștri dau răspunsul în felul următor: 1) că țara aceasta Moldova are o autonomie bazată pe capitulațiunile încheiate cu Inalta Poartă; 2) că respectul tratatelor este virtutea națiunilor; 3) că chestiunea monastirilor este o afacere cu totul internă și de competență exclusivă a țării.

Aceste zise, Negri și Ralet protestară, mai departe, în contra amestecului Inaltei Porți în afacerile interne ale Principatelor declarând; a) că hăteșeriful din 1834, ne întărește drepturile; b) că Domniile și Adunările generale ale Principatelor au exercitat totdeauna dreptul de a afecta veniturile monastirilor închinată indigene, la trebuințele publice; c) că după tratatul încheiat între Austria și Turcia, acum în urmă, Reg. organic este în lucrare; d) că chestiunea aceasta chiar după art. 416 din Reg. se găsește lăsată hotărârea unei comisii locale; e) că misiunea lor este numai o dovadă de respect și că Inalta Poartă, care se luptă pentru neatârarea imperiului ei, — cu cât va recunoaște mai mult drepturile Principatelor Române, garantate de ea, cu atât va putea conta pe viitor, pe devotamentul lor.

La aceste reclamațiuni legitime ale țării precum și la memoriile ce agenții guvernului Român prezintară ambasadorilor, delegații sf. Locuri, răspunse:

1) Că actele de donațiune ce posed nu comportă nici o condițiune obligatorie, fie în favoarea țării, fie în favoarea stabilimentelor de binefacere; 2) că ele (Locurile sfinte) nu recunosc nimănui pe lume dreptul de a se amesteca în administrația buhurilor monastirești ce le-au fost închinată¹.

1. În ce privește expunerea argumentelor călugărilor greci, asupra acestui punct, ei se bazează pe principii juridice că „posesiunea face legea, referindu-se bineînțeles la obiceiurile pământului, principiu care glăsuiește așa. „Cele păzite întru îndelungă incunjurare de mai mulți ani și primite prin obicei, se păzește ca însăși legile cele scrise. (A se vedea „Indreptarea legii“.

3) In sfârșit, declară că ele sunt proprietare absolute ale acestor averi.

Asupra acestei declarațiuni ale delegaților Patriarhali, Negri răspunde la punctul I, că «Nici o dată călugării greci nu vor putea să probeze că actele de fundație sunt condiționale; a face ei aceasta ar însemna a declara de false documentele originale, care au fost descoperite în diferite epoci, chiar în închinatele monastiri; a face aceasta, ar însemna a lua în răspăr istoria, care a înregistrat donațiunile; este a susține un argument în contra sănătoasei judecăți, în contra adevărului, în contra uzurilor și a obiceiurilor țării.

La punctul II, prin care călugării greci contestă dreptul țării de a se amesteca în administrarea averilor bisericești, Negri răspunde:

«Intra cât călugării greci nu pot proba aceasta, cu acte, atunci cum pot ei contesta un drept exercitat din timpurile cele mai îndepărtate în virtutea legilor și a obiceiurilor pământului? Cum îl pot pune ei în discuțiune, când e înscris pe toate paginile istoriei, în toate actele de fundație, în mai mult de două sute de hrisoave și chiar pe toate frontispiciile monastirilor?

La punctul al III Negri, iarăși răspunde: «Dacă se invoacă prescripția posesiunii, apoi trebuie, înainte de toate, să probeze că a existat posesiunea. Și încă cum? continuu și fără întrerupere, pasnică și publică.

«Din nenorocire această însușire nu poate fi favorabilă călugărilor greci, ei fiind venetici».

«După acest principiu călugării greci s'ar putea bucura numai de prisosul veniturilor dela averile monastirești; iar cât privește pentru bunurile materiale (nemișcătoare) călugării greci, ca streîni li este interzis, fie de a le ipoteca, fie de a le înstreina.

După principiile de drept e recunoscut proprietar al pământului numai acea persoană, care poate să dispună de dânsul în mod absolut, deci dar de toate drepturile, care compun dreptul de proprietate, adică dreptul de ipotecă sau înstrăinare.

«Inșă acest drept călugării greci nu-l au.

«Călugării greci, primind din mâna fundatorilor mijloacele de a îndeplini voința lor precum și oarecare recompensă, ei nu pot revendica altă calitate de cât aceea de mandatar recunoscut.

Dar această calitate cade dela sine, întru cât călugării greci au neglijat de a se aduce la îndeplinire mandatul ce le-au fost încredințat fundatorii ciitori. Atunci statul ca tutore natural al proprietății și al instituțiilor de binefacere, situate pe ea, intervine de a se stabili în locul său, în numele societății pe care o reprezintă.

«Astfel națiunea, reintrând în posesiunea bunurilor, ce făceau parte din donațiunile sale și care fusese afectate propriilor sale trebuințe, departe de a comite vre-o spoliațiune, îndeplinește un act de justiție. Ea reia în depozit ce a fost încredințat, provizoriu,

îngrijirii slujitorilor Bisericii, ce se devotaseră sărăciei și abnegației¹.

În sfârșit, după numeroase consfătuiri, comisia convingându-se despre rostul acestei afaceri ridică ședința, declarându-se necompetentă, spre a o rezolva; așa că s'a lăsat, pentru mai târziu darea unei soluții.

Acest mai *târziu*, a fost peste cinci ani, când amândouă Principatele se uniră, sub un singur Domnitor și pe când Negri era agent diplomatic la Constantinopol.

În anul 1856, Mitropolitul Ungro-Vlachiei, în înțelegere cu guvernul țării, a luat o serioasă măsură contra călugărilor greci, în ce privește instalarea egumenilor la monastirile indigene închinate, în caz de vacanță; iar motivul pentru care chiriaria Mitropolită a procedat astfel, a fost că Patriarhiile și Comunitățile dela Muntele Athos și Sinai, nu țineau seama de autoritățile locale, adică de guvern și Mitropolit, atât în ce privește alegerea și numirea egumenilor, cât și în ce privește cârmuirea spirituală și economică a averilor monastirești, fapt pentru care-i îndatorează a se supune la niște anumite reguli, prevăzute într'un formular (declarație)².

În anul 1857, au urmat alegerile pentru Divanul adhoc, la care, după deciziunea puterilor garante, aveau a se rosti dorințele din partea Moldovei, pentru organizația politică și socială ale acestei țări, precum și a Munteniei. Cu această ocazie, chestiunea monastirilor închinate a luat următorul demers:

Prin firmanul hotărâtor, cu privire la alegerea membrilor acelei adunări, se dispunea, între altele, ca, egumenii greci, de pe la monastirile indigene închinate, să trimită și ei deputați. Însă călugării greci, refuzară categoric de a lua parte la lucrările Divanurilor; aceasta din pricină că, ei «nu voiau să consfintească, prin prezența lor, niște măsuri protivnice patronilor lor»³.

Chestiunea aceasta vine pe tapet, cu prilejul propunerii reprezentanților clerului, cari la punctul 7, stăruiau ca: «fondul clerical, atât al episcopilor, al monastirilor, fără deosehire, al schiturilor, cât și al bisericilor de mir, se formeze o singură casă, supusă la controlul și privigherea Sinodului, ca proprietar al bisericilor»⁴. Asupra acestei propuneri, deputatul M. Cogălniceanu, luând cuvântul, arată lămurit, în cetro tindea rostirea propunerii de mai sus a clerului. El spune că: «Noi nu ne-am împlini misia, dacă n'am zice că, deslegarea acestei chestiuni (adică monastirile indigene închinate), care o dată trebuie să se facă, este numai de competența noastră. Cu toate strigătele, cu toate intrigele călugărilor greci, cu toate înrăuirile streine, noi nici odată nu vom

1. Loc cit. Ziarul „Românul” din 28 Decembrie 1876, p. 958.

2. A se vedea Monastirile zise închinate de Cezar Boliac, București, 1862, p. 615—617.

3. A se vedea răspunsul monastirilor închinate către Mitrop. din 25 Martie, 1857, citat de raportul comisiei de verificarea mandatelor din Divanul adhoc al Moldovei, ședința din 3 Octombrie, același an.

4. Loc cit. Buletinul ședințelor Divanului adhoc, Nr. 23 supl. I.

suferi ca o hotărâre streină, să ne expropieze de a cincea parte din pământul nostru. «Această chestiune nu poate și nu trebuie să fie hotărâtă, de cât de viitorul guvernământ, în deplina sa ne-atárnare, ca o chestie de naționalitate și de autonomie».

«Pământul, pe care călugării greci îl reclamă ca proprietate a nației lor, este pământ românesc, pământ stropit cu sângele strămoșilor noștri¹. Această propunere a lui Cogălniceanu, anume că, *«bisericele și monastirile cu averile lor sunt proprietăți ale statului și că ele, în cărmuirea lor, trebuie să fie puse sub controlul și privegherea lui,* a fost primită, în unanimitate, de către adunare.

Deci lucrările Divanului, odată ce au fost terminate. s'au transmis la București, spre a fi studiate. Membrii acelei comisii chiar dela început, s'au împărțit în două tabere, anume: de o parte Austria, Franța, Anglia, Prusia și Sardinia, iar de altă parte, Rusia și Turcia. Majoritatea era favorabilă părerei românești, iar minoritatea susținea Locurile sfinte. Majoritatea, în raportul ei, arată că *«ea se crede autorizată a privi bunurile monastirești ca niște averi religioase, ce aparțin țării Moldo-Valahiei, menite, mai ales, de a întreține opere de binefacere și de utilitate publică și a contribui, cu prisosul lor, de a ajuta Locurile sfinte»*. Iar, ca încheere, comisia adaogă că *«singura soluție a acestei chestiuni, adică a aplanării conflictului, dintre autoritățile Române și Locurile sfinte, ar fi aceea, a unei despăgubiri bănești»*.

Minoritatea comunică, la rândul ei, conferinței, părerea sa favorabilă călugărilor greci dela Locurile sfinte².

În anul 1858, cu ocazia ținerii conferinței de la Paris, membrii conferențieri, se ocupară, între altele, și de afacerea monastirilor închinată.

Așa în ședința dela 30 Iulie, conferința, luând în desbatere această chestiune, după propunerea ambasadorului Rusiei, hotărăște, prin Protocolul XIII, că «spre a da o deslegare dreaptă neînțelegerii, ce există în această privire, între guvernul Principatelor și clerul grecesc, părțile interesate sunt invitate a se înțelege între ele, printr'un *compromis*. În cazul când ele nu s'ar putea înțelege în cursul unui an, se va hotărâ pe calea *arbitrajului*. În cazul când arbitri nu ar parveni a se înțelege, ei vor alege un *supra-arbitru*. și dacă s'ar găsi încă în neputință de a conveni pentru alegerea acelu *supra-arbitru*, el va fi numit de Sublima Poartă, în înțelegere cu puterile garante³.

Dar de aicea poate vedea oricine că, această deciziune dată de către Miniștrii Plenipotențieri în conferințele dela Paris, în chestia monastirilor indigene închinată, nu poate fi decât în paguba Românilor, din pricină că, se permite streinilor, amestecul în afacerile lăuntrice ale țării, se știrbește autonomia ei și totodată se recunoaște adversarilor drepturi egale cu ale noastre.

1. Loc cit. Buletinul Divanului adhoc din 23 Decembrie 1857, No. 23.

2. Loc cit. Domnia lui Vodă Cuza I, p. 515.

3. Loc cit. Domnia lui Vodă Cuza I, p. 316.

III

ISTORICUL MONASTIRILOR INCHINATE DIN EPOCA DOMNIEI LUI VODĂ CUZA, IN LEGĂTURĂ CU EVENIMENTELE POLITICE DELA 1859 ȘI PÂNĂ LA 1865.

În ziua de 5 Ianuarie 1859, obșteasca adunare din Moldova, a ales ca Domn al acestei țări pe Colonelul Alexandru I. Cuza, fost Părcălab (Prefect) al Galaților, cu unanimitate de voturi; iar în ziua de 24 Ianuarie, același an, obșteasca Adunare din Muntenia a ales, tot pe aceeași persoană, ca Domn.

Astfel, în principiu, se uniră amândouă aceste țărișoare surori, de aceeași credință și neam, într'un singur stat sau țară, sub numele de *România*. Cea dintâi reformă, întreprinsă de Vodă Cuza în timpul domniei sale a fost *secularizarea* sau luarea pe seama statului a averilor monastirești, măsură reclamată mai ales, în urma înstrăinării unei mari porțiuni din averea națională prin monastirile închinat.

Se notează că, după ce Vodă Cuza a fost ales ca Domn al Principatelor-Unite, s'a și luat hotărârea de a se trimite la Constantinopol pe Costache Negri, un distins personaj diplomatic, în calitate de agent, pe lângă ambasada Înaltei Porți otomane, cu însărcinarea ca, pe deoparte să stăruiască, atât pe lângă Sublima Poartă, sub suzeranitatea căria se afla pe acea vreme, Principatele Dunărene, Moldova și Muntenia, cât și pe lângă ceilalți Miniștri Plenipotențitari ai puterilor garante, pentru recunoașterea definitiv a *Unirei*; iar pe de altă parte, ca să se curme, pentru totdeauna, conflictul care exista încă între guvernul Român și comunitățile grecești, în chestia monastirilor închinat¹.

În ziua de 24/26 Aprilie (1859) C. Negri, agentul Plenipotențiar de la Constantinopol, scrie lui Vodă Cuza că, M. S. Sultânul, Împăratul Turcilor, a recunoscut alegerea sa de Domn, însă numai al Moldovei, iar nu și al Munteniei. Tot în aceeași scrisoare

1. Se notează că, C. Negri, fusese numit agent al Moldovei pe lângă ambasada Otomană, în locul lui Filiades, iar la 1 Octombrie (1859), ad. interim. în locul lui Aristarhi-bei.

Acesta este cel întâi act diplomatic a lui Vodă Cuza pentru recunoașterea Unirei Principatelor de către Înalta Poartă.

(Loc cit. revista „Convorbiri Literare”, pe luna Iulie, 1912, p. 722).

Negri arată Domnitorului intrigele urzite de către dușmanii săi protivnici, în ce privește nerecunoașterea ca Domn peste amândouă Principatele.

În ziua de 1 Iunie (1859). printr'un decret domnesc, s'a luat hotărârea ca monastirile neînchinat, anume: Neamțul, Secul, Agapia, Varatecul și Verona, precum și alte averi, aparținătoare aceluiași monastiri și schituri, să fie puse, în viitor, sub directă administrare a Ministerului Cultelor; aceasta în puterea legiului dela 1835, lege în care se prevede principiul administrării tuturor averilor monastirești de către guvern.

Aceiași dispoziție s'a luat și pentru toți arendașii moșilor monastirești, atât neînchinat, cât și închinat, referitor la scăzământul asupra contractelor de arendare¹.

M. Cogălniceanu prezintă Domnitorului Cuza un amănunțit proiect (memoriu) referitor la chestia secularizării averilor monastirești închinat cum și modalitatea rezolvirii acestei probleme, înălăuntru țării, fără amestecul streinilor.

Pe la începutul anului 1860, M. Cogălniceanu, în calitate de Președinte al Consiliului de Miniștri din Moldova și Ministru al Cultelor, alcătuește un interesant proiect (memoriu) cu privire la chestiunea monastirilor închinat, pe care, cu osebit raport, îl prezintă Domnitorului, spre cele de cuviință, raport în care era pusă pe tapet deslegarea următoarei probleme: «*Trebue ca monastirile închinat să fie în mijlocul Principatelor-Unite un stat în stat? Sau trebue ca aceste monastiri și veniturile provenite dela ele, să se privească ca averi naționale*»? «Iată ce interesează țara, zise el; iată care este datoria guvernului de a deslega această chestiune, mai curând, în simțul cel mai legal și cel mai național.

Iar ca încheere se arată că «această chestiune trebue a se deslega fără a să lăsa motiv de a se trage la critice puterile garante»².

Intervenția personală a lui M. Cogălniceanu către Syr Bulwer Lyston, ambasadorul Angliei la Constantinopot, în chestia monastirilor închinat.

Dar M. Cogălniceanu nu se mulțumește numai de a supune la cunoștința Domnitorului Cuza despre importanta chestiune a secularizării monastirilor închinat, cum și despre chipul deslegării acestei probleme; ci el merge și mai departe, dovedind lunei întregi cum că luarea averilor monastirești închinat din mâinele uzurpătoare ale călugărilor greci, pe seama statului Român, este o măsură, pe cât de dreaptă și patriotică, tot pe atâta și de morală.

În acest scop el se adresează, prin o scrisoare confidențială către excelența sa Syr Bulwer Lyston, ambasadorul Angliei la Constantinopol, rugându-l să binevoiască de a fi interpretul modestei sale rugăminți. — în această întreprindere, pe lângă cei-

1. Loc cit. ziarul „Reforma“, 1860, p. 76.

2. Loc cit. Monastirile închinat din România, de Cezar Boliac, București, 1862 p. 646.

lalți reprezentanți ai puterilor garante, în susținerea drepturilor cauzei noastre Românești.

Iată, în rezumat coprinsul acelei scrisori:

«Această chestiune (monastirile închinată) coprinde în sine singură tot ce România are mai scump și mai sacru: toate sentimentele, toate interesele, toate drepturile țării, demnitatea națională, autonomie, interese morale, interese materiale (economice) acele prime elemente financiare, ale oricărei forțe, a oricărei mărimi, a oricărei prosperități.

«În prezența acestei chestiuni, care din nenorocire este la ordinea zilei, nu putem să nu recunoaștem că dacă puterile occidentale ne sacrifică pretențiunilor puternicei noastre vecine, complicațiunile cele mai grave și nenorocirile cele mai mari amenință Principatele

«În aceste circumstanțe solemne vin la excelența voastră, la omul de stat, lângă care, în timpul aflării sale în Principate, am găsit ca deputat și particular. o foarte onorabilă bună voință, vin astăzi ca, Ministru, să-i cer ajutor și sprijin pentru țara mea; și aceasta cu atât mai mult, cu cât că, în această mare chestiune, interesul Europei se confundă cu acela al Principatelor.

«Excelența voastră știe întrebuițarea ce fac călugării greci cu milioanele ce i-au pe tot anul din România, și Turcia, ar trebui să știe și mai mult¹.

Suspendarea provizoriu a comisiunei instituită de obșteasca adunare pentru regularea averilor monastirești închinată. În ziua de 30 Aprilie (1860), printr'o dispoziție luată, în Moldova de Ministerul de sub Președenția lui M. Cogălniceanu, se suspendă, pe deoparte, comisiunea care era însărcinată de obșteasca adunare, printru regularea averilor monastirești închinată, și prin aceasta se ridică dreptul egumenilor greci de a arenda moșiile monastirești, pe viitor; iar pe de altă parte, să i-a hotărîrea de a se menține în statu-quo contractele actuale numai pe timp de un an, în care timp guvernul să fie liber de complicații și conflicte de formă; așa că el, (guvernul) să aibă putința de a hotărî însuși fondul chestiunei în chipul cel mai leal și mai național, adică la noi și de către noi².

M. Cogălniceanu face un călduros apel către Adunarea legislativă de a-i da tot sprijinul necesar înfăptuirii secularizării averilor monastirești închinată.

În ziua de 14 Mai (1860) M. Cogălniceanu anunță prin Monitorul oficial, programul de activitate al Ministerului din Moldova, în care, între altele, se coprinde și aceia, adică deslegarea chestiunei monastirilor închinată, chestiune care a preocupat pe însăși puterile subscriitoare convenției dela Paris din 1858 și deci i cere ajutorul și sprijinul său în această întreprindere.

În ziua de 25 Mai (1860) Domnitorul Alexandru Cuza înaintază corpurilor legiuitoare, — spre desbateri și legiferare, pro-

1. Loc cit. Monastirile închinată din România, de Cezar Boliac, p. 628—638.
2. A se vedea Monitorul Oficial din 1860.

ectul de lege întocmit sub Ministrul N. Crețulescu, din Muntenia, referitor la pământurile de mână moartă, pentru cauză de folos public, potrivit art. 33 din Convenția dela Paris din 1858.

Iată coprinsul proiectului în cestiune:

Art. 1. Averea nemiscătoare a monastirilor închinată va fi (în viitor) administrată de Ministerul cultelor, după modul statuat pentru monastirile neînchinată.

Art. 2. Toate veniturile acelei averi va intra în casa Ministerului, unde va forma fonduri osebite pe seama fiecărui așezământ în Turcia, cărui va fi închinată monastirile dela a căror averi va fi venitul,

«Din fiecare din aceste fonduri se vor întreține monastirile închinată potrivit trebuințelor fiecăruia. Din prisosul rămas pe seama fiecărui fond $\frac{3}{4}$ se vor lua în Casa centrală, unde va forma un singur fond cu celelalte sume ce intră în casă; $\frac{1}{4}$ consacrată la reparațiuni și îmbunătățiri ale monastirilor respective și ale acareturilor lor, iar cea din urmă $\frac{1}{4}$ va rămânea pe seama așezămintelor din străinătate ca ajutor.

Art. 3. Numirea egumenilor acelor monastiri se va face de către Domn, după recomandarea făcută prin Ministerul Cultelor de către așezământul cărui monastirea va fi închinată.

Art. 4. Afară de dispozițiunile de mai sus, monastirile neînchinată și închinată, precum și averele lor, vor fi supuse la acelaș regim fără cea mai mică osebire¹.

Intre acestea Presa din țară impunea mereu la măsuri împotrivoare intențiunelor călugărilor greci întru cât ei se constituise proprietari absoluți a averilor monastirești închinată.

Așa ziarul *Naționalul* se exprimă: «Egumenii greci nu pot avea un drept de proprietate asupra monastirilor, fiind că streinii nu pot dobândi proprietatea chiar dacă le-ar fi fost dăruiată după toate regulile.

«Teritorul este fondamentul, fără el nu este stat».

«Deci a se înstreina acest teritoriu, aceasta ar însemna a se desființa statul și a se da în stăpânirea streinilor².

Ziarul «*Steaua Dunărei*» arată deasemenea: «Principatele-unite fiind autonome, pot regula singure chestia monastirilor. «Fericitele rezultate pentru școale, ce au izvorât din secularizarea veniturilor monastirilor (chinovii), adică pământene, cere o radicală secularizare a tuturor monastirilor închinată și neînchinată³.

Rezolvirea problemei cu privire la chestia monastirilor închinată, întâmpină cele mai mari greutateți.

S'a văzut în altă parte⁴ că, în conferințele ținute la Paris, în 1858, Ministrul Plenipotențiar al Rusiei, a atras luarea aminte a membrilor conferențieri asupra conflictului existent, între comu-

1. A se vedea Monitorul oficial pe 1860.

2. Comp. ziarul *Naționalul* din 7 Martie 1861.

3. Idem ziarul „*Steaua Dunărei*” din 15 Mai 1861 și 23 August acelaș an.

4. Istorical monastirilor închinată din epoca reintronării Domnilor pământeni, dela 1821 și până la 1859, inclusiv.

nitățile grecești și guvernul Român, în chestia monastirilor închinete; conferința, după cercetare, zice că, pentru a se da această soluție contestației, ce exista între guvernul Român și comunitățile grecești, părțile interesate vor fi invitate a se învoi între ele prin mijlocirea unui compromis¹.

Deci Sublima Poartă, pe temeiul Protocolului XIII și a notei în original a Ministerului afacerilor streine a Imperiului Otoman, invită pe Domnitorul Cuza, încă dela sfârșitul anului trecut (1859) ca, în timpul cel mai scurt, să întocmească o comisiune mixtă, cu scopul ca să se studieze, să se cerceteze și, în urmă, să se hotărască asupra aplanării acelu deferend. Vodă Cuza, pe temeiul ordinului sus citat al Sultanului, dispune a se lua cuvenitele măsuri, alegându-se următorii membri în comisiune: Lascăr Rosetti pentru Moldova, iar Alexandru Golescu și Ioan Bozianu, pentru Muntenia.

În ziua de 28 Iunie (1860) Ministerul cultelor din Principatele-Unite, în înțelegere cu acela al afacerilor streine, au adus la cunoștința comunităților dela Locurile sfinte, ca să numească delegați din partea lor, pentru desbaterile ce urmează a se ținea în chestia bunurilor cu care fusese înzestrate, acele așezăminte sfinte, de către ctitorii fondatori. Comisiunea adhoc, constituită în puterea decretului domnesc No. 249, urmând a-și începe, fără multă întârziere, lucrările sale, guvernul a destinat ziua de 3 ale viitoarei luni (Iulie), ora 9 a. m. în care toate persoanele în rol, trebuiau a se întruni în țară, în localul Ministerului Cultelor.

Deci, odată ce a fost constituită la noi comisia, Patriarhii din orient, trimet și ei la rândul lor, delegați, în număr de șase, din care 3 la Iași, iar 3 la București.

Iar motivul pentru care Patriarhii au procedat astfel, a fost, fără îndoială, ca să măgulească puterile protivnice *Unirei* țărilor Române Moldova și Valahia, privindu-le ca 2 țări deosebite.

Să ia apoi în cercetare chestiunea monastirilor închinete, în conformitate cu prescripțiunile prevăzute în Protocolul XIII.

Iar rezultatul a fost că «se consimte pe tăcute, — cum se exprimă publicistul Cezar Boliac, la pretențiunile călugărilor greci; mai departe se recunoaște fără nici o obiecțiune jurisdicțiunea teritorială a țărilor din ambele Principate-Moldova și Muntenia, întocmai ca și celelalte provincii supuse imperiului otoman și, în fine, s'a luat hotărârea de a se aplica în totul dispozițiunile prevăzute în acel Protocol.

Fără îndoială, aplicația unei asemenea hotărâri ar fi fost fataiă cauzei noastre românești, dacă s'ar fi ținut în seamă urmarea întocmai după acel Protocol; căci prin aceasta, s'ar fi călcat principiul autonomiei țărilor Române, câștigat prin tratatul dela 1393 din timpul lui Mircea cel Mare și reînnoit la 1460, sub Vlad Țepeș, Domnii Munteniei; de asemenea și tratatele dela 1513 și 1529 din timpul lui Bogdan III și Petru Rareș, Domnii Moldovei, așa

1. Loc cit, Domnie lui Vodă Cuza I, p. 315.

că, prin aceasta, Principatele Române, urma să fie socotite, întocmai ca și celelalte provincii supuse imperiului otoman cum bunăoară se socotea și Grecia sau Elada, și deci și Călugării greci, streini, de pe la monastirile noastre pământene închinate.

Din fericire însă Ministerul lui Ioan Ghica a fost de puțină durată, căci a fost înlocuit prin acela a lui N. Goleșcu.

Acesta venind la putere, dispune a se lua din nou în discuție deslegarea problemei în chestia monastirilor închinată, începută sub guvernul precedent.

Modul cum a procedat acest român patriot, se vede din jurnalul consiliului de Miniștri din Moldova, consiliu ținut în ședința dela 17 Noembrie 1860, unde citim următoarele rânduri:

«Comisiunea, convocată spre a se ocupa cu chestiunea monastirilor pământene închinată la Locurile sfinte, are datoria ca, înainte de a intra în examinarea amănuntelor cereri ale părinților greci precum și a documentelor¹, să se ocupe de următoarea chestiune prealabilă: a) să se examineze până la ce grad poate fi competența de a cerceta și desbata această chestiune împreună cu niște persoane streine, cari nu sunt Români, nici funcționari ai statului²; b) dacă asemenea examinare poate fi conformă cu prescripțiunile art. din tratatul dela Paris din 1856 și cu art. din convenția din 7/19 August 1858, prin care se constată că nu poate exista vre-o ingerință streină în afacerile noastre interioare; c) în fine, dacă această chestiune este, sau nu, de drept interior național; și în cazul acesta, chestiunea, ce ne preocupă, trebuie să se reguleze numai de către puterile legitime ale țării.

«Deci odată ce această chestiune prealabilă va fi terminată și comisiunea pronunțându-se în consecință, va intra apoi în examinarea celorlalte măsuri de amănunte, spre definitivă ei regulare».

Pe temeiul acestor considerente, delegații Români, într'adins nu s'au prezintat la conferință, la data fixată, pentru începerea mai departe, a desbaterilor asupra acestei chestiuni; așa că, doi din membrii comisiei, anume: Goleșcu și Rosetti pleacă în străinătate, iar de formă se pune un nou termen de întrunirea delegaților, fixându-se ziua de 27 August (1860). Deci termenul desbaterilor se prelungește la 10 Septembrie, iar de aici la 5 Octombrie, așa că se ajunge la 12 Octombrie, acelaș an, termenul extrem încuviințat de Protocolul XIII, pentru compromis. Intre acestea Rosetti și Goleșcu și-au dat demisia, cărora le urmară și Bozianu³.

1. Prin art. 416 din Regulamentul organic al Moldovei, referitor la regularea averilor monastirești închinată, se prevede, între altele că, comisia va cerceta drepturile și actele originale atârănătoare de deosebitele dănuiri precum și scopurile și condițiunile începătoare ale danuităților.

2. Intre hotărârile convenției dela Paris, din 1858, cu privire la țările Române, se prevede următoarele: „Toți Moldovenii și Valahii de religie creștină, indiferent de rit ortodox, ca și catolici, protestanți, calvini etc. vor dobândi toate drepturile politice, inclusiv cetățenia română; aceasta însă numai în cazul în care ei vor fi avut la această dată domiciliul stabilit în Principate și nu se vor fi bucurat de vre-o protecție streină.

3. Loc cit. Domnia lui Vodă Cuza I p. 318.

Delegații Patriarhali, văzând pe deoparte că numărul membrilor comisiunii se descompletează, iar pe de altă parte că și termenul se târăgănează, găsesc cu cale să facă o energică protestare, atât către Ministerul cultelor, cât și către reprezentanții puterilor garante¹.

Între acestea C. Negri, agentul nostru diplomatic pe lângă ambasada otomană din Constantinopol, are o întrevedere cu Principele Labunof, ambasadorul Rusiei, care, în câteva rânduri spune lui Negri că: ar vedea mai bine și mai cu plăcere o înțelegere între părțile împincinate, adică între guvernul Român și comunitățile grecești, în chestia monastirilor închinată, decât prin arbitraj.

Negri, luând motiv dela această declarație a ambasadorului Rus, intervine imediat, printr'un raport, adresat către Domnitor, rugându-L să bine-Voiască a decide asupra acestei propuneri.

În consecință guvernul de sub Președinția lui Cogălniceanu, redactează, dinpreună cu Alexandru Papadopol Calimachi o notă, pe care, reprezentantul nostru dela Constantinopol, avea însărcinarea de a o transmite Sublimei Porți, însă numai Verbal.

În acea notă se arată că «Prin Reg. org. cauza averilor monastirești închinată, se lasă în cercetarea Domnului și a obșteștei Adunări; iar în conferința dela Viena ținută în ziua de 15 Martie 1855, prin Protocolul I, se spune că «Școpul puterilor (garante) nu este de a jigni Principatele, ci de a le îmbunătăți soarta, principii, care, în adevăr, nu se potrivesc cu prescripțiunile prevăzute în Protocolul XIII².

Tot în acest an (1860), un număr de 200 egumeni greci dela monastirile de peste Milcov, din Muntenia, luând cunoștință de desbaterile Adunării legislative din București, cu privire la scăzământul câștiurilor moșilor monastirești închinată, fac o lungă jalbă adresată consulilor generali ai Curții imperiale rusești din țară *cerând și de astădată, îndreptățirea lor asupra proprietății ce posedă de atâtea veacuri în Principatele Române, Moldova și Muntenia.*

În acea reclamă călugării greci și sumeșesc până întru atâta, în cât susțin că: «guvernul Român, n'are nici un drept de proprietate și nici de a se amesteca în administrația acelor monastiri; și, bazându-se pe buna voință a Majestațiilor lor imperiale, care niciodată n'a lipsit de a-i lua sub a lor ocrotire, se roagă de a interveni către Înalta Poartă otomană, ca să nu se poată lua nici o hotărâre ilegală și vătămătoare drepturilor lor și nici să se decreteze de guvernul Român³.

Fără îndoială, că curtea imperială rusească n'a putut să iea pe

1. A se vedea Monastirile închinată din România de Cezar Boliac. București, 1862, p. 655—658.

2. Această notă, zice istoricul A. D. Xenopol, era primul pas de protestare contra amestecului Europei într'o daravelă a Principatelor, amestec protivnic dreptului de autonomie consfințit prin tratatul și convenția dela Paris, din 1856 și 1858, — Loc cit. Domnia lui Vodă Cuza I, p. 317.

3. A se vedea ziarul „Reforma“ din 1860.

călugării greci, sub înalta ei ocrotire. Dece? Pentru a răspunde la această întrebare trebuie să amintim aici, că în puterea tratatului de pace dela Adrianopol din 1829, Principatele Române trecuse sub protectoratul rusesc; iar prin tratatele din 1856 și a convenției dela Paris din 1858, țările Române vin iarăși sub protectoratul turcesc, ca mai înainte.

În ziua de 27 Iunie (1860), Deputatul Grigore Văsescu, interpelează, în camera deputaților, pe M. Cogălniceanu, Președintele Consiliului de Miniștri din Moldova, în privința abuzurilor comise de egumenii greci dela monastirile indigene închinatăe.

Iată coprinsul acelei interpretări :

«Dacă este adevărat că egumenii greci împosesiază moșiile monastirești, prin zdelci; că refuză de a ține licitațiile în pretoriul Ministerului; că refuză a primi condițiunile de arendare impuse de guvern și, în sfârșit, dacă s'au plăns consulilor străini, contra guvernului Român.

La această interpelare, Cogălniceanu, răspunzând afirmativ, se produce în Adunare o mișcare de indignare peste măsură de mare.

Dar numai întru atâta s'a mărginit rostul acestei interpelări de mai sus; iar motivul, pentru care nu s'a luat nici o măsură preventivă contra călugărilor greci de către guvern, a fost că nu se recunoscuse încă până în această vreme unirea definitivă, atât de către Înalta Poartă otomană, cât și de către celelalte puteri, și deci se simțea nevoie de a se păstra tactica împăciuitoare în asemenea împrejurare.

Se notează că, în timp ce, comisiunea, care era însărcinată cu deslegarea problemei în chestia monastirilor închinatăe, se prelungește, guvernul Moldovei și al Munteniei, i-au măsuri din ce în ce mai serioase contra călugărilor greci, spre a înfrânge cerbicia lor. Așa mai întâi se modifică condițiile de licitație, care, precum văzurăm, se țineau în localul monastirilor, conform dispozițiunilor luate în 1851; de astă dată însă, se hotărăște, de a se ținea în pretoriul Ministerului Cultelor, spre o mai bună garanție asupra acestei operații.

În ziua de 4 Iulie (1860), consiliul Miniștrilor din Muntenia a luat hotărârea de a se aplica legea pădurilor, la toate monastirile, atât închinatăe, cât și neînchinatăe. Tot atunci M. Cogălniceanu, spre a putea reuși ca chestia monastirească să se deslege în țară și prin țară, și prin aceasta a se îndepărta orice amestec al străinilor, revine asupra dispozițiilor luate, în ce privește arendarea moșiilor monastirești și hotărăște de a ținea această arendare numai în chip provizor, prelungindu-se contractele numai pentru un an.

În ziua de 8 August (1860) guvernul din Moldova a luat cuvenitele măsuri contra egumenilor dela monastirea Golia din Iași, care refuză categoric de a se îngriji pentru întreținerea ospiciului de alienați, ce era stabilit în curtea acelei monastiri, pretextând că nu se prevăd asemenea îndatoriri în hrisoavele ctitorilor.

În ziua de 3 Septembrie (1860) se votează în Muntenia o lege în care se specifică că, proprietățile de mână moartă, fără deosebire, sunt supuse la o taxă de 10% peste impozitul fonciar.

În Moldova se execută hotărârea pentru cele trei moșii ale școlii Vasiliene pendinte de monastirea sf. Trei Ierarhi.

Se notează că Vasile Lupu, ctitorul monastirii sf. Trei Ierarhi și întemeietorul școlii Vasiliene ce-i poartă numele, înzestrase această din urmă creațiune a sa, cu trei moșii, anume: Răchitenii, Tămășenii și Juganii din județul Romanului, cu destinația ca "din veniturile lor să se întretină acea școală; și, spre o mai bună administrare, acele moșii Vasile Lupu, le puse sub controlul și privigherea egumenului acelei monastiri, care era închinată la sf. Munte al Atonului. Însă mai pe urmă egumenul acelei monastiri, (sf. Trei Ierarhi), nu s'a îngrijit nici de biserică, cu atât mai puțin de școală, pretextând că în actele de fundație ale monastirii nu se prevedea asemenea îndatorire. S'a constatat însă că acel hrisov de danie, într'adins, a fost îndosiat, de acei egumeni și întâmplător a fost găsit de G. Asache la Viena, la un anticar. Așa că școala, prin deschiderea de proces, care a durat 20 ani, și-a revendicat dreptul de proprietate asupra acestor trei moșii amintite mai sus.

Tot în acest an (1860) să i-a o măsură foarte serioasă în Muntenia contra egumenilor greci, măsură, ce consta întru aceea că, Ministerul cultelor, cere date statistice dela toate monastirilor închinatăe, punându-le în vedere ca, cât mai neîntârziat, să prezinte Ministerului următoarele relații: a) numărul călugărilor, ce fiecare monastire posedă; b) de ce nație sunt; c) ce funcție ocupă fiecare călugăr; d) ce venituri are fiecare monastire; e) de ce cheltueli are necesitate monastirea; f) în sfârșit se hotărăște *inscrierea în budgetul statului a patra parte din veniturile monastirilor închinatăe*, aplicându-se, prin luarea unei asemenea măsuri, dispozițiunile luate de către Știrbei Vodă la 1853, deci dar impunerea călugărilor greci la îndatorirea de a plăti statului și restul pentru timpul trecut dela acel an, încoace¹.

Prima călătorie a lui Vodă Cuza la Constantinopol și scopul pentru care el a făcut această călătorie.

În toamna anului 1860 Principele Alexandru I. Cuza, Domnitorul Principatelor-Unite Române, a făcut o interesantă călătorie la Constantinopol, cu scopul de a vizita pe M. S. Sultanul, Împăratul Turcilor, de a cărui suveranitate depindeau atunci Principatele. A doua pricină, pentru care Vodă Cuza a întreprins această călătorie a fost aceea adică de a stăruii pe lângă Sultan pentru recunoașterea *unirei definitive* a Principatelor, precum și aceea a îndoitei sale alegeri, ca Domn peste amândouă aceste țări surori.

Fără îndoială, Vodă Cuza, cerea Sultanului acest drept de recunoaștere a *unirei* țărilor Române, și totodată a concentrării

1. Loc cit. Domnia lui Vodă Cuza I, p. 318.

celor două Adunări legislative, într'una singură, în puterea vechilor noastre capitulații cu Inalta Poartă precum și pe temeiul tratatului dela Paris, din 1856¹. Prin urmare nu este vorba aici și de stărunița Sa în chestia secularizărei; ci ea s'a făcut numai prin sprijinul Adunărilor legislative.

Unirea Bisericii ortodoxe din Principatele Moldova și Muntenia, pe cale politică.

Odată ce Unirea Principatelor și îndoita alegere a lui Vodă Cuza, ca Domn, peste amândouă aceste țări, a fost definitiv recunoscută, atât de către Inalta Poartă, cât și de către celelalte puteri ale Europei, urma, neapărat ca, de aici înainte, să se facă, politicește, și unirea Bisericii Ortodoxe, adică a ambilor Mitropolii, din Iași și București, precum și înființarea unui sinod local în Capitala României. Pe temeiul acestui considerent, un grup, alcătuit din câțiva preoți din Valahia, fac o petițiune către Adunarea legislativă, petiție, căreia-i facem loc în rândurile ce urmează.

«Strămoșeasca Istorie, zic acei părinți, ne dovedește că, de câte ori ei au luat armele în mână, pentru a se apăra în contra vrăjmașilor țării, niciodată n'au deosebit altarul de căminul părintesc și că, astfel, Dumnezeu, prin felurite învăluri și prefaceri, ținând în mâna Sa providențială pe poporul său, l'a ocrotit, ajutat și l'a condus la limanul mântuirii, la unirea țărilor surori.

«Și dacă unirea politică a Principatelor, Moldova și Valahia (Munteni) este desăvârșită; apoi unirea Bisericii Române, — una prin dogmele ei, stă însă despărțită prin organizația sa; cu alte cuvinte, ea nu întrunește încă pe clerul de dincolo de Milcov, din Moldova, cu acel de dincoace, din Muntenia.

«In ce privește unirea Bisericii ortodoxe din ambele Principate cu însuși statul sau nația românească, aceasta o putem afla exprimată în unele hotărâri și scrieri ale vechilor Mitropoliti precum și alți bărbați ai Bisericii; ea de asemenea, se găsește menționată în Regulamentul organic și în sfârșit, se găsește proclamată și cerută, cu tot dinadinsul, în dorințele formulate de clerul Moldovean, în sinul Adunării ad-hoc, din 1857, la Iași.

«Aceste dorinți coprind întreaga organizare și reformă a Bisericii ortodoxe Române».

«Baza acestei organizațiuni este însuși *graiul* Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos; iar unirea, este însăși legea Apostolilor, deci dar *sinodul*. Prin urmare dela *punerea* în lucrare a acestor principii mântuitoare, adică unirea Bisericii Române, prin înființarea unei autorități sinodale centrale, în țara noastră a Moldovei cu Muntenia, va atârna, în mare parte, întărirea noastră religioasă și ridicarea clerului ei»².

1. A se vedea Protocoalele Comisiunii Centrale din sesiunea de toamnă, deia 1861.

Se notează că în ziua de 11 Noembrie 1861, au fost recunoscută, atât unirea, cât și alegerea lui Vodă Cuza, ca Domn, peste amândouă Principatele.

2. Loc. cit. Ziarul „Reforma”, din 1862, p. 158.

Sinodul însă creat și introdus în Biserica noastră națională de către Vodă Cuza, sub denumirea de *Sinod central*, sinod convocat pentru prima oară în țara românească, în luna Decembrie, 1865, nu este în sine, de cât o imitație a sinodului grecesc și rusesc.

Dar despre acest sinod nu ne vom ocupa acum deocamdată, și nici despre celelalte reforme introduse de Cuza Vodă în Biserică; ci credem nimerit, de a ne ocupa numai de deslegarea problemei, în cestia secularizării averilor monastirești închinată, în țară și pentru țară, de către marii noștri patrioți: M. Cogălniceanu, C. Negri, în frunte cu Vodă Cuza, precum și cu ajutorul și sprijinul Adunării legislative, între cari ne permitem a cita și pe Napoleon III, Impăratul Franciei.

Înainte însă de a intra în fondul tratării acestei cestiuni, nu credem de prisos, de a zice câteva cuvinte, cu privire la *monastirile neînchinată*, — în special în cestia conflictului iscat, între Sofronie Millescu, Mitropolitul Moldovei și guvernul de sub domnia lui Vodă Cuza, și să vedem care a fost pricina ivirii aceluia conflict? Iată cum s'a petrecut acest fapt. În al doilea an al Domniei lui Vodă Cuza, I. P. S. S. Mitropolitul Sofronie Miclescu, s'a ridicat și a atacat autoritatea politică a guvernului țării de atunci.

Se știe, în adevăr, că la 1835, se secularizase averele Episcopilor și ale monastirilor pământene (ne închinată) din Moldova, pe seama statului, lăsând Episcopilor și Mitropolitului numai o mică parte din acele averi, pentru a se folosi de venitul acelei proprietăți, atât chiriarii mai sus citați, cât și monastirile și schiturile pendinte de Eparhiile lor; aceasta în puterea decretului Domnesc No. 4381 din 14 Iunie 1859, iar dela această dată, urma ca și această parte de avere, să fie pusă sub directa privighere și controlul Ministerului Cultelor, pe motivul ca să se administreze mai bine și mai cu îngrijire.

Deci guvernul de sub Domnia lui Vodă Cuza, spre aducerea la îndeplinire a unei asemenea dispoziții, constituie o comisiune mixtă centrală, alcătuită din două persoane bisericești, doi mireni și un secretar, care mai avea încă însărcinarea de a cerceta și studia actele și documentele, cu titlul de proprietate.

Acea comisie, constituită de guvern, orându-i apoi, la fiecare monastire, câte un comitet pentru administrarea averii pendinte de monastirea respectivă.

Însă de fapt acele comitete nu administrau averele monastirești (chinoviale), ci numai puneau în lucrare bugetele Ministrului de rezort, cu privire la acele chinovii și arătau, la vreme, nevoile soborului.

Aceste comitete dinpreună cu comisia constituită de guvern, au fost caterisite de către Eminența Sa Mitropolitul Sofronie Miclescu în semn de protestare față de stăpânire.

Același lucru s'a întâmplat și cu profesorii (maistrii) de muzica vocală, trimiși de guvern, pela monastirile și schiturile de călu-

gări și călugărite pentru formarea de coruri amenințându-i cu alungarea lor, depe la acele monastiri și schituri; iar cât pentru *stariti și starite*, li s'au trimis, în secret, ordine verbale prin organele administrative Mitropolitane, cu îndatorirea de a lua în a lor privighere, cârmuirea averilor monastirești, ca mai înainte și a se folosi de veniturile lor după aceeași normă¹. Iată dar pricina ivirii conflictului dintre guvern și Mitropolitului Sofronie.

Cuza Vodă, după întoarcerea lui din călătoria ce făcuse la Constantinopol, se hotărâ să curme cu desăvârșire acel conflict, fără a se uita la considerațiuni lăturale sau personale.

Aceasta se întâmplă cu ocazia unei recepții, ce urma a se face de către o delegație în salonul palatului Domnesc din Iași, pentru a-i prezinta felicitări de buna venire. La acea solemnitate au luat parte, pe lângă Miniștri și Mitropolit și alte autorități civile, militare și eclesiastice.

Deci, Cuza Vodă, în prezența acelei adunări, rosti o cuvântare, pe cât de energică, tot pe atâta și patriotică, cu privire la îndeplinirea cu sfîntenie a datoriilor morale, spre păstrarea liniștei și a bunei rândueli, — în societate ca și în întreaga țară.

Apoi dă în vileag toate abaterile ce cu drept cuvânt se imputa I. P. S. S. Mitropolit Sofronie Miclescu, din pricina neîndeplinirii datoriilor sale pastorale, abateri ce constau în: *abuz de putere și nesupunerea la legi precum și neținerea în seamă a canoanelor bisericești*, de unde i-a provenit vinovăția. Și iată cum:

1) S'a împotrivit acțiunii guvernului care prin măsurile luate, voia să introducă în monastiri: disciplina, morala și chivernisirea mai cu îngrijire a avutului bisericesc.

2) S'a împotrivit deasemenea deciziei guvernului, cu privire la destituirea starețului monastirei Neamțul și a îndepărtării unor călugări gălăgioși de acolo, trimitându-i pe la alte monastiri; aceasta din pricina scandalului produs prin răspândirea în monastiri, a cărților de afurisenie, dar pe care (scandal) I. P. S. Sa. îl atribuia guvernului, ca autor moral.

3) S'a împotrivit, înșfârșit, deciziei luate tot de guvern, prin nerespectarea mesagiului Domnesc din anul trecut (1859) cu privire la contenirea nămolului de despărțenii a căsătoriilor, prin hotărârile date în pripă de către decasteria pendinte de acea Eparhie Mitropolitană, așa încât prin abuzul lor, se slăbește legăturile familiare și se zdruncină din temelie societatea.

Iar ca consecință a unor asemenea abateri a urmat *suspendarea lui din demnitatea de Mitropolit al Moldovei*; după care apoi, într'o zi de sârbătoare din luna Noembrie (1860) în timpul serviciului divin, a fost ridicat, cu forța și pus într'o căruță de poștă. Și astfel, exkortat de 4 paștîri, a luat drumul surgeniei, spre monastirea Slatina².

Venind înaintea Adunării legislative chestiunea suspendării și

1. A se vedea ziarul „Tribuna Română”, Iași 1860.

2. Loc cit. ziarul „Reforma” din 1860.

arestărei Mitropolitului Sofronie Miclescu, Adunarea numește o comisie în frunte cu Lasca Catargiu, care avea îndatorirea de a cerceta această daraveră; apoi, după terminarea lucrărilor, comisia depune raportul ei, la locul competente, în ziua de 17 Ianuarie, 1861.

Iată coprinsul, în rezumat, al acestui raport:

«Considerând că alesul țării la chiriaria Bisericeii, în același mod, ca și Domnitorul, sunt funcționari, ce singuri pot fi revocabili și suspendabili».

«Considerând că canoanele Bisericeii recunosc în persoana chiriarhului puterea exclusivă, spre menținerea disciplinei în cler»;

«Considerând că Mitropolitul, care este după lege îndatoritul apărător al drepturilor Bisericeii; și, deci, acei, cari s'au sustras dela nemijlocita lui autoritate, după canoane, sunt călcători de lege pe aceste considerente și pe temeiul art. 45 din convenție, se cere darea în judecată a Mitropolitului Sofronie Miclescu»¹.

În urmarea acestui raport, Ministerul Coglăniceanu și-a dat demisia în ziua, când s'a depus raportul, iar în locul lui a venit la putere Anastase Panu.

Acum urma ca, Mitropolitul Sofronie, să fie judecat, de 12 Arhieriei, în conformitate cu canoanele bisericesti, însă, prin stăruința și sfaturile lui Anastase Panu, care erau rudeni între ei, și-a dat demisia; după care, apoi, Adunarea i-a acurdat o pensie viageră de 30.000 gaibeni anual, sumă ce trebuia a se plăti din veniturile averilor monastirești neînchinat. Dar el n'a trăit, după a sa demitere, decât foarte puțin, agravându-i-se boala, de care suferea mai dinainte².

1. Loc cit. *Domnia lui Vodă Cuza I*, p. 177—178.

2. Loc cit. ziarul „*Tribuna Română*“, din 1861, luna Iulie, 16.

Intervenția Miniștrilor Plenipotențiarilor a puterilor garante în chestia aplanării conflictului existent dintre guvernul Român și Comunitățile grecești, cu privire de a se efectua prin arbitraj, conform prescripțiilor Protocolului XIII.

Văzurăm mai sus că, călugării greci, protestând către puterile garante, contra măsurilor luate de guvernul Român, cu privire la înscrierea în bugetul țării a celei a patra parte din veniturile averelor monastirești închinată, ambasadorii, protivnici cauzei noastre românești, luându-le apărarea, voiau să trateze această chestiune, prin *Compromis*. Așa, ambasadorul Austriac, spune lui Negri că »Locurile sfinte nu voesc să primească condiția îndatoririi arendașilor de a întreține școlăile și bisericile, legându-se ele la îndeplinirea acestei condiții. «La această observație a celui ambasador, Negri răspunde: «Niciodată guvernul său nu va consimți la așa ceva». Pe de altă parte, Principele Lobunof, ambasadorul rus, obiectând contra măsurilor luate de guvernul român, în ce privește scăderea câștiurilor provenite dela arendarea moșiilor monastirești închinată, Negri răspunde: «Nu ar fi bine ca ambasadorii să intervină, căci, în acest caz, supra excitația poporului, ar putea să aducă nenorociri; ci ar fi mai bine să se aștepte, că, el va scri Domnitorului, ca să se modifice lucrul prin țară¹.

Se notează că greutatea cea mai mare, ce întâmpină Negri, în debaterile cu reprezentanții puterilor garante, în chestia aplanării conflictului existent, dintre guvernul român și Comunitățile grecești, era faptul că, Sultanul, își alesese, ca loc, pentru acele debateri, Constantinopolul, ca și când nu ar fi fost de un tot așa de mare interes, de a se cerceta această chestiune la fața locului, adică în țară, unde erau așezate averile monastirești și de unde se puteau lua orice informații; dar el, (Sultanul) justifică această procedură a sa prin aceea că, acolo, adică la Constantinopol, se aflau toți Miniștrii Plenipotențiarilor și delegații Patriarhi, și deci înlesnirea lui, de a se sfătui cu ei, asupra numirii unui *supra arbitru*, în caz când *arbitrii*, nu s'ar putea înțelege².

1. Loc cit. Domnia lui Vodă Cuza I, 321.

2. Loc cit. Domnia lui Vodă Cuza I, p. 322.

Însă guvernul Român era hotărât de a se opune cu orice preț, atât arbitrajului, cât și pertractării lui, la Constantinopol. Aceasta se poate constata, din cuvintele exprimate de Negri către Lavalléte, ambasadorul Franciei, căruia-i spune că «guvernul său se va vedea nevoit de a nu se supune unor asemenea măsuri ale Înaltei Porți, căci nu este vorba aici de o chestie internațională, ci de pământul nostru românesc»¹.

Iar, în ce privește mijlocul întreprins de Români, spre a zădărnici arbitrajul, se constată din neconținută tăgădănire cu numirea arbitrilor, cu toate că, Sublima Poartă, cerea neconținută îndeplinirea acestei măsuri².

Dar, guvernul Român, pentru a găsi un nou mijloc de amănare, propune, puterilor garante, luarea iarăși din nou a tratărilor pentru *Compromis*, făcând această concesie pentru a îmbuna Locurile sfinte, anume, ca, arendarea moșilor monastirești, să se facă iarăși în localurile acelor sfinte monastiri, ca mai înainte. În acest scop se fixează termenul noii înțelegeri de *bună voie*, la sfârșitul lunii Aprilie, 1861. Tocmai la 14 Martie (st. v.) adică cu o lună înainte de sosirea termenului, Domnitorul Cuza, numește o comisie, compusă din Arhimandritul Melhisedec, Petrache Roseti-Bălănescu, Grigore Bengescu, Scarlat Fălcoianu și Costache Filipescu.

În ziua de 26 Martie, 1861, Ministerul de Culte invită Locurile sfinte de a trimite delegații lor, spre a lua parte la consfăturile, ce urma ase ținea din preună cu comisia de mai sus; iar la 31 Martie, acelaș an, acea invitație este transmisă de Negri, Patriarhilor. Dar Patriarhii orientali, văzând că, guvernul Român, nu caută de cât să zădărnicească instituirea arbitrajului, iar pe de altă parte, temându-se ca delegații trimiși să nu bată drumul de geaba, cum făcuse mai înainte, răspund că: «*Termenul trecerii la arbitri, fiind foarte apropiat, anume la 18 Aprilie, ei numai au timpul de a trimite noi delegați*».

Totuși Ali-Pașa Ministru de Externe al împărăției otomane, atrage luarea aminte Domnitorului Cuza, asupra dreptei cereri a Comunităților grecești, care, cerere, este în totul conformă cu prescripțiunile prevăzute în protocoalele conferințelor ținute la Paris și spune că el (Principele Cuza) să-și numească *arbitri*, pentru ca împreună cu cei ai Locurilor sfinte, să hotărască daravera până în termenul prescripționat, de 6 luni; însă arbitrii nu s'au mai numit din partea Principatelor Unite³.

Anul 1862 sosește, aducând cu sine o nouă direcțiune în merusul acestei complicate daraveri.

Așa, după recunoașterea definitivă a *Unirei*, urmară, mai departe, discuțiunile, ce erau în curs, sub Ministerul Moruzi, refe-

1. Loc cit. *Domnia lui Vodă Cuza I*, p. 322—323.

2. A se vedea depeșa lui Ali-Pașa, cu data de 25 Septembrie, 1861, adresată Principeiului Cuza.

3. Loc cit. *Domnia lui Vodă Cuza I*, p. 323—324.

ritor la deslegarea problomei în chestia monastirilor închinete, cu consuli generali ai Franței, Angliei și Rusiei, din Principate, după norma protocolului XIII, și s'a ajuns la încheierea ca, acel Minister, ar consimți de a se supune prescripțiunelor prevăzute în el. Atunci comisarii, citați mai sus, anunțară imediat guvernele, ce le reprezenta, despre această aderare a guvernului de sub Președenția lui Moruzi.

Ba până și Bordeanu, secretarul lui Negri, în lipsa șefului său, fiind în concediu, repetă aceeași declarație în prezența ambasadurilor din Constantinopol. Dar purtarea lui Moruzi, este desaprobată de către obșteasca Adunare *unitară*, primind propunerea lui Anastase Panu, care nu voia, nici în ruptul capului, a se supune prescripțiunelor acelui protocol, adică ca, părțile împicinate, să trazeze această chestiune, pe calea *Compromisului*¹.

Tot în acest an guvernul a trimis o circulară la adresa tribunalelor locale, invitându-le ca, pe viitor, să numai legalizeze învoeli între egumenii greci de la monastirile închinete și persoanele particulare, privitor la *ceziuni* de pământ, de oarece ei (eg. greci) sunt numai administratori a averilor monastirești închinete, iar nu proprietari absoluți².

Apoi, odată cu unificarea guvernelor și a Adunărilor legislative din țară, începe mai vădit a se da pe față, intențiunile Românilor, contra călugărilor greci. Așa egumenul Meletie, dela monastirea Cotroceni, ctitoria lui Șerban Vodă Cantacuzino, este destituit pentru cuvântul că frustase și îndosise obiecte sacre dela acel sf. locaș, lucru pentru care ziarul «Românul», întreabă, cu acest prilej, «pentru ce nu a fost dat judecăței de către autoritățile locale și de ce nu s'a luat aceeași măsură pentru toate monastirile din țară?»³.

De asemenea Arhimandritul Nil, unul din delegații de seamă a comunităților grecești la tratările pentru *compromis*, este destituit din egumenia sf. Trei Ierarhi din Iași și lăsat numai cu aceea a «Floreștilor din județul Tutova»; aceasta pe temeiul opririi canoanelor, unde se prevede că «un preot nu poate avea în cârmuirea sa două biserici, ceea ce ar constitui caz de cărciumărie».

O împrejurare fericită veni pe neașteptate în favoarea îndreptățirii cauzei noastre românești, în lupta cu partea adversă, anume: Unul din Patriarhii Locurilor sfinte, se jăluiește guvernului Român, că mai mulți egumeni depe la monastirile indigene închinete, ar fi arendat acele moșii în ascuns, pricinuind prin aceasta mari pagube acelor sfinte Locuri.

Atunci guvernul, de sub președenția lui N. Crețulescu, se folosește de această împrejurare, așa că el i-a hotărârea ca toate sumele, provenite dela arenzele moșilor monastirești închinete, să fie adunate la vistierie. Când veni prilejul dezbaterii bugetului pe

1. Loc cit. Domnia lui Vodă Cuza I, p. 324.

2. A se vedea Monitorul of. din 18 Aug. 1862.

3. A se vedea ziarul „Românul” din 26 și 27 Febr. 1862.

1862/63, comisia bugetară a Adunării, a înscris, pe acel an bugetar, suma de 20.000.000 lei, cu toată opunerea Ministerului.

Iar pricina pentru care s'a opus Ministerul de atunci, era aceea că s'ar prejudeca cesiunea recunoaşterii definitive a secularizării, care este în tratare diplomatică şi asupra căria ţara nu ar fi încă stăpână».

La această obiecţiune a guvernului, comisia răspunde: «această înscriere, nu este de cât urmarea firească a dispoziţiei luată de Minister, după plângerea unor Patriarhi, dispoziţie, care constă întru aceea, de a se strânge veniturile averilor monastireşti în casa statului».

Ministerul la rândul său, răspunde:

«Era un simplu depozit, pe câtă vreme, dacă sumele se înscriu între venituri, urmează a se face cheltueli asupra lor; şi deci se dispune de ceva, de care nu ne aparţine».

Atunci deputatul Anastase Panu, faţă de asemenea obiecţiuni ale guvernului, se exprimă: «Ne ziceţi, Domnilor, că compromitem cesiunea; dar cine altul a compromis'o dacă nu Ministerul?»

«A-ţi aşteptat să vină iniţiativa dela Patriarhii şi dela egumenii monastirilor zise greceşti».

«Şi când Adunarea vine de a face o chestiune naţională şi voeşte a vă sustrage de sub această înrîurire, reclamaţi că se compromite chestiunea şi viitorul».

«Viitorul este al României, viitorul este al nostru, al tuturor, al ţarei întregi».

«Şi noi, cari suntem mandatarii ei, avem dreptul şi datoria de a ne ocupa de dânsul şi de a lua toate măsurile, pentru a-l asigura».

La cele rostite de mai sus de deputatul Anastase Panu, Lascăr Catargiu, un reprezentant iarăşi de seamă al Adunării, adaogă, în aplauzele întregii asistenţe, că: «*Pe lângă înscrierea cifrei, între veniturile ţarei, guvernul e dator să înfăţişeze un proiect de lege pentru regularea definitivă a acestei cesiuni.*

În ziua de 15 Februarie (1862), deputatul Grigore Cuza face, în Adunarea legislativă, o interesantă interpelare guvernului, cu privire la averile monastireşti închinat şi la chipul cum sunt administrate ele de călugării greci.

În ziua de 15 Martie (1862) guvernul a dat o circulară, cu privire la arendarea acareturilor pendinte de monastirile închinat, arendare ce urma a se face, tot prin licitaţie publică, după cum se făcea şi la celelalte mânăstiri neînchinat, iar vechile contracte de arendare, făcute de egumenii greci, să nu se ţie în seamă.

Tot în acea circulară se prevede că, chiriiile dela acele acareturi, trebuie a se plăti la prefecturile districtuale, iar nu egumenilor greci. Faţă de această măsură luată de guvernul Român, călugării greci, protestează, atât către Inalta Poartă otomană, cât şi către celelalte puteri¹.

1, Loc cit, ziarul Buciumul, Bucureşti, 1863, p. 169.

În ziua de 27 Aprilie (1862) Ministerul de sub Președinția generalului Cristian Tel, pe temeiul jurnalului consiliului de Miniștri, înaintează un raport telegrafic la adresa M. S. Domnitorului Cuza (fiind în concediu în străinătate), referitor la subvenționarea monastirilor zise închinată, cu destinația de a se plăti din casa fiscalului pentru întreținerea lor și a personalului, în cursul anului financiar 1862/63.

În ziua de 22 Mai (1862) vine în desbatere la ordinea zilei, în Adunarea legislativă, proiectul de lege, din inițiativa parlamentară, cu privire la luarea pe seama statului a a celei patra parte din veniturile provenite dela averile monastirești închinată, proiect care s'a și votat în acea zi.

Deci, odată ce acest proiect de lege a fost votat de către Adunarea legislativă și a primit cuvenita împuternicire, prin semnătura domnească, guvernul a dispus a se înmâna Înaltei Porți, suverana țării, spre recunoașterea unui asemenea act.

Intervenția presei locale în chestia făptuirii secularizării averilor monastirești închinată.

Între acestea începuse și presa din țară a se interesa, mai cu temeiul în chestia secularizării averilor monastirești închinată și a propune chiar deslegarea acestei probleme, potrivit drepturilor și intereselor noastre naționale.

Drept mărturie vom cita mai jos propunerea publicistului Cezar Boliac, referitor la luarea pe seama statului a averilor monastirești închinată precum și felul întrebuirii unor asemenea averi, propunere, care negreșit se poate socoti premergătoare proiectului prezentat, la finele anului 1863, de Cogălniceanu lui Vodă Cuza, spre legiferare.

Iată în ce constă acea propunere:

1) Toate monastirile zise închinată trebuie să revină în starea lor primitivă de *monastiri Române*.

2) Toate veniturile averilor monastirești închinată trebuie să intre în folosul statului Român și socotite ca venituri a monastirilor indigene (pământene).

3) Toate odoarele de preț și istorice, care se vor dovedi că lipsesc, după inventarele monastirilor închinată, trebuie aduse înapoi și prezintate iarăși monastirilor primitive.

4) Sumele, ce se cuvin, potrivit dispozițiilor Adunării legislative, cu începerea dela 1832 și până în prezent 1862 se vor întoarce țării de către comunitățile grecești, socotindu-se, bine înțeles, a patra parte din acele venituri, ce au primit-o cu dobânda ei pe fiecare an.

5) Toate monastirile ce vor fi în ruină sau dărâmate, se vor restaura de către comunitățile grecești, cu cele 3/4 părți ale veniturilor ce le mai rămân, dela promulgarea Reg. org. până acum, potrivit angajamentului ce ele și-au luat, dela 1843 și până la 1852, dar care nu s'au ținut de el.

Din aceste venituri nu trebuie să se folosească numai clerul grecesc; căci aceste monastiri, reprezentând domenii publice, sunt însărcinate cu întreținerea deosebitelor școli, spitale, ospătării, aziluri, pentru adăpostit călătorii, pentru închisori, fântâni, și puturi, situate pe locuri publice, apeeducte și canale, reparații și facerea oarecăror poduri la drumuri, înzestrarea fetelor sărace, ajutoare gratuite și pensii pentru familiile scăpătate, mai cu seamă pentru membrii familiilor donatorilor, cari se vor găsi după timpuri¹.

Inalta Poartă otomană recunoaște dreptul celei a patra parte din veniturile averelor monastirești închinată, ce comunitățile grecești dela Locurile sfinte trebuia să dea statului Român.

S'a văzut, în cele precedente, că cu ocazia desbaterilor preliminare în conferințele ținute la Constantinopol de către Miniștrii Plenipotențiar și a consfătuirilor urmate acolo, — în chestiunea recunoașterii unirei definitive a Principatelor, Moldova și Muntenia, precum și a îndoitei alegeri a lui Vodă Cuza ca Domn peste amândouă aceste țări, a fost pusă pe tapet și deslegarea problemei în chestia monastirilor închinată; însă asupra acestei din urmă chestiuni s'a ajuns doar numai la încheerea că comunitățile grecești dela Locurile sfinte să dea statului Român a patra parte din veniturile moșurilor monastirești închinată, pentru făptuirea carității.

Aceasta se poate constata dintr'un raport, alcătuit de M. Cogălniceanu, adresat Excelenței sale Fuad-Pașa, Ministru de externe al Turciei.

În acel raport Cogălniceanu mulțumește mai întâi Sublimei Porți, pentru a sa bună îngrijire ce a binevoit a lua în serioasa luare aminte «dorințele și trebuințele țării Românești, în privința împlinirii de o a patra parte din veniturile moșurilor monastirești închinată, ce se cuvine a răspunde statului Român de către comunitățile religioase dela Locurile sfinte».

Mai departe se arată în acel raport că guvernul Român nu are gândul de a cere acum deslegarea problemei în chestiunea monastirilor închinată, ci numai parte din veniturile monastirești, ce în toată vremea s'a răspuns pentru întreținerea de seminarii, de spitale și alte așezăminte de binefacere.

Monastirile au îndeplinit în toată vremea aceste îndatoriri, zice el, fără nici o împotrivire; iar în urma împrejurărilor, călugării greci, dela monastirile indigene închinată, au întrebuițat de vre-o 25 ani, feluri de uneltiri de s'au aparat cu totul de aceste îndatoriri, amânând neconținut răspunderea părții, cu care acele monastiri erau datoare de a contribui statului și și-au luat o situație de temporizare și de tocmeală fără sfârșit².

Se notează că Vodă Cuza, în baza legii votată de Adunarea

1, Loc cit. Monastirile zise închinată din România, de Cezar Boliac, București, 1862, p. 371—373.

2. A se vedea ziarul „Reforma” din 27 Aprilie 1863.

legislativă din 22 Mai (1862) a dispus prin guvernul său, de a se pune sequestru asupra celei a patra parte din veniturile monastirești închinată, în folosul statului.

În ziua de 28 Decembrie (1862), Adunarea legislativă a votat în unanimitate înscrierea veniturilor monastirești închinată în bugetul general al statului; și totodată a pus în vedere guvernului de a prezenta, în cursul acelei sesiuni, un proiect de lege pentru secularizarea în deobște a tuturor averilor monastirești.

Cu începerea anului 1863, guvernul Român, i-a din nou alte măsuri și mai serioase contra egumenilor greci, măsuri cari vădit tindeau la aceea de a-i scoate cu totul din inima țării.

Așa la 2 Ianuarie (1863) se oprește, printr'o dispoziție luată de guvern, exploatarea pădurilor dela monastirile închinată și dispune de a nu se mai vinde de cât în parchete, conform legii votată în Moldova de obșteasca Adunare, la 1844; aceasta pentru cruțarea pădurilor.

Patriarhul de Ierusalim, precum și ceilalți demnitari ai Bisericii grecești, aflând despre însușirea veniturilor monastirești închinată în folosul statului Român, protestează către Inalta Poartă otomană, care, folosindu-se de acest prilej, trimite o notă lui Vodă Cuza, prin Ali-Pașa, Ministru de Externe al Turciei, în care se arată că: «Niște telegrame sosite din București, la Patriarhul grecesc, au adus la cunoștința guvernului imperial otoman, că, Ministerul și Adunarea Principatelor-Unite, au de gând de a lua, în privirea monastirilor grecești, niște măsuri silnice și arbitrare, care tind la confiscarea averilor acestor așezăminte.

«Este surprinzător că, guvernul Alteței Voastre, are de gând să se apuce să hotărască de la sine o chestie, care a fost obiectul conferinței de la Paris.

«De aceea, guvernul împărătesc, protestează formal contra oricărui act al Alteței Voastre, care ar avea de efect o despoiere sau o însușire a veniturilor monastirești și care act ar fi în afară de hotarele trase de conferința de la Paris. în ceea ce privește calea de apucat pentru deslegarea acestei daraveri¹. Dar, guvernul Român, n'a voit să ție seamă de acea notă vizirială.

În ziua de 21 Martie (1863) Vodă Cuza a dispus, prin guvernul său, de a scoate limba grecească, din toate bisericile și monastirile închinată; aceasta din pricină că lovia în simțimântul nostru național.

Se știe, îneadevăr, că, regimul Fanariotic, odată introdus în țară, a schimbat cu totul: legi, obiceiuri și chiar sistemul de guvernământ. La palate, bunăoară, în saloane, în cancelarii și în școale, se vorbea și se scria numai grecește. Însă în dată ce a fost introdusă în țară noua legislație din occidentul Europei, a trebuit ca limba grecească să dispară din aceste instituții și deci, urma acum, ca această limbă grecească să fie scoasă și din biserică. Numai în orașele Giurgiu și Brăila s'a permis ca, serviciile religioase, să se efectueze în limba grecească.

1. Loc cit. *Domnia lui Vodă Cuza I*, p. 326.

De asemenea, în interesul unei bune administrații spirituale și economice, guvernul Român a dispus ca. un mare număr de egumeni dela monastirile închinată să fie destituiți, fie din pricina incapacității lor, fie că frustrase și îndosise obiecte sacre, documente și alte acte de valoare fie, în sfârșit că s'au opus ordinului guvernului, servind cele religioase, în biserică, în limba grecească, iar în locul lor s-a pus egumeni Români, dintre cei mai meritoși.

La 17 Aprilie, (1863) guvernul a dispus ca, advocații, angajați de egumenii greci, dela monastirele închinată, să numai poată pleda înaintea tribunalelor Române, de cât însoțiți de advocații statului.

În ziua da 3 Mai, (1863) se dispune, printr'un jurnal al consiliului de Miniștri, ca să se facă bugetele de cheltueli pentru fiecare monastire închinată, aceasta pe temeiul legii votate din anul trecut, 1862, cu privire la a patra parte din veniturile averilor monastirilor închinată, ce urma a se încasa pe seama statului.

La 11 Mai (1863) Ministerul de sub Preșidenția generalului Christian Tell, a dispus, de a nu se mai elibera, egumenilor greci, pașapoarte, până ce nu se vor lăsa înlocuitori solvabili, care să răspundă de odoare și de hrisoave.

În ziua de 1 Iunie (1863) s'a dispus de guvern ca, contractele de arendare ale monastirilor închinată, să fie făcute de consiliile Miniștrilor și semnate de Ministru Cultelor.

În ziua de 7 Iunie, acelaș an, s'a luat hotărârea, de către guvern, să se desființeze cu desăvârșire Epitropia și Mormânt, care se reconstituise sub Căimăcămie. Iar motivul, care a determinat pe guvernul Român, de a face acest pas, a fost că, membrii acelei Epitropii, tipărise o circulară, pe care apoi a trimis'o la adresa tuturor arendașilor moșiilor monastirești închinată, pendinte de acea epitropie, îndemnându-i ca «câștiurile arenzelor, să nu le prezinte la visterie, după cum hotărâse guvernul, ci să le încredințeze lor».

În ziua de 18 Iunie (1861) Odobescu, Ministru Cultelor, a dispus ca, toate actele și documentele precum și toate obiectele sacre și de valoare, să fie depuse la arhivele statului, încredințându-se unei comisiuni, alcătuită din Buzoianu, Ștefan Greceanu și B. P. Hajdău; aceasta pentru siguranță și spre a se păstra mai bine.

În ziua de 25 August (1863) Vodă Cuza, a dresat Inaltei Porți otomane, o notă, în care se specifică «menținerea definitivă a sequestrului pus la 1862 asupra averilor monastirești închinată, și se anunță că se va da Locurilor sfinte o îndemnizație bănească». Cu privire la coprinsul notei de mai sus, ziarul «L'Independance Belge» publică următoarele: Guvernul Român, a cărui atitudine, e de mult determinată, prin votul unanim al camerăi, (e vorba aici de legea votată de către Adunarea legislativă în ședința dela 22 Mai (1862), cu privire la luarea pe seama statului acelei a patra parte din veniturile averilor monastirești închinată, pare a nu ridica, în nici un caz, sequestrul, și că s'ar decide să purceadă, în fine, la secularizarea monastirilor aflătoare pe teritoriul

său. Însă ar oferi, pentru totdeauna, Comunităților grecești din orient, un capital, care ar trece mult peste cifrele ce au fost arătate până acum și al căror venit să se întrebuinteze la necesitățile Locurilor sfinte.

«După cât suntem informați, acest capital are să se așeze în toate condițiile dorite de securitate, adică să nu se ridice nici o dată și că, Comunitățile grecești, să dispună numai de venituri și numai în scopuri de binefacere»¹.

În ziua de 27 Noiembrie (1863) deputatul V. Boerescu, citește în camera legislativă amendamentul de răspuns la mesagiul tronului, în care se coprinde între altele, și chestiunea secularizării averelor monastirești închinată.

«În privința monastirilor închinată, zice el, nu ne îndoim că guvernul Măriei Tale, va prezenta, cât de curând, un proiect de lege, care să de-a acestei chestiuni o soluție, conform cu drepturile Patriei noastre»².

În ziua de 8 Decembrie (1863), Ministrul cultelor a depus, în camera legislativă, un proiect de lege, cu destinația ca, toate veniturile, provenite dela averile monastirești închinată, urmează să fie, pe viitor, încasate în folosul statului Român.

Fată de asemenea măsuri, luate de guvernul Român, Patriarhii din Constantinopol, Alexandria, Antiohia și Ierusalim precum și Comunitățile dela Muntele Aton și Sinai, au protestat către Înalta Poartă otomană, contra acestei decizii Ministeriale, în care protest au implicat și pe Mitropolitul Serbiei, ca aderent a lor, *la acea* protestare. La această comunicare, ziarul oficios al Serbiei «*Vidov Dan*», se exprimă: «Noi nu știm cât adevăr poate fi în această afacere; însă, oricum, numele Mitropolitului Serbiei s'a menționat acolo, fără nici un temei. Serbia și Biserica ei, n'au pentru ce să se amestece în chestiunea monastirilor din Principatele-Unite».

«Mitropolitul Serbiei n'a făcut nici un pas în această privință»³.

O împrejurare iarăși norocită cauzei noastre românești, referitor la înfăptuirea secularizării, se ivi curând, nume: Împăratul Napoleon III, al Franței, amic al țărilor Române, în expunerea memoriului său, cu privire la situația statelor Europene din acel an, (1863) aduce, pentru noi Români, următoarea îmbucurătoare veste, prin împuțerniciții săi:

«Guvernul împăratului și cele mai multe din cabinete, semnătoare ale tratatului din Paris, n'au stat la gând a recunoaște că. «ar fi protivnic principiului dreptului public European, de a încredatora pe guvernul României, a lăsa monastirile, care alcătuiesc, «în stare de mână moartă, o foarte mare parte din teritoriul lor, «sub cârmuirea călugărilor greci»⁴.

1. Loc cit. ziarul „Buciumul“, București, p. 563.

2. Ibid p. 634.

3. Loc cit. ziarul „Buciumul“, București, 1864, p. 679.

4. Loc cit. Domnia lui Vodă Cuza I, p. 334.

Așa se explică motivul, care a determinat pe Cogălniceanu ca, la sfârșitul acestui an (1863) fiind în capul guvernului, să prezinte proiectul său corporilor legiuitoare, cu privire la făptuirea secularizării.

Ivirea ocaziei de a se prezinta un nou proiect de lege, referitor la luarea pe seama statului a averilor monastirești, închinat.

Cu ocazia discuției Adunării legislative, cu privire la întocmirea și aprobarea bugetului general al statului pe 1863/64, fiind rândul asupra lucrărilor, pendinte de Departamentul cultelor, deputatul I. C. Brătianu, a propus un amendament, care în adevăr s'a și admis, și care glăsuiește așa: «*să se împreune la aceste vanituri ale monastirilor neînchinat și acele ale deosebitelor monastiri, ce sunt administrate, fără control de către comunitățile religioase sau de către particulari, adică monastirile zise închinat*».

Asupra acestui amendament s'a ridicat o serioasă discuție, în ce privește dreptul de proprietate, la care (discuție) a luat parte, atât deputatul D. I. Brătianu, din partea stângă, cât și Barbu Cărgău, din partea dreaptă; iar, ca urmare a acestei discuții, s'a ajuns la încheerea ca Ministerul de rezort, să prezinte, cât mai neîntârziat, corporilor legiuitoare, un proiect de lege, spre legiferare.

În adevăr acea ocazie se și ivi; căci în ziua de 12 Decembrie (1863) Mihail Cogălniceanu, Președintele consiliului de Miniștri și Ministru al Cultelor, a cerut Domnitorului Cuza, prin raportul său, mesagiu, către cameră, pentru votarea legii, prin care să cerea secularizarea averilor monastirești închinat, în comptul statului, ceea ce Domnitorul aprobă, raport care s'a citit chiar a doua zi în ședința camerei, adică în ziua de 13 Decembre 1863.

Iată coprinsul acelu raport, adresat Domnitorului Cuza:

«De patruzeci de ani, România reclamă soluționarea cestiunei naționale a averilor monastirești, zise închinat.

Martore sunt: a) anafonalele Divanului țării, dela 1822 și până la 1828; b) încheerile Adunărilor regulamentare, dela 1832 și până la 1848; c) în sfârșit, lucrările Divanurilor extraordinare și ale foștilor Domni Grigore Ghica și Barbu Știrbei, dela 1849 și până la 1856.

«Adunarea adhoc din Moldova, din 1857, chieată în puterea tratatului dela Paris (1856), spre a rosti dorințele țării, în privința viitoare ei organizații, s'a rostit asemenea, în unanimitate, că această cestiune, în care se atinge de a cincea parte din tărâmul României, nu putea și nu se cuvinea a se hotărâ, decât în țară și pentru țară.

«În raportul către congresul din Paris, adresat de comisiunea națională din București, cinci din cei șapte comisari ai marelor puteri europene, ce au fost luat sub scutul lor regenerarea nației Române, au recunoscut legitimitatea drepturilor noastre, în privința cestiunei monastirilor închinat.

«Dela 1859 și până astăzi (1863), adică dela întroducerea acelu regim creat, prin convențiunea dela 7/19 August (1858) din Paris,

comisia centrală, în Adunările legiuitoare, în fiecare sesiune au revândicat pentru țară, dreptul de a hotărâ această chestiune în deplină libertate de legislațiune, garantată prin tratatul dela Paris (1856).

«Toate Ministerele, câte în acest interval de timp s'au succedat la putere, interprete ale patrioticeștilor cugetări ale Înălțimei Voastre, au luat, în fața puterei legiuitoare, îndatorirea ca această chestiune, se va hotărâ în țară și prin țară; și națiunea întregă fără osebite de partid, unită ca un singur om, au aplaudat la aceste declarațiuni naționale.

«Și nici că se putea altmintrelea, Prea Înălțate Doamne».

«Când străbunii noștri au zidit pe pământul României locașuri sfinte românești, când le-au înzestrat cu bunuri (averi) ale națiunii, când apoi, numai spre o mai bună îngrijire și păstrare le-au închinat Locurilor de jos, ei au făcut aceste acte din propria lor mișcare, în deplina lor libertate de Români și fără nici o intervenție streină».

«Și pururea au păstrat țarei dreptul de privighere și locașurile sfinte și bunurile atârinate de ele, ca proprietatea țarei».

«Cine dar alții de cât această țară și guvernul ei pot astăzi hotărâ despre soarta acestor monastiri și a bunurilor la care, în mâna călugărilor greci, au degenerat cu totul din primitiva lor destinațiune?».

«Inspirată de principiile civilizației ale secolului și de adevăratele ei interese, care numai pot permite ca o a cincea parte din pământul României se continue a fi avere de mână moartă în posesiunea uzurpată a unor comunități religioase streine, care de secole întregi calcă condițiunile dedicațiunelor primitive; «Nația Română, urmând exemplul dat de națiunile cele mari ale Europei, reclamă *secularizarea* averilor de mână moartă.

Așa în ședința sa din 22 Decembrie trecut (1862) Adunarea legislativă a votat în unanimitate înscrierea veniturilor dela averile monastirești închinat, în budgetul veniturilor statului și a pus îndatorire guvernului ca în cursul acestei sesiuni, să prezinte puterii legislative un proiect de lege, care să hotărască în fond această chestiune și anume: *în țară, prin țară și pentru țară*¹.

Prea Înălțate Doamne, România sigură pe Înălțimea Voastră, pretutindenea urde sunt interesele și aspirațiunile ei, este în drept de a aștepta dela inițiativa Înălțimei Voastre, soluția unei chestiuni atât de națională, ca aceea a averilor monastirești.

«Subscrișii Miniștri ai Măriei Tale ar lipsi, dar țarei, ar lipsi Înălțimei voastre, ar lipsi simțimintelor de Români, dacă ar mai întârzia cu respectoasa propunere către Înălțimea Voastră de a

1. Se notează că, între deputații înscriși la desbaterele asupra acestui proiect, în ziua de 22 Mai (1862), se conumera și M. Cogălniceanu, care prin dovezile expuse de el, cu acel prilej, a luminat pe deplin Adunarea. Dar fiindcă cuvântarea sa e prea lungă, nu s'a putut pune la locul respectiv adică în 1862, Mai 22, din pricină că ocupa prea mult spațiu.

se da satisfacțiune unor cereri atât de des repetate atât de umane, atât de naționale.

«Cunoaște Măria Ta, motivele de înaltă prudență care a amânat până acum soluțiunea acestei cestiuni; dar cunoaștem și noi totodată sentimentele patriotice ale Înălțimei Voastre, în fața împrejurărilor actuale. în fața legiuitei nerăbdări a națiunii fără osebite de partid și de clase, în fața inițiativei luate de capii Bisericii Române, chestiunea monastirilor închinată numai voește nici o amânare.

«Subscriși în deplină conștiință a rezponzabilității lor Ministeriale, înaintea lui Dumnezeu, a Înălțimei Voastre și a țarei, are onoare a vă cere autorizațiunea de a înfățișa Adunării, alăturatul proiect de lege, pentru care și supunem cuvenitul mesagiu la Domneasca Voastră semnătură»¹.

Domnitorul, primind asemenea raport, dinpreună cu proiectul de lege, anexat la el, din partea Miniștrilor, se trimite imediat Adunării, spre legiferare.

Iată coprinsul ordinului Domnesc:

Domnilor Deputați,

«Asupra raportului consiliului Meu de Miniștri sub No. 1536/63, luând seama de cererile umane și ades repetate ale națiunii; și, în conformitate cu votul Domniei Voastre din 28 Decembre 1862, Eu, potrivit art. 6 și 14 din convențiunea dela Paris, înaintez spre desbaterile Domniei Voastre, alăturatul proiect de lege pentru secularizarea averilor monastirești.

Dat în București, la 1863, Decembre 12.

(ss) Alexandru Ioan Cuza.

Iată coprinsul proiectului în chestiune:

Art. 1. Toate averele monastirești din România sunt și rămân ale Statului.

Art. 2. Toate veniturile acestor averi bisericesti se înscriu între veniturile ordinare ale bugetului Statului.

Art. 3. O sumă se afectă Locurilor sfinte, către care erau închinată unele din monastirile pământene; și aceasta numai sub titlu de ajutor, în conformitate cu intențiunea dedicațiunii lor. Această sumă se va mărgini în maximum cifrei de 82.000.000 lei, cursul de Constantinopol, odată pentru tot'auna, coprinzându-se în această sumă, 31.000.000 lei, ce Locurile sfinte datoresc țarei românești, după stipulațiunile anterioare.

Art. 4. Comunitățile religioase a Locurilor sfinte, vor fi datoare a da socoteală despre întrebuințarea sus zisului capital.

Art. 5. In nici un caz și sub nici un motiv comunitățile religioase nu vor putea atinge cea mai mică parte din capital, nici a întrebuința veniturile, afară de destinațiunea lor specială, adică

1. Loc cit. Ziarul „Reforma“ No. 45 din 14/28 Decembre 1863.

întreținerea Bisericii ortodoxe din orient, și a stabilimentelor de binefacere, lipită de ea¹.

Art. 6. Guvernul va lua înapoi, dela egumenii greci, cărțile și vasele sfinte, cu care, pietatea strămoșilor noștri, înzestrase aceste așezăminte (bisericele și monastirile) precum și documentele ce au fost încredințate zișilor egumeni, aceasta în conformitate cu inventarele ce se găsesc în arhivele statului.

Art. 7. Se afectează încă o sumă de 10,000,000 lei, cursul de Constantinopol, pentru fundarea (acolo) a unei școli laice precum și u unui spital, în care vor fi primiți și creștini de diferite rituri.

Art. 8. Stabilimentele de binefacere, citate la art. 7, vor fi puse sub direcțiunea unui comitet (consiliu), care va fi prezidat de agentul României la Constantinopol, comitet compus din doi membri aleși dintre Comunitățile religioase dela Locurile sfinte.

Art. 9. Guvernul va lua măsurile necesare de a se garanta capitalul de 51,000,000 lei, cât și întrebuințarea veniturilor acestui capital².

A doua zi, adică în ședința dela 13 Decembrie (1863) Cogălniceanu se sue pe tribună și dă citire, în camera legislativă, a raportului proiectului său, care este o expunere de motive. Aplauzele deputaților și ale publicului dela tribune de: bravo, răsună până în slava cerului.

Se notează că, în timpul, când Cogălniceanu continua cu citirea proiectului său, Ioan Ghica, Vice-Președintele camerei, care prezida Adunarea, se adresează către public cu cuvintele: «Tribunele nu sunt libere se aplaude, cu atât mai mult publicul în tribuna sa.

«Oricine nu se va supune, acestor dispozițiuni, va fi scos afară». Generalul deputat Christian Tell, față de asemenea entuziasm a întregii asistențe, se adresează către vice-președintele camerei cu cuvintele: «Lasă, domnule, ca deputații să-și manifeste entuziasmul lor într'o asemenea mare chestiune». Ioan Ghica, Vice-Președintele camerei, răspunde: «Deputații pot aplauda».

În timp ce Cogălniceanu continua cu citirea raportului în cameră, Ioan Ghica face din nou aceleași observațiuni și cheamă atențiunea îngrijitorilor de a aduce mulțimea la ordine, în caz contrar va dispune pedepsirea lor. Se citește apoi primul articol din proiect. Aplauzele de: bravo, răsună cu putere în cameră.

1. Se notează că încă din Veacul al IV, după Hristos, se înființaseră în părțile Răsăritului ale Asiei, o mulțime de așezăminte de binefacere, cu numiri speciale, bună oară „*Instituția Vasiliană*”, sau grandiosul spital, înființat de Vasilie cel Mare, Arhiepiscopul Cezariei Capadochiei, instituții care apoi se întinse până în occidentul Europei. Niște asemenea instituțiuni sau așezăminte de binefacere au fost înființate și înzestrate de împărați și Domnitori, păstori bisericești precum și alți pioși creștini, cu dare de mână. După întemeierea Principatelor țărilor Române, — Moldova și Valahia, s'au făcut și în aceste țări asemenea donațiuni de moșii și alte averi, cu care s'au înființat și s'au susținut o mulțime de biserici și monastiri, școli, spitale precum și alte instituții culturale.

2. A se vedea Monitorul Oficial din 1863.

Ioan Ghica observă iarăși «aplausele nu sunt permise la tribună». Cogălniceanu pare nemulțumit de atâtea observațiuni ale vicepreședintelui; totuși își păstrează calmul și continuă mai departe cu citirea, proiectului în aplausele numeroase ale publicului cu manifestări de mulțumiri în strigătele de: bravo.

Apoi sfârșind citirea proiectului în chestiune, se dă jos de pe tribună, iar de aici rostește următoarele cuvinte: «N'am nevoie, Domnilor, a vă arăta importanța acestei chestiuni. Camera din Moldova și cea de aicea, a exprimat de atâtea ori tratarea acestei chestiuni *în țară și pentru țară*».

«Țara să mulțumească și cată să fie datoare Domnitorului, care a subsemnat, fără nici o îndoială, mesagiul ce i-am prezintat, renunțând la un triumf diplomatic».

«N'are decât ca, fiecare, să consulte inima sa și să se pronunțe în această mare chestiune națională».

«Ministerul vine astăzi în numele României, a atâtor voturi ale țarei și ale Domniilor Voastre, să vă propună acest proiect de lege».

«Sentimentele nu s'au putut opri de a nu izbucni chiar acum în cameră».

«Guvernul este gelos, de atâtea aprobări».

«Imprejurările sunt grave. Vă conjurăm să numiți o comisiune de urgență și să dați, astăzi, îndată, votul Domniilor Voastre, pe care țara îl așteaptă».

Deputatul C. A. Rosetti, cere ca, Ministerul, să prezinte camerei toate dosarele, spre a studia chestiunea, în fondul ei, în sinul comisiunei.

Cogălniceanu la cele rostite de deputatul C. A. Rosetti, adaogă: «Vă rog, Domnilor, alegeți în dată comisinnea și-i vom comunica, de voiți, câte dosare veți pofti. Nu șicanați chestiunea, dacă există patriotism în piepturile Domniilor Voastre».

Deputatul Văsescu, întreabă: «Ce comisiune Domnilor, ce vreți cu comisiunea? Ce vreți să cereți Ministerului? Vreți să știți ce au lucrat streinii în această chestiune? Ei sunt contra comisiunei».

Cogălniceanu, îndreptându-și privirea spre deputatul C. A. Rosetti, îl întreabă: «Ce poștește domnul Rosetti și ce poftiți chiar Domniile-Voastre, Domnilor deputați? Vreți să știți? Vă declar că, cea dintâi hârtie, sau cum vreți s'o numiți, este raportul nostru către Domnitor și proiectul ce vi-l dăm».

«Acestea sunt actele de când am venit noi la Minister. Ce vreți?»

«N'avem dosare spre a rezolva această chestiune, întrebați inima Dv. voiți acte? Ei bine, domnilor, sunt acte. Acte de Minister, care au urmat Protocelele. Acte de Minister care au chemat pe Consuli la rezolvarea acestei chestiuni».

«Lăsați aceste acte pentru istorie. Cât pentru proiectul de față vă rog, consultați inima Dv.»

«Arhiva acestei chestiuni naționale este inima fiecăruia». Deputatul Lascar Catargiu se miră: «Cum? Prezentarea acestui proiect deodată, cererea de urgență deodată, pe mine, unul nu mă luminează».

«Deci voesc lămurire. Să se numească o comisiune cum a cerut, chiar la început, domnul Prim-Ministru».

«Comisiunea să ne facă raport și să ne spună, unde stă chestiunea».

Deputatul V. Boerescu, luând cuvântul se exprimă: «Înțelegeți, Domnilor, că comisiunea nu poate avea nici o misiune în această chestiune, așa de cunoscută, în toată țara.

«Istoricul chestiunii n'are nimic a face cu chestiunea și comisiunea, n'ar putea face, decât istoricul».

«Dacă comisiunea ar veni cu raportul numai asupra proiectului încă e de prisos, fiindcă noi suntem adânc pătrunși în chestiune, și cea mai bună comisiune nu poate fi, de cât întreaga cameră».

Deputatul Văsescu se exprimă: «Proiectul de astăzi este o cunună pentru Ministerul actual».

Cogălniceanu rectifică cele rostite de deputatul Văsescu: «Pentru Măria Sa Domnitorul».

Deputatul Văsescu menține cele confirmate de D-sa, prin cuvintele: «Pentru guvernul actual».

«Se presupunem, zice el, că chestiunea de afară, ar fi gravă; ce avem a face cu împrejurările de afară? Cum s'a tratat chestiunea, n'avem treabă să știm».

«Putem ști mai târziu, dar astăzi, nu».

«Astăzi trebuie să ne ocupăm cu proiectul, să lucrăm independent de comisiune; și, după vot, putem numi acea comisiune. Steege, Ministru de Finanțe, luând cuvântul, se exprimă: «S'au acuzat, în treacăt, toate Ministerele, de ce n'au dat soluțiunea».

«Și când noi am venit acum la putere, ne devotăm dorințelor națiunii; când vă dăm, zic, un proiect Domniilor Voastre, găsiți motiv să vă opuneți!».

«Nu trebuie, Domnilor, să fiți meschini, în chestiuni mari. Nu trebuie, din chestiuni mari, să faceți chestiuni meschine».

«Inspirați de binele țării, ne prezentăm înaintea Domniilor Voastre, ca să vă cerem să confirmați drepturile ei; și, Domniile Voastre, vă siliți să găsiți motive».

«Șeful statului refuză la un triumf diplomatic. El preferă toate pericolele, ca să deslege chestiunea în țară».

«Și Domniile-Voastre vă siliți să faceți obstacole? Comisiunea e meschinărie, Domnilor. Cogălniceanu i-a din nou cuvântul și se exprimă: «Ce voiți, Domnilor? Domniile-Voastre voiți ca, dintr'o chestiune mare să faceți chestiuni personale? Ce voiți să vedeți în actele ce cereți?».

«Voiți să vedeți pe unii Miniștri că au urmat pe calea Protocolelor? Pe unii că au chemat Consuli? Acestea voiți să vedeți?»

«Glasul poporului e glasul lui Dumnezeu».

«De aceea cer să se rezolvă chestiunea în țară, prin țară și pentru țară».

«Aceasta este misiunea Dv. Grăbiți-vă dar, Domnilor, de traduceți în practică glasul țării».

Deputatul Văsescu propune să se declare Adunarea permanentă, ceea ce se încuviințează.

Apoi se suspendă ședința pentru 15 minute.

La redeschiderea ședinței mai vorbesc încă câțiva deputați, anume: D. Ghica, Lascăr Catargiu și Cogălniceanu, tot cu privire la întocmirea comisiunii pentru studierea actelor, dar în cele din urmă o găsesc inutilă.

În sfârșit se cere închiderea discuțiunii asupra acestei chestiuni și se primește.

Apoi se intră în discuție asupra Proectului.

Se citește art. 1 Asupra acestui punct deputatul Crețulescu face câteva observațiuni de redacție, la care răspunde Primul-Ministru Cogălniceanu; punându-se la vot acest articol, se primește. Se citește art. II, la care nimeni nu i-a cuvântul, așa că se primește și acesta.

Se citește art. III. Asupra acestui articol deputatul Crețulescu obiectează: «Se amintește, Domnilor, în acest articol de depozite, donațiuni, fonduri și altele. Ce să se facă cu acești bani? Cred că acestea trebuiesc bine studiate». «Ministerul ar trebui ca să aducă un proiect pentru acestea în ședința viitoare».

Deputatul D. Ghica cere: «Să se fixeze anume pretențiunile drepte ale comunităților grecești ca să vadă Europa; și susține că aceasta ar fi prea de dorit».

«Europa ar cunoaște atunci dreptatea noastră a Românilor, zice el». Și pericolul ar fi numai când puterile ar voi să ne impună soluțiunea. Deputatul V. Boerescu, luând cuvântul zice: «Cincizeci și unu milioane lei, e un bagatel. Deci voui vota acest proiect, în speranță că țara întreagă, va veni să susție acest vot».

Se pune la vot art. III și se primește.

Art. IV, se suprimă, după cererea deputatului Costaforu; iar dispozițiunile prevăzute în acest articol, trec la art. IX.

Guvernul consimte la aceasta. În fine celelalte articole au fost votate așa precum au fost redactate de guvern. Se notează că, la votarea în total a articolelor prevăzute în acel proiect, s'a cerut camerei să se dea votul pe față.

Deputatul Costaforu obiectează: «Să se respecte Regulamentul; căci chestiunea fiind mare, urmează ca și votul nostru trebuie să fie valabil, adică să fie dat după toate formele legale».

Deputatul Panu susține că: «Votul să fie secret», dar în același timp apelează la patriotismul colegilor săi deputați să fie toți uniți.

«Și acolo (arătând spre urnă), să fie numai bile albe».

Apoi să face ațelul nominal și se constată că, cea mai mare parte din deputați își face gloria, de a arăta în față tuturor, bila lor albă.

La despoarea scrutinului se găsesc: 97 bile albe și 3 negre.

I. P. S. S. Nifon Mitropolitul, binecuvintează votul Adunării legislative. Aplausele se ridică până în slava cerului. Bucuria e scrisă pe fruntea multora, iar umilirea numai pe fruntea câtorva.

Deputatul Văsescu, luând cuvântul, se exprimă: «Ministerul și-a primit mulțumirea camerei. Să ne facem acum și datoria noastră către Domnitor. De aceea, cred că ar fi bine să alegem o delegație din sânul Adunării spre a felicita pe Domnitor și a-I comunica că: «atunci, când guvernul dă asemenea proiecte mari, camera nu lipsește dela datoria sa».

La ora 4 p. m. s'a terminat ședința, după ce mai întâi a fost aleasă acea delegație¹.

Deci acest act național, — actul măreț al secularizării averilor monastirești închinatăe, săvârșit la 13/26 Decembrie 1863, de către guvern și Adunarea legislativă, constituie, în adevăr, un act, care va fi înscris cu litere de aur în istoria țării românești, spre onoarea guvernului, în frunte cu Cogălniceanu, a Adunării legislative precum și a reprezentantului nostru dela Constantinopol, care este C. Negri.

Acest act măreț al secularizării, zicem, ca și acela al alegerii unui singur Domn peste amândouă Principatele, — în persoana lui Alexandru I. Cuza, ca și acela al proclamării *Unirei* și a recunoașterii ei de către Sublima Poartă și a reprezentanților Plenipotențiarilor a marilor puteri Europene, va dovedi lumii întregi că României, au știut și și-au înțeles drepturile și datoriile lor și că, știu de a fi uniți, când este vorba de făptuirea actelor mari, a actelor naționale.

Deci odată ce, proiectul de lege pentru secularizarea averilor monastirești a fost votat de Adunarea legislativă din București, s'a întocmit o nouă lege² care apoi, s'a promulgat și s'a pus în aplicare, cu începerea anului 1864.

Iată cuprinsul acestei legi:

Art. 1. Toate averele monastirești închinatăe și neînchinatăe, precum și alte legate publice sau daruri făcute de către feluriti testatori sau donatori, din pământuri Principatelor-Unite, Moldo-Române, adică la sf. Mormânt, Muntele Atos și Sinai precum și la Rumeli; de asemenea la Mitropolii, Episcopii și metoasele lor de aicea din țară precum și la alte monastiri și biserici din erașe sau la așezăminte de binefacere și de utilitate publică, se proclamă *domenuri ale statului Român* și vor intra, de astăzi înainte, în categoria domeniurilor întocmite după art. 13 secția V dela cap. III, pentru Finanțe.

Art. 2 Toate veniturile, acestor așezăminte, vor fi coprinse în budgetul general al statului, conform art. 23 din convenția dela Paris, din 7/19 August, 1858.

Negreșit că textul acestei legi, a secularizării averilor monastirești, va fi fost adus la cunoștința Inaltei Porți, de către gu-

1. Extras din ziarul „Buciumul” pe 1864 p. 689-690.

2. Spre deosebire de cea dinlăi, adică aceea a secularizării averilor monastirești neînchinatăe, lege care a fost votată de către obșteașca Adunare din Moldova, la 1835, și întărită de Domn tot în acelaș an, precum și aceea din Muntenia, care a fost votată la 1840.

vernul Român, spre a dispune recunoaşterea definitivă a ei şi cu sprijinul marilor puteri ale Europei, aceasta după ce ea primi semnătura domânească ¹.

Presă străină laudă măreţul act al secularizării averilor monastireşti.

☞ Vestea secularizării sau luarea pe seama statului a averilor monastireşti închinată a străbătut ca fulgerul nu numai în interiorul ţării, ci şi în afară de hotarele ei, Aşa ziarul sârbesc «Vidov Dan», relatează următoarele :

«Ştirea că Adunarea naţională a României a primit legea, ce i s'a înfăţişat de guvern asupra averilor monastireşti închinată, nimănui n'a putut a fi plăcut ca nouă cari urmărim, cu cel mai mare interes dezvoltarea României».

«Această mulţămire are mai multe cauze. Întâia cauză este că mulţi din străinătate, au intervenit în această afacere, curat interioară şi administrativă, cu scopul de a opri orice hotărâre, ce a început Principele Cuza, prin iniţiativa sa şi a terminat-o prin Adunarea legislativă».

«Cu aceasta guvernul Român a terminat o faptă a independenţei domestice ; faptă după dreptul autonomiei-legitimă ; faptă, ce interesează, nu numai guvernul, ci şi întreaga naţiune Română ; faptă, pe cât de onorabilă, tot pe atâta şi de interes moral şi material, prin care s'a deschis un nou izvor al veniturilor statului, prin care s'a pus capăt nenumăratelor intrigi periculoase, faptă, în fine, care a dat satisfacere Principei liberal».

«Pe cât cunoaştem, România este în orient, statul cel dintâi, care a păşit, în această privinţă, pe calea legală a secularizării monastirilor ; şi nu avem a ne plânge, de cât că, cu toate averele colosale, *clerul Român* a rămas mai jos în civilizaţie, de cât clerul celorlalte naţiuni ale Europei orientale.»

«Deci noi nu ne-am înşelat, când am salutat cu dragoste frăţească discursul, prin care Principele Cuza a convocat Adunarea, presimţind că aceasta va răspunde la apelul liberal şi patriotic al Principei, prin fapte liberale patriotice».

«Prin urmare, aruncând privirile cu deplină încredere la acea parte a Adunării, salutăm cu adevărată bucurie Adunarea şi guvernul României, pe calea înţelegerii şi a progresului, şi felicităm naţiunea Română de începutul noii sale epoci ².

Intervenţia câtorva persoane marcante din Bucureşti către Vodă Cuza, cu privire la punerea în lucrare a legii secularizării.

Deşi Vodă Cuza intervenise, prin guvernul său, pe lângă Înalta Poartă otomană, pentru deplina recunoaştere a legii secularizării, totuşi presa locală cerea necontentit tronului, executarea sau pu-

1. Se notează că, odată ce această lege a secularizării averilor monastireşti închinată, a fost votată în camera legislativă, guvernul Român a dispus de a se pune sechestru asupra tuturor veniturilor provenite de la acele averi făcându-se cunoscut despre aceasta şi Înaltei Porţi, spre ştiinţă şi regulă.

2. Loc cit. ziarul „Buciumul” 1864 p. 706.

nerea în lucrare a acestei legi; însă diplomația streină căuta, pe de o parte, împedecarea ei, în toate chipurile, iar, pe de altă parte, guvernul de atunci, nu era așa de puternic, pentru executarea unui asemenea act.

Opoziția de atunci, de asemenea, își închipuia că, prin acest act, s'au aruncat îndoite mreje Domnitorului, anume: sau cugetă el la executarea votului camerei, și atunci diplomația sfărâmă și pe Domnitor, și prin urmare și *Unirea*, personificată în el; sau votul nu se execută și atunci Domnitorul cade cu desăvârșire, în fața opiniei publice. Astfel că lucrurile ajunseseră până acolo, în cât, această chestiune, trebuia neapărat deslegată. Să se i-a, sau nu, monastirile închinată? Opoziția zicea că, acum camera, și-a făcut datoria și că toată răspunderea cade asupra guvernului, care nu execută votul camerei. Atunci un grup dintre persoanele cele mai distinse ale capitalei, luă inițiativa de a alcătui o petiție, pe care, apoi, a prezentat-o Domnitorului. În această petiție se cere ca Domnitorul să dispună a se lua monastirile zise închinată, potrivit dorinței ce a manifestat camera întru acesta. Tot în această petiție se face apel la sentimentele de justiție ale Domnitorului, și totodată, se invoacă netăgăduitul său patriotism.

Iată cum glăsuește această petiție:

Prea Înălțate Doamne,

«Drepturile ce au Româniilor asupra monastirilor, fondate și înzestrate de către străbunii lor, sunt necontestate și necontestabile.

«Abuzurile ce s'au comis, dela înființarea Epitropiei Locurilor sfinte, cu averile și veniturile monastirilor Române, zise închinată, sunt de obște cunoscute».

«Pagubele necalculabile, atât morale cât și materiale aduse țării de către călugării greci, sunt de notarietate publică și nu se pot contesta de nici un diplomat. A se mai lăsa aceste colosale averi Române în mâinele streinilor, este a se da de către noi înșine lovitura de moarte naționalității, autonomiei și intereselor vitale ale României».

«Camera României, Prea Înălțate Doamne, s'a rostit că această chestiune, este cu totul interioară și națională și ea trebuie să fie rezolvită de către țară și numai în țară».

«Dorința națiunii este, Prea Înălțate Doamne, să se curme abuzurile ce fac streinii cu averile bisericești Române, și să i-a cu totul și cu desăvârșire aceste averi și veniturile lor din mâinele călugărilor greci, rămânând ca singur guvernul să trimită la Locurile sfinte milosteniile prescrise în actele de închinare».

«Prea Înălțate Doamne, nația are profunda convinețiune că, dorințele ei, sunt și ale Măriei Tale».

«De aceea subsemnații vin, prin prezenta, a vă ruga fierbinte să pui îndată în lucrare aducerea la îndeplinire a voinței națiunii și a Măriei Tale; să iei îndată din mâna străinilor averea română»

și rodul țaranului român, care se exploatează în paguba țarei și a fiilor ei»¹.

(urmează semnăturile).

Se notează că, cu ocazia votului dela 13 Decembrie (1863), cu privire la făptuirea secularizării averilor monastirești închinate, încetând și mandatul advocaților însărcinați de către foștii egumeni greci, guvernul a dispus ca, acei advocați, să se prezinte la cancelaria monastirilor respective, ca să-și primească, din partea fiscului, fiecare sumă ce i se cuvine.

Urmarea tratativilor pe calea diplomatică cu privire la obținerea recunoașterii definitive a secularizării de către Miniștrii Plenipotențari și comisiunea adhoc constituită de Sultan la Constantinopol.

Pentru a se cunoaște, în aprofunditate, patriotismul și persistența cu care lucra Vodă Cuza, pentru binele patriei, cerem, onor. public cititor, atențiunea asupra următoarelor fragmente de acte diplomatice publicate, în acea vreme, în câteva ziare streine, acte, care au fost reproduse și la noi în țară, în traducere românească.

Tot în aceste acte, onor. public cititor, va vedea și intențiunile puterilor *amice* și *inamice* ale cauzei noastre românești în chestia recunoașterii definitive a secularizării averilor monastirești închinate, în discuțiile urmate la Constantinopol, de către Miniștrii Plenipotențari și comisiunea adhoc constituită de Sultan.

Așa ziarul «*Courier du Dimanche*» relatează: «La 13 Decembrie (1863) s'a publicat textul unei depeșe a Princepelui Gorciacof la Constantinopol. Această depeșă avea scopul să provoace o înțelegere a puterilor garante, în urma sequestrului ce se pusese pe veniturile averilor monastirești din România».

«Din acest timp, chestiunea de care este vorba, încă îngreuiată prin votul dela 13/25 Decembrie (1863) al Adunării legislative Române, prin care s'a pronunțat secularizarea tuturor monastirilor din Principate, a luat o întorsătură cu totul nouă și un caracter european; de aceea credem necesar de a expune mai jos fazele principale asupra acestei chestiuni».

«După 12 zile dela votul Adunării, Principele Gorciacof a expediat la Constantinopol următoarea depeșă telegrafică, care este inedită».

Iată coprinsul acelei depeșe:

Principele Gorciacof către d-l Novicof St. Petresburg, 27 Decembrie, 1863.

«*Uniți-vă cu Ali-Pașa, baronul Prochesch-Ossen Ezskina, ca să faceți un protest în termeni cei mai energici*».

(ss) Gorciacof

¹ Loc cit. ziarul „Buciumul“, 1864, p. 137.

«Nu era nici vorbă despre comisarii Franței și Italiei. Inșă negocirile ce urmau, nu răspunseră cu totul dorințelor dela St. Petresburg; căci susținerea în chestia secularizării, ce făcuse la București, consulii Rusiei, Angliei, Prusiei și Austriei, scrisorii viziriale dela 2 Ianuarie (1864), n'a fost o serioasă amenințare.

«La 3 Ianuarie, (1864) consulii mai sus citați, citiră în fața Principelui Alexandru Ioan Cuza instrucțiunile ce li se trimisese dela Constantinopol.

«In aceste instrucțiuni se zice că «Guvernele lor nu recunosc votul Adunării nici un caracter, care se poată aduce vătămare stipulațiunelor existente; că consideră legea secularizării averilor monastirești închinată, ca nulă și neavenită și că mențin sus și tare această chestiune pe singurul lor argument, care este acela legal al Protocolului XIII, dela conferința din Paris, cu data de 30 Iulie, 1858».

«Instrucțiunile au fost oficial date Ministerului afacerilor streine, care era de față la acea audiență».

«Franca, care se obținuse, ca și Italia, numai putea da amănării asemenea afacere importantă; și deci urma să facă imediat cunoscut Europei intențiunile și politica sa».

La 9 Ianuarie (1864) *Drouyn de Lhuys*, printr'o notă circulară, invită pe agenții împăratului și străinătatea de a expune puterilor privirile împăciuitoare ale cabinetului de la *Tuilleries*.

Drouyn de Lhuys desaprobă măsurile adoptate, printr'o experiență fundată, imposibilitatea aplicării Protocolului XIII și propunea adoptarea principelui unei indemnități, pe bazele consimțite dinainte de guvernul Român.

«Chestiunea ar fi să se trateze într'o conferință de către ambasadori la Constantinopol».

«Între acestea Sir Henri Bulver trecea prin Franța, mai întâi spre Londra și apoi spre Paris».

«Silințele celui mai energic apărător al monastirilor închinată, nu putură de loc să modifice punctele de privire ale guvernului imperial Francez».

«Cu toate miclele concesiuni, *Drouyn de Lhuys* menținu soluțiunea sa ca singură practică într'un conflict, care dacă s'ar fi perimat, putea lua proporțiuni regretabile și ar fi adus periculoase complicațiuni în orient.

«In fața unei asemenea situațiunii Principele Cuza, adresă din partea sa, Inaltei Porți o scrisoare plină de simțimintele cele mai împăciuitoare, prin Ali-Pașa, Ministru de externe al Turciei.

Iată coprinsul acelei scrisori:

Principele Al. Ioan către Aali-Pașa, București, 5/17 Ianuarie (1864).

«.....Presiunea simțământului național, devenise așa de însemnat, încât numai era puțință de amânare, fără a provoca exploziuni, ale căror consecințe nu se putea prevedea. Mai înainte de toate a trebuit să mă ocup de ordine.

«Numai un singur mijloc era, de a asigura liniștea publică,

mijloc ce consta întru aceea de a substitui acțiunea guvernului, în locul acțiunii națiunii și a ridica tot pretextul unei mișcări populare, de care ar fi profitat turburătorii).

«Intr'un cuvânt trebuia să conduc simțimântul național».

«Aceasta am făcut-o eu. Inițiativa mea a scăpat totul».

«Instrucțiunile trimise agentului meu vor convinge pe Inalta Poartă că votul dela 13/25 Decembre (1863) a fost o măsură de înaltă trebuință».

«Acele instrucțiuni vor confirma tot ceea ce D-l Negri avusese onoarea să vă comunice de atâtea ori asupra singurei soluțiuni, ce se putea da cestiunii monastirilor închinată».

(ss) Alexandru Ipan.

Această mare afacere ajunge să se termene și să se apropie momentul în care se va rezolva condițiunile ce nu ne-am oprit să le credem dela început, singure posibile și singure potrivite cu autonomia Principatelor.

(ss) I. Pérreau.

În ziua de 17 Februarie (1864), agentul nostru C. Negri, dela Constantinopol, scrie lui Vodă Cuza că «baronul de Prochesch-Ossen ambasadorul austriac, i-a făcut observație că: «de ce guvernul nu trimite un memoriu, în cauza monastirelor, ca să se vadă drepturile Principatelor; că de altfel toate puterile ar fi favorabile călugărilor greci»¹.

Fără îndoială că Negri va fi comunicat Domnitorului aceea observație a ambasadorului austriac și că se vor fi luat convenitele măsuri prin guvernul său, ca să întocmească acel memoriu, în timpul cel mai scurt, fiind în interesul propriu al țării.

Dar și Novicof, ambasadorul Rusiei, spune lui Negri că «România s'ar pune într'o falsă poziție, dacă ar refuza de a se supune prescripțiunelor prevăzute în Protocolul XIII, ale căror rezultate puteau fi mult mai folositoare Românilor, decât călugărilor greci. La această obiecțiune a ambasadorului rus, Negri îi răspunde:

«Și noi am avea, ca ortodoxi, aceleași drepturi, ca și călugării greci, cari voesc să ne despoaie țara².

Lui Aali-Pașa, ambasadorul otoman, care ținea același graiu, ca și ambasadorul rus, Negri îi răspunde:

«Nu se poate răsturna tratatul dela Paris, care ne declară deplin autonomi, pentru trebele noastre lăuntrice; «că nu este nimic mai lăuntric de cât pământul patriei noastre, care este în joc; că în fine guvernul otoman, nu putea să nu țină seamă de opiniunea publică, din țara noastră, cu privire la votul unanim ce s'a adus în Adunare fără a se pune în cumpănă de a aduce iarăși noi turburări³.

Mai departe, Negri văzând că afară de Sublima Poartă și pra-

1. Loc cit. Domnia lui Vodă Cuza I, p. 329.

2. Ibid.

3. Loc cit. Domnia lui Vodă Cuza I, p. 329.

voslavnica Rusie, este protivnic cauzei noastre nationale și ambasadorul Austriei, propune Domnitorului să trimită pe Steege la Viena să caute a câștiga pe Rechberg ca, prin el să se poată schimba majoritatea puterilor, pe partea Românilor¹.

Cu referire la aceasta ziarul «L'Indépendance Belge», din 24 Februarie (1864) publică următoarea știre: «Cestiunea monastirilor ridicată în România, a împărțit diplomația Europeană din Constantinopol în două tabere.

«Silințele Porții, spre a dobândi o protestare colectivă contra actului guvernului Român, n'a izbutit; așa ea s'a văzut silită să protesteze singură la București».

«Mai târziu numai reprezentanții Rusiei, Austriei, Prusiei și Angliei, după ordinea curților respective, au protestat în parte la Principele Cuza». «Reprezentantul Franței a aprobat conduita Domnitorului și a refuzat să se asocieze la orice pas, care ar fi implicat, cât de mic blam față de Principele Cuza».

«Cu tot sgomotul ce se face împrejurul acestei afaceri, aceste prestațiuni nu vor avea nici un succes și secularizarea monastirilor va deveni un fapt îndeplinit, după cum și noi am prevăzut-o mai dinainte»².

Același ziar «L'Independance Belge», cu data de 27 Februarie (1864) relatează: «Se pare că în urma unei schimbări în privilegiile Angliei, Inalta Poartă nu se mai opune în mod absolut la secularizarea monastirilor Române.

«Ea ar fi dispusă să tolereze această reformă, numai să câștige garanții din partea marelor puteri»³.

Intre acestea C. Negri, reprezentantul nostru la Constantinopol, scrie Domnitorului următoarele: «Cestiunea aceasta a bunurilor monastirești este cea mai spinoasă afacere, ce am tratat aici».

«Dacă ea se va sfârși cu bine, după cum nădăjduesc, țara noastră va câștiga mult; căci afară de rezistența ce am arătat în conferințele de aici, și în afară de proprietățile fiseului, ne scăpăm de un element strein, care tot'dauna ne-a fost dușmani. Și cu atât mai periculos, cu cât era tot așa de puternic prin bogățiile lui, pe cât era prin protecțiile de care se bucură».

Ziarele «La Presse», «Jurnale des Débats», «L'Europe» etc. publică o depeșă din Constantinopol, cu data de 13 Martie (1864), cu privire la scrisoarea trimisă de Principele Cuza M. S. Sultanelui, al cărei coprint este următorul:

«Principele Cuza a răspuns Inaltei Porți la scrisoarea vizirială și stăruiește în observațiunile de mai înainte.

Tot cu privire la această cestiune, ziarul «L'Independance Belge», cu data de 15 Martie, scrie următoarele:

1. A se vedea coresp. lui Negri către Domnitorul Cuza cu data din 5 August 1864, în documente.

2. Loc cit. Ziarul „Buciumul“ pe 1864, p. 718.

3. Ibid. p. 790.

4. Loc cit Revista Convorbizi literare“ București, 1912, p. 799 No. 7.

«S'a primit, în fine, răspunsul Principelui Cuza la scrisoarea vizirială, relativ la afacerile Principatelor».

«Prințele se mărginește de a menține declarațiunile de mai înainte, și conferința diplomatică, care se va întruni la Constantinopol, va ratifica, — este probabil, deciziunile guvernului Român»¹.

Protestările Rusiei și ale Patriarhului ecumenic către Miniștrii Plenipotențiar, pe motivul că, secularizarea averilor monastirești închinată, nu s'a făcut în conformitate cu prescripțiunile Protocolului XIII.

Văzurăm mai sus că, pe cât de prietene erau, pentru noi Românii, Franța și Italia, cu privire la îndreptățirea cauzei noastre în chestia recunoașterii secularizării averilor monastirești, pe atâtea de neprietene erau celelalte puteri, în special Rusia.

Aceasta se poate constata dintr'o notă a lui Gorciacof, ambasadorul rus, unde se arăta că «cu toată dorința de a cruța guvernul lui Vodă Cuza și a aduce o înțelegere generală asupra delicatei chestiuni a monastirilor închinată, nu este cu putință de a se lepăda de actul internațional, ce le slujește de cheazășie»².

Tot în felul acesta, — și asupra aceleiași chestiuni, se exprimă el (Gorciacof), cu altă ocazie, prin cuvintele :

«Măsurile luate de Prințele Cuza contra moșiilor monastirești închinată, constituie o despoicare necalificabilă, cerând ca, totul, să fie pus iar în starea, în care se afla pe timpul congresului dela Paris»³.

Între acestea Patriarhul ecumenic dela Constantinopol, văzând că, pe cale de legiferare a secularizării averilor monastirești îi scapă acest mijloc, adică de a se folosi, ca mai înainte, de veniturile lor, revine iarăși asupra acestei chestiuni, și deci, în numele tuturor comunităților religioase din Orient, cere, reprezentăților Plenipotențiar, restituirea veniturilor monastirești sechestrate, anterior, de guvernul Român; și totodată, nu uită el a aminti în cererea sa îndreptată către acei reprezentanți că «secularizarea averilor monastirești închinată, s'a făcut de către guvernul Român fără a se avea în vedere prescripțiunile prevăzute în Protocolul XIII».

Deci potrivit acelei cereri, Miniștrii Plenipotențiar, intervin, pe lângă guvernele lor respective și cer convenita autorizație, spre a putea delibera asupra acestei chestiuni.

În adevăr, în ziua de 27 Aprilie (1864) reprezentanții puterilor semnatare ale tratatului dela Paris, din 1856, obținând convenita autorizație, s'au întrunit în Conferință în număr de 5, sub Președinția lui Aali-Pașa, lipsind comisarii Franciei și a Italiei.

1. Loc cit. Ziarul „Buciumul“ pe 1864, p. 825.

2. Aici e vorba de Protocolul XIII al convențiunii din Paris, dela 1858

3. Loc. cit. ziarul „Românul“ din 10 Decembrie 1864.

Acești reprezentanți, după multe deliberațiuni, chiar la prima sedință, ajung la încheierea că Domnitorul Cuza trebuie să respecte condițiunile prevăzute în Protocolul XIII, fără de care nu se poate da o hotărîre legală.

În privința aceasta iată ce scrie ziarul «L'Indépendance Belge» cu data din 10 Aprilie 1864.

«În momentul când orizontul se luminează încoace, adică spre occident, spre orient se întunecă.

«Chestiunea monastirilor secularizate în Principatele Dunărene, amenință renașterea chestiunii orientului¹.

«Poarta a invitat, oficialmente, după ultimele știri din Constantinopol, puterile Europei, se delibereze asupra acestei afaceri, în Conferință; și acestea ar fi împărțite în două tabere, anume: Rusia și Austria s'ar opune la punerea în executare a legii secularizării și ar cere revocarea ei; pe când Franța și Italia, ar fi dispuse să apere interesele României contra pretențiunilor clerului grec și a protectorilor săi².

Tot pe această vreme, Patriarhul din Constantinopol, crezuse că pune mâna pe un nou mijloc de presiune asupra Românilor din cauza unei alte măsuri luate de Vodă Cuza anume: *reforma serviciului poștelor*, ce, neapărat, trebuia a se face în țară și deci necesitatea introducerii *calendarului Grigorian*, spre a se pune în armonie cu poștele din Occidentul Europei³.

Patriarhul luă motiv de aici că, Domnitorul Cuza, schimbând calendarul cel vechiu, — Iulian, prin cel nou, Grigorian, adică calendarul ortodox prin cel catolic, s'ar ataca dogmele Bisericii ortodoxe, la formula crezului, prin adaosul *filioque*, ceace-l și determină să convoace sinodul Patriarhicesc local și a decide în consecință.

Se alcătuește apoi o *carte pastorală* și se trimite la adresa Mitropolitului Ungro-Vlahiei, cu îndatorirea ca I. P. S. Sa să se prezinte Domnitorului în persoană, și «să-i vorbească cu toată

1. Aici se face aluzie la războiul dela Crimeea, războiu iscat între Ruși și Turci, și care a durat dela 1853 și până la 1856.

2. Loc. cit. ziarul „Buciumul” din 1864, p. 765.

3. Se notează că Vodă Cuza, voind a schimba vechiul calendar ortodox prin cel nou, spre a se pune în legătură directă cu poștele din occidentul Europei, invită la sine pe ambii Mitropoliți și Episcopii sufragani, spre a se sfătui cu dânsii asupra acestei chestiuni, și cu acea ocazie, li-au propus următoarele probleme de deslușit:

a) Schimbarea calendarului smintește întru ceva dogmele ritului ortodox, sau nu?

b) Schimbarea calendarului se atinge de religione, sau este numai o chestiune științifică de astronomie¹.

Dela sine se înțelege că Prelajii noștri vor fi comunicat răspunsul lor Domnitorului, — într'o măsură mai mult sau mai puțin mulțumitoare; principalul lucru însă a fost că vechiul calendar s'a înlocuit prin cel nou încă dela această dată (1864), dar numai în ce privește relațiile de comunicație cu serviciul poștal al statelor din occident, iar în ce privește partea administrativă din lăuntru țării, a rămas tot cel vechiu.

1. (A se vedea ziarul „Buciumul” din 1864).

buna cuviință, să-l sfătuiască și să-l aducă la păzirea datoriilor sale de domn și de creștin.

«Apoi să-i arate eroarea și iluziile ce-l împing a negri gloriosul său nume, printr'un act nedemn de tot creștinul onest și prudent, și cu atât mai mult ca șef al unei națiuni întregi, — într'un cuvânt să prevină pe Domn dela pângărirea religiei, prin violarea adevăratei și sănătoasei profesiuni de credință creștină și prin abandonarea, la această etate a credinței ortodoxe a strămoșilor săi».

Dar și Mitropolitului Nifon îi atrage luarea aminte «de a da consiliile și avertismentele necesare funcționarilor publici precum și tuturor pioșilor creștini, a veghea cu toată atențiunea la conduita clerului și mai ales a predicatorilor confesori, ținând pe fiecare din ei în observarea sacrelor sale datorii, și, aplicând, în caz de necesitate, penalități spirituale novatorilor și tuturor celor ce se depărtează din calea cea dreaptă»¹.

Nu se știe precis, dacă Mitropolitul Nifon al Ungro-Vlahiei, a răspuns la cea scrisoare (carte pastorală) a Patriarhului, ce a-nume răspuns a dat, ori dacă chiar guvernul a obligat pe Mitropolit să răspundă Patriarhului; să știe doar numai atâta că singur Domnitorul Cuza, și-a luat asupra-și însărcinarea de a răspunde personal Patriarhului.

Iată coprinsul, în rezumat, al acelei epistole:

«Vom păstra cu credință legăturile duhovnicești care ne unesc cu Biserica mamă; că Biserica ortodoxă Română, trebuie să existe prin propria sa voință; că înfine, ea trebuie să aibă o expresiune legală în stat și să se bucure, în Biserica Răsăritului, de neatârnamarea și de rangul, ce i-a recunoscut-o celelalte Biserici ortodoxe»².

Se notează că această scrisoare a Domnitorului Cuza, adresată Patriarhului ecumenic dela Constantinopol, este considerată ca un act diplomatic, investită cu toate formalitățile, este o declarație hotărâtă al unui suveran către marele păstor al Bisericii creștine de rit ortodox.

În ziua de 2 Mai (1864), se aduce în desbaterea corpurilor legiuitoare proiectul de lege referitor la armată, care, prin amendamentele sale, i-a caracterul unei răscoale, ceace a motivat pe Înalta Poartă să concentreze trupe turcești la graniță.

Aceasta a fost pricina că ziarele englezești: «The Times» și «Standart» din 8 Ianuarie (1864) denunță cele întâi pregătirile militare ale Românilor, înainte chiar de a veni în desbaterile Adunării legislative, acel proiect de lege, lucru pentru care guvernul Român a trebuit să desmintă asemenea știri, prin comunicat oficial.

Tot de asemenea au trebuit desmintite și știrile date mai târziu de ziarul «Românul» în care se arată că «guvernatorul rus,

1. Loc. cit. ziarul „Reforma“ din 8 Mai 1864, p. 136.

2. Loc. cit. ziarul „Trompeta Carpaților“, 1865. p. 291.

Cotzebue, ar fi primit ordin dela cabinetul din St. Petersburg de a intra în România; și despre aceasta n'ar fi strein comandantul Român din Iași.

O altă serie de știri, sunt reproduse de același ziar «Românul», anume, că «Intre Înalta Poartă otomană și între guvernul Român, ar fi început niște negociațiuni confidențiale, spre a se asigura Porții, pentru niște eventualități stipulate, bună oară dreptul de a avea garnizoane, în mai multe puncte strategice. Toate aceste zvonuri, zicem, iarăși au fost desmințite de guvern.

E drept că aceste știri au fost reproduse de ziarul «Românul» din ziarul vienez «Wanderer», care le da ca depeșe telegrafice din București¹.

În fine tot ziarul «Românul» dă la iveală știrea cum că colonelul Duca, șeful jandarmăriei de peste Milcov, ar fi primit ordin dela guvern, spre a izgoni din țară pe emigranții Poloni, știre, care iarăși a fost desmințită de guvern.

«Nici un Polon nu a fost izgonit din țară, zice comunicatul, ci fiecare strein, ca și în trecut, are voe liberă de a veni în țară și de a-și agonisi, prin muncă cinstită, mijloacele sale de traiu».

Deci toate aceste zvonuri, răspândite de către răuvoitorii noștri, nu aveau altă țintă decât de a compromite pe Domnitor și guvernul său, în fața Europei, — negreșit, ca răsbunare față de actele sale patriotice, săvârșite în țară, între care se conumeră și secularizarea.

În privința aceasta iată ce relatează ziarul «*La Presse*», cu data din 25 Aprilie 1864.

«Am arătat pe scurt chestiunea monastirilor închinete din Principatele Dunărene.

«Astăzi această chestiune pare depărtată de precauțiunile unor puteri și se caută nemulțumiri contra Domnitorului Cuza, într'o altă ordine de fapte.

«Așa se vorbește de uneltiri Polone la București, de concentrări de arme, de voluntari ș. a. m. d.

«Protestul Rusiei contra guvernului Român, pierd atunci o parte din gravitatea lor.

«Tratatul dela Paris, din 1856, numai are să vază nimic în această afacere.

«Și, reducând zgomotul celor din urmă zile, la valoarea lor, se află că rolul lui Cotzebue, guvernatorul Basarabiei, se mărginește în măsuri de poliție militară pe frontiera României².

În ziua de 6 Mai (1864), Miniștrii Plenipotențitari se întrunesc din nou în Conferință, tot în chestiunea recunoașterii secularizării, dar rămân iarăși în divergență de opinie; totuși s'a ajuns la încheerea ca, delegații greci, să prezinte cât mai neîntârziat, în fața comisiunii, titlurile de proprietate ale monastirilor închinete, spre a face dovada asupra cererei comunităților grecești.

1. A se vedea ziarul „Reforma” No. 33 din 1 Mai 1864, p. 130.

2. Loc. cit. ziarul „Buciumul” pe 1864 p. 881.

În privința aceasta iată ce relatează ziarul «L'Indépendance Belge», cu data de 20 Mai, 1864.

«Conferințele dela Constantinopol, care se întruniseră spre a regula afacerile Principatelor Dunărene, a amânat lucrările sale până la sosirea Principelui Cuza acolo. Principele Cuza a fost formal invitat să i-a parte la desbateri; și Sultanul prepară vasul său o splendidă primire¹.

Aceasta este a doua călătorie a lui Vodă Cuza făcută la Constantinopol².

Mai departe ziarul vienez «Wanderer», cu data din 7 Iunie 1864, arată:

«Principele Cuza, sosind la Constantinopol, a găsit, cum ni se comunică din nou, cea mai amicală primire, și are toată posibilitatea să aștepte cele mai bune rezultate pentru realizarea scopurilor sale.

«Unul din principalele scopuri, ce Principele are să realizeze, prin prezența sa personală în capitala Turciei, este și aceea de a desemna relațiunea Bisericii ortodoxe din România, care trebuie să se emancipeze de tutela superioară a Patriarhului ecumenic din Constantinopol.

«Această tendință s'a pronunțat cu ocazia secularizării averilor monastirești închinată.

«Și cine cunoaște puternicul sprijin, ce influența rusească totdeauna a căutat să-și asigure în Principatele Dunărene, prin clerul grecesc, va putea să aprecieze însemnătatea politică a acestei măsuri.

O foaie din Petersburg numia această confiscare a averilor monastirești, o samavolnicească despoiere a proprietăților, ce aparțin comunităților grecești.

«Dacă Principele Cuza va reuși în întreprinderea sa, va da, cu aceasta, Rusiei, o lovitură, care ar fi la Petersburg atât de adânc simțită, pe cât la Paris, va fi foarte mult apreciată în favoarea Principelui Cuza»³.

Se notează că Principele Cuza a voit să emancipeze Biserica țării sale de sub tutela sau autoritatea Patriarhului din Constantinopol, după cum și Rusia se emancipase, în anii trecuți, de sub Patriarhul Constantinopolitan, fundându-și o Biserică proprie națională rusească, supusă autorității Statului.

De asemenea și Grecia, după eliberarea sa, de sub stăpânirea Turcilor, se desfăcuse și ea, în cele din urmă, de Patriarhul Ierusalimului, și-și fundă și ea o Biserică națională⁴.

Se notează iarăși că cu ocazia vizitei Sultanului, Principele Cuza vi-

1. A se vedea ziarul „Buciumul“, 1864, p. 929.

2. Se notează că, până la sosirea Domnitorului Cuza la Constantinopol, reprezentanții Conferințarii aveau îndatorirea ca să înjre în cercetarea documentelor dimpreună cu comisia adhoc, constituită de Sultan, pentru rezolvirea chestiei averilor monastirești închinată.

3. Loc. cit. ziarul „Buciumul“, 1864, p. 967.

4. A se vedea ziarul „Trompeta Carpaților“ din 1865,

zită și pe Patriarhul ecumenic, căruia îi făcu o primire dintre cele mai cordiale, după relațiile date de jurnalele de pe acea vreme.

Dar tot aceleași jurnale, n'au lipsit de a da în vileag atitudinea majestoasă și autoritară, ce caracteriza pe vrednicul nostru voevod.

În privința aceasta iată ce citim într'un jurnal:

«El (Domnitorul Cuza), făcu să tacă strigările călugărilor greci.

«Dând audiențe separate: Patriarhului, Mitropoliților și Episcopilor, i-au înduplicat prin argumente, care au trebuit să fie dintre cele mai convingătoare; fiind că pe loc s'a schimbat tonul acestor venerabili prelați.

«Acuma nu se mai simte nici o opoziție în contra regulării chestiunii secularizării averilor monastirești închinată prin despăgubire.

«Comisiunea cerută pentru cercetarea titlurilor acelor proprietăți monastirești, va fi numită și are să înceapă curând lucrările sale¹».

În adevăr, comisiunea și-a reînceput acele lucrări; iar cât privește rezultatul la care s'a ajuns, aceasta arată Ziarul «L'Indépendance Belge», cu data din 23 Mai 1864.

«Ăfacerea monastirilor închinată s'a răătăcit cu călugării greci, cu tot

«Comisiunea însărcinată, prin conferința dela constantinopol, de a verifica titlurile de proprietate, ce pretind că posed comunitățile religioase în Principate, și care a motivat pe călugării greci de au făcut numeroase reclame, nu au avut până acuma norocirea de a le vedea date la iveală. «*Detegații greci, invitați de mai multe ori, n'au arătat nici un document; prin urmare, comisia se va desface probalmente, declarând, a depune mandatul ce nu l'au putut implini.*

«*Membrii conferințari vor raporta la guvernele lor, spre cele de cuvînță;*

«Totuși cunoscând divergența, ce domnește între opiniunile acestora, cu anevoie se va ajunge la vreo înțelegere în privința aceasta.

«Deci în astfel de împrejurări, Principele Cuza rămâne, și va rămânea, după toată probabilitatea, în posesiunea bunurilor monastirești sechestrate, care, între mâinile unui guvern înțelept, vor putea deveni un element puternic de prosperitate pentru țară.

«Reformele sale cele radicale și numeroase precum și administrația sa cea liberală, făcură numele Domnitorului Cuza foarte popular în toată România, și nu se poate presupune că, din partea puterilor garanté, se va putea întrebuița sila, spre a-l face să-și schimbe pașii, întru scăderea intereselor statului Româ².
Iar pricina divergenței, ce domnea între opiniile membrilor

1. Loc. cit. ziarul „Tribuna Română“, Iași, No. 213, 1854, 2 Iulie.

2. Loc. cit. Ziarul Buciumul, 1864 p. 1246.

conferențieri, aceasta se constată din cele relatate de foaia periodică «Autograful» cu data de 5 Iunie, 1864 prin cuvintele:

«In unele regiuni oficiale din Pera se Vede (din sprijinul dat Porții de cele patru guverne, ce au protestat la București) o demonstrație contra cabinetului de *Tuilleries* și o tendință vădită de a izola pe Franța de politica din orient.

«Dar aceste patru guverne, adică Turcia, Rusia, Anglia și Prusia, sunt ele, oare, toate de bună credință în protestările lor ?

«Faptul este îndoelnic. Nu trebuie a se pierde din vedere că politica e totdeauna în raport direct cu mijloacele ce întrebunțează. «Dar să luăm în băgare de seamă: ce cere Franța ? «Ea cere să lase Principelui Cuza toată libertatea de a face prosperitatea țării. ce guvernează. «Averele de mână moartă ocupă a treia parte din teritoriul Principatelor și sunt o cauză constantă de sleire, fiindcă, unele venituri ale acestor moșii monastirești, sunt jăfuite de către clerul grec ortodox, supus Turciei. «Secularizarea acestor venituri e nu numai o trebuință pentru țară, ci și o reformă cerută de spiritul timpului.

«In fine, trebuie iarăși a se lua în băgare de seamă și motivul ce a determinat pe cei patru reprezentanți să ceară, dela curțile lor, autorizația de a sprijini inițiativa Porții: este *internunțul Austriei care a determinat pe colegii săi de a se împotrivi la recunoașterea actului secularizării, împins fiind la aceasta, în vederea oarecăror influențe, de care dispunea Patriarhul pe lângă ambasade.*

«Intre puterile garante sunt unele, care înțeleg că, guvernul Român, nu putea să lase să subsiste o stare de lucruri așa de ruinătoare pentru țară și că, secularizarea averilor monastirești este, pe cât de justă, tot pe atât și de necesară.

«Chiar Rusia, cu toate că strigă contra confiscării averilor monastirești și cu toate că ea ridică vocea mai mult de cât celelalte puteri protivnice interesele României asupra acestei chestiuni: totuși, în secret, ea aplaudă, văzând că clerul grec supus Turciei, lipsit pe viitor de acele resurse, care-i asigură oarecare poziție independentă, va avea (ocazia) să-și întoarcă iarăși privirile sale către curtea imperială rusească și, în acest caz, ea se va arăta mai docilă la cerințele agenților moscoviți».

«Tot aceeași foaie «Autograful» arată mai departe, că: «*Sultanul Abdul Aziz a înlesnit și a obligat chiar pe conferențierii diplomați să recunoască definitiv secularizarea monastirilor închinată*¹.

Deci față de această declarație a Sultanului, Ministrii Plenipotențieri, au trebuit să se întrunească din nou în conferință, spre a delibera asupra acestei chestiuni; și *cel dintâi pas, ce au făcut*

1. Loc. cit. Ziarul „Buciumul pe 1864 p. 941 și 949.

acei diplomați a fost: anularea Protocolului XIII¹ (prevăzut între Protocoalele convenției dela Paris) acum cu ocazia ratificării actului de recunoaștere definitivă a secularizării averilor monastirești închinate.

Se întreabă, cu drept cuvânt, care era motivul, pentru care unii dintre reprezentanții marilor puteri, susțineau cu atâta înfocare pe călugării greci, în chestia monastirilor indigene închinate?

La această întrebare răspundem cu cuvintele istoricului A. D. Xenopol.

«Rusia trebuia să fie protivnică pretenției despoerii a călugărilor greci, de oarece nu putea rămânea nepăsătoare, văzând cum se răpește misionarilor ei din Turcia, mai multe milioane, care slujiau a-i alimenta intrigile, în acea împărăție. «Cât pentru Înalta Poartă Otomană, jăfuirea Patriarhilor greci, era aproape singura rămășiță de îmbogățire nepermisă care mai supraviețuiau în împărăția Otomană; și că, mănșia acestei jăfui, atârna numai din veniturile Patriarhilor.

«Numai în acest punct se poate înțelege atitudinea Porții față de călugării greci: căci, din acela al intereselor politice, însuși Turcii, își dădeau prea bine seama că lucrau în interesul celor mai strasnici dușmani, când susțineau pe călugării greci, contra Românilor.

«Anglia era coprinsă de ideea ei cea veche, adică aceea a integrității împărăției otomane; și pentru acest motiv, se temea să dea un prea mare avânt României:

«Austria iarăși era coprinsă de aceeași teamă, nu însă din cauza Turciei, ci din propria ei poziție, față de noua formație de stat dela gurile Dunărei:

«Se temea adică Austria ca nu cumva întărirea Românilor din acest stat să nu devie un centru de atracțiune pentru Românii din propria-i împărăție, despre care atracțiune, se aratau semne îndoelnice².

O altă pricină, care a determinat pe reprezentanții conferințarii cu târăganarea recunoașterii definitive a secularizării a fost că călugării greci, încă din anul trecut (1863) întocmise, prin advocații lor, un memoriu *asupra pretențiunii guvernului din*

1. Se notează că Protocolul XIII, inserat între Protocoalele conferinței din Paris, era numai ca o opinie expresă a reprezentantului Rusiei cu ocazia congresului ținut acolo. Însă acest Protocol este equivoc, căci da Porții și puterilor garante dreptul de intervenire în administrația lăuntrică a țării, pe câtă vreme tratatul dela Paris, din 1856, îi constituie și consacră autonomia administrativă.

În prezența unei asemenea contradicțiuni, Guvernul Român nu putea de cât a apăra autonomia sa și ceea ce se ține de aceasta așa de strâns, adică posesiunea veniturilor unor teritorii de către străini, fără nici un profit pentru țară și fără voia legatarilor sau donatorilor. (A se vedea ziarul „Buciumul“ pe 1864, p. 941).

2. Loc. cit. *Domnia lui Vodă Cuza*, II, p. 17.

Principatele-Unite, cu privire de a se amesteca, cu titlul de proprietar, în procesele, ca re interesează averele monastirilor grecești».

Acest memoriu a fost expediat de către căpeteniile comunităților grecești în mii de exemplare pe la toate cabinetele marilor puteri Europene, spre a se îndreptăți, în ce privește cauza lor, dându-se, ca proprietari absoluți a averilor monastirești închinatăe.

Iar în ce privește obârșia aceluși motiv, care a determinat pe călugării greci să alcătuiască un asemenea memoriu, provine de acolo că Ministerul Justiției, pe baza unei adrese a Ministerului de Culte (care afirmă că, după art. 364, prevăzut în Reg. org. are dreptul de supraveghere și ingerință (control) în administrarea averilor monastirești de orice categorie) pune în vedere curților și Tribunalelor să numai judece nici un proces, cu privire la monastirile închinatăe și nici să legalizeze vre-o tranzacție sau vreun act al egumenilor greci, fără semnătura delegatului Ministerial.

Ministerul Cultelor, pe de altă parte, pune în vedere aceluși egumeni greci de pe la monastirile indigene închinatăe ca, advocații lor, să restituie Ministerului de rezort, toate actele și documentele, ce vor fi având, prezentându-le, fiecare, la egumenatul respectiv.

În acel memoriu se arată I. că averele sunt date de credincioși stabilimentelor (așezămintelor) al căror nume poartă, bună oară: Sf. Gheorghe, Zlățari, Cotroceni etc. așezăminte, ce sunt închinatăe, Locurilor sfinte».

«Aceste averi, după susținerea călugării greci, nu sunt proprietăți ale statului Român, ci ale Locurilor sfinte».

Să fie, oare, așa, cum susțin părinții greci prin acel memoriu? Datoria ne face să cercetăm. Și pentru a răspunde la această întrebare, trebuie, înainte de toate, să ne transportăm cu mintea, până în timpurile cele mai îndepărtate ale începutului întemeerii Principatelor Române și la felul organizației lor, aceasta întru cât e vorba aici de *domenii* sau *proprietăți*, pe care străinii voiau a și le însuși (apropria) neținând seamă de puterea sau autoritatea statului ce are, adică aceea de a priveghea și controla cârmuirea oricărei instituțiuni s'au asezământ public. În privința aceasta iată ce citim într'un ziar :

«In politica primitivă a Principatelor Române, formate, în parte din cea ce a fost vechea Dacie, adică din timpul lui Bogdan Vodă Dragoș și a lui Radu Negru, proprietatea era colectivă în aceste țări.

«Fiecare era exploatator și avea numai uzul fruct provizor al teritoriului ce stăpânea. Deocamdată câteva părțile din proprietatea comună, trecură, ca *imobile*, în câteva mâini, cu titlul de *donțiuni naționale*, spre recompensă națională publică.

«Apoi dela particulari, aceste donțiuni, se'ntinse, în urmă, la sate și la orașe, și luară, atunci caracterul de *fundături pioase*, făcute cu un scop determinat. Acest caracter se dezvoltă din ce

în ce mai mult; astfel că, asemenea donațiunii, se făcură, *în urmă*, în număr considerabil și monastirilor de pe teritoriul României¹.

Pe acest principiu, de mai sus, legiuitorul dela 1832, a prevăzut, în Regulamentul organic, care avea putere de lege, în acea vreme, art 364, ce dă drept statului de control și supraveghere, în administrarea averilor monastirești, de orice categorie.

Dar călugării greci, cari au administrat multă vreme, în țara noastră, monastirile așa zise închinare și averele pendinte de ele, n'au recunoscut, nici o dată, prescripțiunile unui asemenea Regulament și a se supune îndatoririlor prevăzute în el.

II. În ce privește închinarea, autorii memoriului sus citat susțin că, unele din monastirile pământene au fost închinare locurilor sfinte, fără să fie atașate la vre-o monastire grecească² altele sunt câștigate cu banii călugărilor greci³ în fine, altele din milă și schimburi⁴.

Tot cu privire la închinare, înseamnă iarăși, după ei, dania către Biserică.

Si această transmisiune s'a făcut, conform legilor și obiceiurilor țării, de către proprietarii și moștenitorii lor, de către Principii, după dreptul suveran, după care ei puteau acorda și particularilor, și aceasta este și toată origina proprietății fonciare în România⁵.

1. Loc. cit. Ziarul „Buciumul“ pe 1864, p. 797.

2. E drept că un mare număr din aceste monastiri au fost închinare în urma fundației lor, dar nu de către ctitorii sau fondatorii lor, ci de către Domnii din ambele Principate, cari, gășind monastirile și proprietățile pendinte de ele, rău administrate, le-au pus, prin acte de închinare, sub privigherea monastirilor streine, care, pe atunci, se bucurau de o mare reputație.

Scopul dar, care au determinat pe acei fondatori de a-și închina ctitoriile lor Locurilor sfinte, nu era altul decât acela de a privilegia mai bine menținerea comunităților și milele impuse de fondatori.

Dar călugării greci nu și-au îndeplinit niciodată îndatoririle prevăzute în actele de danie.

3. Dărnicia călugărilor greci n'a mers până acolo, încât să zidească biserică și monastiri în țara noastră, cu banii lor proprii, ci toate aceste biserici și monastiri, zise grecești, cărora ei le dăduse acest titlu, au fost fondate de Români, înzestrate de Români și întreținute din veniturile lor.

4. Prin schimbul moșilor monastirești și a acareturilor, pendinte de ele, cu acele ale particularilor, câștigau nu numai egumenii greci, ci și Domnitorii. Drept mărturie vom cita următorul fapt:

„Balta Brateșului, de lângă Galafi, proprietate monastirească, cu un venit anual de 3000 galbeni, a fost schimbată, în timpul Domniei lui Mihalache Vodă Sturza, cu altă moșie din Bucovina, ce da M. S. un venit de 12.000 galbeni venit. Prin urmare, de aici, vede ori cine, că atât egumenii greci, cât și Domnitorul, erau în câștig, iar nu pagubă (loc. cit. ziarul „Buciumul“ pe 1864, p. 179).

5. Călugării greci, ca să le vie dreptatea în avantajul cauzei lor, susțin că închinarea e tot una cu donațiunea, adică, după ei înseamnă același lucru; dar donațiunea implică, în sine, o contrazicere cu cugetarea, care a dictat actul.

Cuvântul francez *donation, donné*, cu acelaș cuvânt francez: *dédié, placé sous l'invocation*, nu înseamnă același lucru.

Fanarioții joacă un mic rol¹. Actele dovedesc cum se făcea dania² prin urmare nu poate să aibă guvernul nici un drept de proprietate.

Mai departe autorii memoriului se întrebă: Nu cumva guvernul are acest drept după vre'o lege? Nici decum, e răspunsul lor. În fapt nu este lege, care să recunoască statului dreptul de proprietate³.

III. Autorul memoriului susțin că eguminii greci au avut tot'dauna administrația monastirilor, și că Locurile sfinte și țara, i-au fost recunoscut tot'dauna.

«Deci statul nu poate fi administrator⁴.

IV. La intrare a vre-unui călugăr în funcția sa, capul statului dă o crisoare de exequatare dar asta este o confirmare, care nu implică dreptul de proprietate. Deci statul nu are drept de ingerință.

V. Art. 364 din Reg. org. specifică că, supravegherea aparține monastirilor neînchinat, iar nu la cele închinat. Nu se zice în acest art. că guvernul va supraveghea și la examinarea legelor, ce au să se elaboreze de către o comisiune specială pentru monastirile închinat, ci pentru cele neînchinat, fie încomplete aceste legi, fie detestabile, fie că pun patria în pericol cum s'a văzut cu alungarea limbei grecești dar sunt legi; guvernul trebuie să te execute⁵.

1. Domnii Fanarioți au cptribuit foarte mult la închinarea monastirilor pământene la cele sireine, grecești, dovadă e faptul că, în timpul Domniei lor, se văd multe hrisoave sau documente de închinare, întârile de dânșii.

2. Nici noi nu zicem nimic cu privire asupra acestui punct. Numai atâtă putem spune că, un mare număr, din aceste monastiri, au fost închinat în urma fundației lor, darnu de către fundatori, ci de călugării greci prin acte false, făcute de dânșii, între care vom cita monastirea Bistrița, ctitoria lui Alexandru Vodă cel Bun și bătrân, din județul Neamț, monastirea Barnovschi, ctitoria lui Barnovschi Vodă din orașul Iași, în fine, monastirea Govora din județul Râmnicu-Vâlcea, despre care s'au vorbit în partea I.

3. La cele ce susțin călugării greci asupra acestui punct, răspundem cu cuvintele marelui nostru patriot și luptător M. Cogălniceanu, în chestia secularizării, care glăsuște așa: „Pământul, pe care călugării îl reclamă, ca proprietate a nației lor, este pământ românesc, pământ stropit cu sângele strămoșilor noștri. (loc. cit. Buletinul Divanurilor ad hoc, din 23 Decembrie 1857).

4. Nu tot'dauna călugării greci au cârmuit sau administrat monastirile pământene și averile lor, ci la început au fost egumenii Români, dovadă este că acei egumeni (Români) se alegeau de Mitropolitul țării, și numai dintre călugării sinodici a fiecărei monastiri, cari, propunându-se, prin Mitropolit, Domnului primeau confirmarea domnească, iar nu, ca în epoca grecismului când se trimete-au deadreptul dela Locurile sfinte de către comunitățile din Orient.

Dar și cronica arată. „Să nu fie volnic Patriarhul de a trimite aici în țară, nici Episcopi, nici egumeni, ci pe cine va alege țara și sfatul“. (loc. cit. Istoria Românilor de I. Lupaș, II, p. 205).

5. Aici autorii memoriului lasă să se vază cea mai mare nedibăcie a lor, căci trec cu vederea că, dacă nu s'au făcut legi și pentru monastirile prelins închinat, e că legcele au considerat aceste monastiri ca pământene cum și sunt; și, prin urmare, supuse aceleiași datorii, ca și cele neînchinat.

Apoi chiar dacă n'ar atinge aceste legi toate monastirile, sau dacă nu s'ar fi făcut aceste legi, autorii uită că nu se pot substrage dela legi, și în acest caz ei (călugării greci) pierd cauza și monastirile intră sub legele cele vechi.

VI. Ordonanța dată lui Grigore Vodă Ghica No. 40 din 1851, glăsuește așa: guvernul nu trebuie să se amestece în administrația averilor monastirești, ci numai să privilegheze asupra arădării moșilor și ale altor acareturi¹.

VII. Condica civilă consideră monastirile cu persoane morale, pune în principiul inalienării averele monastirești; și în toate aceste dispozițiuni figurează numele egumenului, iar nu a statului².

VII. După toate aceste legi (conchid autorii memoriului în chestiune) dreptul statului nu poate fi decât ca al unui Tribunal, chemat să autorizeze, fără să fie, nici administrator, nici proprietar. Averile sunt ale monastirei; egumenii sunt administratorii. Statul nu este decât un supraveghetor. Dela supraveghere și până la proprietate este o distanță mare.

Această distanță, dacă s'a găsit în alte țări, s'a făcut numai în moment de convulziuni sociale, când dispăre tot principiul de ordine și justiție³.

IX, Proprietatea unui stabiliment este tot așa de sacră, ca și cea privată.

Statul nu are drept să se facă stăpân pe dânsa, ci din contră s'o conserve.

Deci Ministerul (Român) a făcut un act de violență declarând averile monastirești ale statului.

Un act de violență există, adaogă autorii memoriului, numai într'o societate revoluționară, îmbibată de principiile comunismului.

A confunda însă dreptul sau mai bine zise datoria de supraveghere cu aceea a proprietății este a viola toate principiile și toate regulile justiției⁴.

X. Guvernul Român se contrazice chiar în actele sale, susțin adversarii noștri.

În adevăr, dacă statul este proprietar și administrator de ce chiamă avocații călugărilor greci pe lângă ai săi?

Deci egumenii sunt administratori, fiindcă ei au avocații lor.

Ce pretențiuni false, strigă autorii memoriului; — și, tare ne-

1. Dar această ordonanță, a provenit din pricina plângerilor neconținute a călugărilor greci către cabinetul rusesc, și executată într'o epocă, când predomină favoritismul. Se știe, în adevăr, că Grigore Vodă Ghica, Domnul Moldovei, s'a luptat mult în chestia monastirilor închinăte, stăruind pentru a se da statului Român dreptul asupra celei a patra parte din veniturile monastirilor închinăte drept care e prevăzut în Reg. org. dar a fost zadarnic.

2. Autorii uită să zică că egumenii sunt funcționari, întârșiți de stat, căruia depun acte de supunere și de ascultare, că prin urmare, orice act, ce fac ei, îl fac în numele guvernului și nimic nu poate face fără voia acestuia. Deci ei, adică funcționarii, nu sunt decât niște agenți ai statului.

3. Autorii memoriului vrea să ne facă nouă (Românilor) o acuzare, căci nu lăsăm ca un stat grecesc, să existe în statul Român; și, ca să-și ascundă ipocrizia lor, îndrugă, vrute și nevrute, cum zic proverbul.

4. Aici autorii își ascund ghiarele, se sfășie în societate, în stat, în guvern, în drept, datorie, etc.

copti, toarnă la violare de legi, uitarea noțiunilor elementare de justiție¹.

XI. Tot rolul Statului este, ca să nu uzurpe averile monastirești, ci ca să se bucure de ele stabilimentele religioase. Deci guvernul a călcat legea, el care trebuia s'o respecte.

Statul a abuzat de forța publică².

XII. Deslegarea certeii între guvernul local și călugării greci este coprinsă în Protocolul XIII, întărit prin cel din 6 Septembrie 1859 și prin art. VII din Protocolul din luna Decembrie 1861³.

Îndată ce acest memoriu a fost întocmit în felul acesta și trimis la adresa cabinetelor marilor puteri Europene, de către șefii comunității grecești, spre a lua cunoștință de îndreptățirea cauzei lor, în chestia de proprietari absoluți, ce-și da asupra averilor monastirești, ei nu întârziară câtuși de puțin de a se adresa și Presei din țară, cu răspândirea unor astfel de reclame.

În privința aceasta, iată ce citim într'un ziar :

«Inaltele Puteri, au declarat, în tratatul dela Paris, din 1858, proprietatea sacră și înviolabilă; și, printr'un Protocol special, a avut intențiunea de a rezerva, clerului grecesc, proprietatea monastirilor, prescriind modul prin care are a se hotărî chestiunile pendinte, între aceste monastiri și guvernul local.

«Acum chiar Inaltele Puteri, ocupându-se de aranjarea ziselor chestiuni, se bazează pe netăgăduitul principiu că «proprietatea se cuvine clerului grecesc.

«Dacă dar monastirile sunt proprietăți particulare, negreșit că nu se cuvine statului Român; guvernul n'are drept să intervină în preceptele lor dumnezeiești, suprimând uzul limbei grecești, care este limba comunităților religioase, de care atârnă monastirile»⁴.

Acestea fiind dovezile, cu care se serveau călugării greci, spre susținerea cauzei lor, datoria ne face să arătăm și noi pe ale noastre; și, în acest scop, nu găsim alte dovezi mai convingătoare, spre îndreptățirea cauzei noastre românești, în chestia deslegării acestei probleme, decât cele ale lui Negri, dovezi înfățișate de el comisiei la conferințele ținute la Constantinopol în fața Miniștrilor Plenipotențari.

În adevări, Negri, a dat comisiunii instituită la Constantinopol

1. E vorba aici de dosare și alte acte, pe care călugării greci trebuia să le prezinte în fața comisiei constituită din inițiativa Sultanului (la Constantinopol) spre a se avea în vedere de către Miniștrii Plenipotențari la conferințele ce urmau a se ține acolo în chestia recunoașterii definitiv a secularizării.

2. Adică statul Român n'ar fi decât îngrijitorul călugărilor greci să le înlesnească totul, spre a stoarce fără în voia lor și să transporle veniturile moșiilor, monastirești cu milioanele la Locurile sfinte.

3. Dar tocmai acel Protocol așa de întorlochiât a fost pricina care a dat mult de furcă, atât guvernului Român, cât și reprezentanților puterilor garante spre deslegarea acestei probleme, adică a aplanării aceluia conflict terminându-se odată cu secularizarea.

4. Loc. cit. ziarul „Buciumul“, pe 1864, p. 135.

din inițiativa Sultanului, pentru cercetarea acestei afaceri, toate deslușirile, care se putea da și a pledat cauza națiunii sale cu toată inteligența și patriotismul ce-l caracteriza.

El începe pledoaria sa în felul următor :

«Pentru a determina mai bine pozițiunea seculară a monastirilor închinată din Principatele Unite și partea de venituri, provenite dela averile lor. asupra căreia, sfintele Locuri. au oarecare drepturi, vom examina aicea cele trei mari perioade în chestiunea monastirilor, dela început și până la deplina lor secularizare.

«Prima perioadă începe cu secolul al XVII-lea și se termină în 1821, adică când egumenii greci fură izgoniți din amândouă țările.

«În intervalul acestei perioade, în care se coprinde domnia Fanarioților, monastirile închinată au fost totdeauna considerate ca și monastirile ce țin de-adreptul de guvernul local,

Așa ele participau, ca și celelalte monastiri indigene neînchinată, la toate sarcinile statului, la actele de binefacere, la întreținerea școalelor și spitalelor, la înzestrarea fetelor sărace și veneau și în ajutorul urmașilor cători ai fondatorilor.

«Și, după ce-și îndeplineau toate aceste îndatoriri, precum și propria lor întreținere, apoi trimeteau, ceace mai rămânea, din veniturile lor, Locurilor sfinte, sub titlul de ajutor.

«Egumenii acestor monastiri erau încă îndatorați de a da socoteală, pe fiecare an, la Mitropolie, de întrebuințarea acestor venituri.

Este de observat că, în tot timpul Fanarioților nici un Domn sau egumen străin nu se arătară geloși de drepturile noastre și nici un cutezau să schimbe, în chip radical, condițiunea primitivă a acestor așezăminte pioase. Și deci, ori de câte ori aceste monastiri erau forțate de a aquita o sarcină oarecare către fisc, Mitropolitii și Episcopii formau liste arătătoare de ceace se cuvenea să contribuie fiecare monastire din cuprinsul eparhiei respective.

«Această stare de lucruri nu ridică niciodată cea mai mică plângere din partea sf. locuri; din contră, se constată din documente, intervenirea lor către egumenii monastirilor din Principate, prin care li se recomandă, neîncetat, de a se conforma cu exactitate voinței fondatorilor și de a refera, despre aceasta, cu orice ocazie, autorităților locale.

«Insuși exarhii și egumenii greci, în loc de a se opune acestei ordine de lucruri, din contră o recunoașteau ca consecință naturală a intențiunii fondatorilor; în caz de requizițiune, ei se ofereau de a contribui de bună voe, ca și celelalte monastiri Române. nu numai la sarcinile ordinare către stat, ci și la aquitarea datoriilor asupra tezaurului, din pricina ocupațiilor străine.

«Însă dela o vreme, acești exarhi și egumeni streini, începură a se împotrivi unei asemenea bune orândueli.

Și atunci guvernele din Moldova și Valahia, chiar în timpul

Domniei Fanarioților, cerură destituirea lor și înlocuirea cu călugării Români.

«Nu li se făcu însă dreptate, așa că Moldova și Valahia trebuiră să rabde și să aștepte ivirea unor timpuri mai bune.

«Astfel stau lucrurile când veni revoluția dela 1821. — Prima măsură, ce se luă în acel an, a fost aceea de a se izgoni călugării greci din Principate, — din pricină că s'a constatat că ei luară parte activă, la acea revoluție, cu banii din averele monastirești și de acea fură înlocuiți cu călugării indigeni.

«De aici înainte se deschide a doua fază sau perioadă a chestiunii monastirilor închinată.

«După pacea dela Adrianopol, între Rusia și Turcia, egumenii greci sunt integrați în virtutea unui firman imperial, adresat ambelor țări.

«Numai atunci, și pentru întâia oară egumenii greci, invoacă acest pretins, drept de proprietate asupra monastirilor închinată.

Guvernul provizor (rusesc) instituit în acest timp sub Președinția generalului Kiselef, fiind surprins de această pretențiune a Sfințelilor locuri, numi o comisiune, compusă din Mavru și Știrbei, pentru a examina, dinpreună cu delegații Sf. Locuri, chestiunea sub toate fazele și ai adresa un raport detaliat în această privință.

«Dar toate silințele Comisarilor Români, ale consiliului de Miniștrii și ale Episcopilor noștri, rămaseră infructuoase în fața rezistenței călugărilor greci, care, dându-se drept proprietari absoluți a acestor monastiri refuzară guvernului până și dreptul de control asupra acestor averi.

«Comisiunea referă despre aceasta în raportul ei adresat generalului Kiseleff, deplin împuternicitului și Eminentă sa, nu se putu ascunde de a-și arăta oarecare sentiment de surprindere, văzând pe delegați punându-se pe un tărâm cu titlul nou, unde guvernul nu-i putea urma.

«O corespondență diplomatică se ținu în urmă între cabinetul St. Petersburg și ambasada rusească din Constantinopol pentru a lumina pe Patriarhi în adevăratele lor interese și pentru a face să înțeleagă că trebuie să se dea cât mai în grabă o soluție definitivă a acestei chestiuni.

«Intre acestea, camerele din Moldova și Valahia, organiza monastirile indigene și puneau principiu, în Reg. organic, obligațiunea pentru monastirile închinată, de a vărsa, din veniturile lor, în casa centrală o parte, a cărei cifră se va fixa, în urmă de o comisiune întocmită în acest scop.

«Dispozițiunile bugetului, anexat de legea pentru organizarea monastirilor, fuseră aplicate pentru monastirile neînchinată, care vărsară partea ce li se cuvenea la casa centrală, instituită la Mitropolie.

«Monastirile închinată refuzară cu stăruință de a forma comisiunea, prevăzută de regulamentul organic și nu contribuiră cu nici un ban la acte de binefacere.

«Principele Alexandru Ghica, care succede administrării generalului Kiseleff, protestă în mai multe rânduri în contra unei asemenea stări de lucruri anormale, care priva pe țară de un venit însemnat, la care ea avea drept.

«Constrâns de Adunare, care ea însăși stăruia în rezolvarea acestei chestiuni, Principele Al. Ghica se adresează din nou către consulul general al Rusiei din București, și către Ministrul imperial din Constantinopol.

«Din nenorocire toate aceste măsuri nu avură nici un rezultat satisfăcător.

«În acest interval, de timp, Sf. Locuri, primiră veniturile întregi: dar nu profitară, cel puțin de această împrejurare, ca să repareze bisericile indigene și acaretele, ce se aflau deja în ruină.

«Se prețui în fine, partea ce trebuia răspunsă de monastirile închinată, la casa centrală, adică o parte din veniturile anuale, și se supuse această evoluție la primirea ambelor părți.

Patriarhii însă refuzară.

«Mai târziu ei au fost obligați de a da 50.000 de galbeni pe an Valahiei, și 12.000, Moldovei.

Această învoire le conveni; dar ca s'o pună în executare, comunitățile religioase de la Locurile Sfinte, cerură o păsuială de zeci ani, care expiră la 1852, sub cuvânt că în acest interval de timp, le era necesară pentru repararea și reconstruirea monastirilor.

«Acest termen le fu acordat, dar n'a mai fost vorba de restaurarea monastirilor; și a trebuit intervenirea Principelui Bibescu pentru ca să se poată restaura câteva monastiri din București.

«La expirarea de zece ani, Moldova primi suma de 12.000 galbeni, rezervându-și drepturile sale, dar Valahia refuzară neîncetat și continuă de a reclama a patra parte, dovadă scrisorile Principelui Știrbei către agentul său diplomatic de pe lângă ambasada Turcă din Constantinopol.

În această stare găsiră comisarii puterilor garante, în 1857, chestiunea monastirilor.

«După ce au examinat-o cu maturitate, comisarii Austriei, Franței, Marelui Britanie, Rusiei și Sardiniei, recunoscură în unanimitate drepturile noastre ab antiquo, asupra acelor monastiri.

«Această lucrare a comisarilor terminară a doua perioadă.

«Nu cred de prisos de a menționa diversele faze prin care a trecut chestiunea monastirilor închinată, dela conferința din Paris, din 1858, și până acuma, în ce privește veniturile.

«Și ca să luminăm și mai bine pe onorata comisiune, îmi va permite de a prezenta, aici anexat, un tablou comparativ, care constată diferența ce există între cele două perioade, din urmă cincinale, în arendarea moșiilor monastirilor închinată streine, puse la licitație odată cu acele ale monastirilor neînchinată.

«Din acest tablou rezultă, că, departe de a se adăoga veniturile, din contră a eșit din arendarea celor dintâi o scădere în

periodul al doilea; pe când pentru Moldova, numai moșiile prezintă un adaos, aproape, sută la sută.

«Cum dar se poate explica ca, niște moșii situate în această țară, arendate după același mod, se prezintă o diferență de preț atât de enorm?»

«Totul ne face a crede că, cifra dela licitațiuni nu arată adevăratul venit al acelor bunuri; și, ceea ce ne întărește și mai mult în această opinie, este că, mai toate moșiile lăsate de arendași și puse din nou la licitație, au dat abia jumătate din prețul indicat în statutul general.

«Fără a mai vorbi de scăzământul considerabil ce a provenit din cauza promulgării legii rurale, ne vom mărgini de a supune considerațiunile de mai sus, la aprecierea luminată și imparțială a onor. comisiuni. Ne place a spera că va recunoaște, dimpreună cu noi, exagerarea sumelor trecute în statul general.

«E de neapărată trebuință să vorbim de îndatoririle ce îngreuiază aceste venituri și de care statul general nu face nici o mențiune.

«Aceste îndatoriri sunt de 2 feluri: unele referitoare la întreținerea monastirilor, la reparațiunile lor și chiar la reconstruirea lor; iar altele relative la actele de binefacere.

«Pentru primul period, care se termină în 1821, aceste îndatoriri sunt destul de specificate prin compturile prezentate sf. Mitropolii.

«Deci aceste documente ne scutește de orice comentariu. Inșă în al doilea și al treilea period, nu găsim nici o urmă de registru sau de vreun compt regulat.

«Pentru aceste două epoci nu se poate dar lua decât un termen de mijloc; și, ca să poată fi conform cu spiritul Reg. org. este de neapărată trebuință de a primi, pentru monastirile închinete, același budget ca cel votat de Adunare și sancționat de Președintele Plenipotențiar pentru monastirile ce țin deadreptul de guvern, adică de monastirile indigene neînchinete.

«Așa dintr'un venit de 785.000 lei, acest budget destina, pentru întreținerea monastirilor, o sumă de 495.000 lei, și împarte excedentele, care e de 40.000 lei la monastirile sărace.

«Astfel e, credem, proporțiunea, ce ar trebui păzită în privința monastirilor închinete, rezervându-se restul în trebuințele sf. Locuri, pentru îngrijirea cărora suntem atât de interesați ca și ceilalți creștini ortodocși din Orient.

«Productele în natură sunt afectate exclusiv în trebuințele monastirilor din țară, după cum prevede art. 21 al contractelor de arendă din Valahia și 20 din contractele din Moldova.

«Prin urmare aceste dări, neprofitând în nici un chip sf. Locuri, nu pot figura ca venituri.

«Cât pentru loturile de păduri din Moldova, a căror tăere e specificată prin legea dela 1844, vânzarea nefăcându-se în parte, sunt prevăzute în contract, după cum se arată în arl. 18 din contractele pentru moșiile ce țin de sf. Mormânt și de Antiohia.

Celelalte comunități refuzând de a se conforma dispozițiilor legii din 1843 și de a arenda tăerea loturilor lor prin licitație, aceste loturi nu s'au exploatat în cel din urmă period.

«Impozitele financiare și taxa de transmitere privesc, după lege, numai pe proprietate.

«Astfel în Valahia s'au plătit de egumeni, iar nu de arendași. În Moldova însă e altfel: le aquită arendașii peste prețul arendeii.

«Dacă până astăzi am păstrat o tăcere absolută asupra exactității statului general, e pentru că noi ne propunem de a supune la cunoștința onor. comisiuni un punct asupra căruia n'am atras niciodată atenția sa.

«Vrem să vorbim de un mare număr de monastiri și de moșii, care figurează în statul general și care sunt ale țarei după cum probează documentele aici anexate.

«Afară de aceasta, mai mulți descendenți ai fondatorilor monastirilor închinat se prezintă astăzi pentru a cere restituirea acelor monastiri, bazându-se pe neobservarea dispozițiilor testamentare de către comunitățile religioase.

«Acele persoane sunt: Constantin Cantacuzino pentru monastirea «Cotrocenii» din București și Manolache Costache Epureanu pentru monastirea «Floreștii» din Moldova.

«Călugării greci, împosesiind moșiile monastirești închinat, fără participarea autorităților locale la licitație, prin aceasta ei însuși au voit a se sustrage de controlul și privigherea lor.

«În adevăr în sprijinul acestei aserțiuni vom aduce la mijloc câteva contracte de arenda simulate, fiindu-ne în destul de a demonstra că toate comunitățile considerau licitațiile ca ceva de puțină importanță, — un fel de formalitate, care, pentru ei, puteau nici să existe.

«Așa în 1646, Paisie Patriarhul Ierusalimului aflând că egumenii (greci) din Principate trăgeau în profitul lor personal o parte din veniturile, le dă poruncă înscris «să spună tot adevărul, sub pedeapsa anatemei, către trimisul Prințului Matei Basarab, Domnul Valahiei, asupra cifrelor veniturilor ce ei erau însărcinați să administreze.

«În 1794, găsim un hrisov al Prințului Moruzi, prin care se constată că egumenii, înainte administra ei singuri averile monastirești, de astă dată însă le arendau la streini, în contra ordinii stabilite de fondatori.

«Dela această epocă încep a se practica abuzurile pe o cale și mai întinsă.

«În 1798, Divanul Român, expune Prințului Hangherli, printr'o anafora, toate abuzurile egumenilor greci, din cauză că prezentarea compturilor nu se făcea mai des, și conchidea că aceasta să se facă regulat pe fiecare an.

«Deci, Domnul, prin decretul său, din același an, aprobă toate măsurile din anafora sus citată, dar ordonă ca compturile să fie prezentate numai la câte doi ani unei comisiuni compusă din Marele logofăt și de vornic și prezidată de Mitropolit.

«Sub vechiul regim, reviziunea compturilor de către Mitropolit și de cei doi Miniștri, citați mai sus, era o garanție în contra abuzilor; și, pentru aceasta, Patriarhii, Principii și boerii recomandau, cu tot dinadinsul, întocmirea regulată a acestor compturi.

«Din toate acestea se vede că, după exemplul celor ce se practica, până mai deunăzi, egumenii căutau întotdeauna să se sustragă dela supravegherea și controlul guvernului.

«De aici au urmat măsurile, prin actele mai sus citate.

«De aici plecare din țară a acestor religioși, la 1821.

«Dar abia reîntorși, ei reîncep aceeași tactică; și aceasta motivează dispozițiunile art. 7 din Procesul Verbal al comisiunei înstituită de generalul Kiseleff, dispozițiuni ce delegații Sf. Locuri le-au respins totdeauna.

«Această comisiune, în raportul său către șeful guvernului provizor (rusesc), arătând folosul ce rezulta pentru sf. Locuri, prin licitații, crede că acesta este singurul mijloc de a evita efectele contra actelor semnalate fraudulos.

«La 11 Noembrie 1833, Președintele Plenipotentiar (Kiseleff) informându-se că printre egumenii monastirilor, ce țin de Sf. Locuri, sunt unii, cari ar vrea să arendeze averele cu scăzământ pentru a-și plăti sumele luate mai dinainte, și prin această anticipație de venituri, să înlăture, în parte, legea, ce-i oprește cu stricteță de a nu îngreua monastirile cu nici o datorie, și că alții merg și mai departe, cerând să angajeze averele monastirești pe 6, 9 și chiar 12 ani, invită pe consiliul administrativ de a lua măsurile necesare pentru menținerea și stricta observare a legelor și a uzurilor ce au administrat neîncetat aceste bunuri până astăzi și prin urmare de a considera contractul încheiat, prin fraudă, ca nul și fără nici o valoare.

«Aceste documente, privitoare la măsurile luate după timpuri pentru a opri pe egumeni de a înlătura contractul guvernului și decretul Președintelui Plenipotentiar, însuși atestă în destul că, *contractele frauduloase s'au zapisele încheiate cu rea credință*, nu dotează numai dela cele din urmă licitații, ci și de mai înainte.

«Comisarii Curtii suzerane și a puterilor garante au asistat, în fine la manoperele cu care călugării greci sau servit în Principate, cu ocazia licitațiilor de la 1857.

«Dar un singur exemplu, despre faptele întâmplate în acea epocă, va fi îndestul pentru a da Comisiunei o idee mai exactă despre modul de procedare al egumenilor greci.

«Așa un Domn Ioanides, supus grec Ioanin, luase în arendă, prin contract, sub semnătura privată, moșiile monastirei *Clocociovu*.

«O neînțelegere invindu-se între acest arendaș și egumenul acelei monastiri, acesta, adică egumenul, arendă aceleași moșii la o altă persoană. — Ioanides, protestă în contra acestei măsuri adresându-se mai întâi către agentele Britaniei apoi către Ministerul afacerilor streine și către Caimacan; se referi apoi, despre

aceasta, la Constantinopole, și ambasada M. S. Britanice comunică această afacere agentului României.

«Caimacanul informându-se de această măsură scris nepotului său, Gheorghe Ghica, care se afla cu misiune aici (Constantinopol) de ai explica imposibilitatea în care se afla de a recunoaște în contra legii, un contract încheiat în contra licitațiilor legale.

«În 1861 Patriarhii dela Locurile Sfinte, cerură cu stăruință ca moșiile monastirești să se pună în licitație cu o lună mai înainte de Sf. Gheorghe, conform legelor în vigoare.

«Guvernele din Moldova și Valahia aderară la această cerere.

«Dar abia se obțin această aderare, când Patriarhii reclamă o amânare până în luna lui Mai.

«Ne oprim de a intra în cercetarea cuvintelor ce hotărâră pe Patriarhi de a cere această amânare.

«Vom arăta numai că, în acele trei perioade de arendare, adică dela 1851 și până la 1863 veniturile averilor monastirești se urca regulat până la 5.000.000 lei aproape; dar că, în 1861, când convențiunea de la Paris era pe drum de a se executa și când veni în cameră, în desbatere, un proiect, relativ la legea rurală, ce avea de scop de a face pe țăran proprietar, aceleiași averi ajung la cifra exorbitantă de 10.800.000 lei aproape, adică 100%, mai mult în comparațiune cu celelalte perioade.

Cum să explică acest adaos considerabil, mai cu seamă atunci când nu se știa de nimeni cum era să se reguleze chestiunea rurală?

«Ce altceva trebuie să deducem de aici, de cât că, toate aceste bunuri ale monastirilor închinat fuseseră arendate cu scăzăminte la Constantinopol, după cum s'a obicinuit mai în totdeauna; că acei arendași neputându-se întoarce în Principate în luna lui Martie, din pricina întreruperii navigației pe Dunăre, cerură o amânare ca să poată veni să asiste la adjudecare și să respingă pe toți concurenții prin ridicarea prețurilor, suindu-se la îndoită valoare a fiecărei moși.

«Se poate conchide dar, după cum ne încredințează actele sus menționate că, la orice arendare a moșiilor, egumenii au încercat neîncetat, să se substragă de la controlul guvernului, și că, în totdeauna, au încheiat cu arendașii contracte private.

«Decretul Președintelui Plenipotențiar din 1833 și reclamațiunea supusului Britanic Ioanides, vine în ajutorul celor ce susținem.

«În fine, contractele ce amintirăm mai sus, și urcarea înjustificabilă produse din cele din urmă licitații, probează aceasta până la evidentă.

«Veniturile indicate în statul general sunt exagerate, de nu pe jumătate. după cum se constată prin cifre, dar cel puțin cu a treia parte.

«Se poate dar scade această treime din suma totală a veniturilor.

«Acestea sunt reflexiunile, cu care ne-am crezut datori a sprijini documentele, ce supunem la aprecierea onor. comisiuni.

«Credem că sunt de ajuns pentru a lumina astfel, precum se cuvine, faptele»¹.

Intr'o ultimă şedinţă a conferinţei ținută tot la Constantinopol, Miştrii Plenipotenţari după consfătuirile urmate, ajung la încheierea că, pe deoparte, se recunoaşte actul definitiv al secularizării, făptuită în ţară; iar pe de altă parte, se numeşte o comisiune, cu îndatorirea de a aduna elementele trebuitoare, prin care să se poată sprijini o evaluare a sumei de despăgubire, Locurilor Sfinte.

In faţa unei asemenea situaţii delegaţii Patriarhali precum şi acei ai comunităţilor dela Muntele Atos şi Sinai, declarară că «ei consideră propunerea de despăgubire ca cea de pe urmă insultă adusă Bisericii greceşti; că nici într'un caz, sfinţile lor nu-şi pot permite să primească exproprierea Bisericii; că, în sfârşit, nu se mulţumesc cu principiul despăgubirii. Dar Miştrii Plenipotenţari şi comisiunea constituită ad hoc n'au ținut seamă de această tânguire a lor.

Deci, odată ce acest principiu de despăgubire a fost pus pe tapet, Negri, după o lungă şi serioasă consfătuirea, ce a avut cu ceilalţi membri conferenţari, oferi, la început, suma de o sută milioane lei; dar, în cele din urmă a fost nevoit s'o urce la una sută cinci zeci milioane lei; aceasta mai ales, motivat de insistenţa ambasadorului englez, care spune lui Negri că «el va sprijini această propunere de despăgubire, numai în cazul, când suma va fi urcată».

La această părere a ambasadorului Englez se asociază toţi reprezentanţii puterilor, afară de ambasadorul rus, care, şi de astădată, rămâne în ținuta lui protivnică; totuşi, neputând susţine poziţiunea sa izolată, primeşte şi se uneşte şi el cu principiul despăgubirii.

Atunci Negri face propunerea oficială a sumei de una sută cinci zeci milioane lei.

In privinţa aceasta iată ce scrie Negri lui Vodă Cuza, din Constantinopol, cu data de 18 Iulie 1864, unde, între altele, spune:

«Rusia, trebuind să-şi susţie cu orice preţ vederea sale, ar dori mai bine o înţelegere.

Am înţeles aceasta din întrevederile ce le-am avut cu d. de Novicof.

«Aştept Ministerul să-mi arate în mod oficial, care e suma prevăzută călugărilor greci, spre a înmâna apoi o notă lui Ali-Paşa, în care-i voi arăta cifra acestei sume, ultimul nostru cuvânt, în chestiunea monastirilor, după ce, în prealabil, mă voi sfătui cu ambasadorul Franţei, care ne povăţueşte, să nu ne precipităm². Cât de mult interes a pus Vodă Cuza spre deslegarea problemei

1. Acest discurs este extras din importanta lucrare a lui C. Negri sub titlul: „Memoire présenté à la commission internationale pour les couvents dédés, Constantinople, 1865.

2. Loc. cit. Revista Convorbirilor Literare, Bucureşti, 1912 No. 7 pe luna Iulie, p. 799.

în chestiunea monastirilor închinatelor, deci dar a secularizării și a recunoașterii ei pe deplin, atât de către Înalta Poartă otomană cât și de către celelalte puteri garante, aceasta se poate vedea din cele publicate în mesagiul Domnesc din 6 Decembrie 1864, al desbaterilor Adunării legislative.

«Mai este o chestiune, zice Vodă Cuza, despre care socotesc de datorie a vă întreține: aceasta este chestiunea secularizării averilor monastirești, zise închinatelor.

«Această chestiune este pentru noi definitiv hotărâtă, prin legea dela 1863, luna Decembrie 13. Însă Domnia Voastră, Domnilor deputați, cunoașteți fazele, prin care a trecut această chestiune națională, pe care țara o urmărește de o jumătate de veac.

«În privința ajutorului făgăduit Locurilor Sfinte din orient, urmează negociațiunile la Constantinopol.

«Domnia-Voastră, Domnilor deputați, veți fi puși în pozițiune de a cunoaște fazele acestei negociațiuni precum și ce am socotit că trebuie să promit în numele generozității Române.

«Buna voință și călduroasele simpatii, de care am avut atâtea dovezi din partea Înaltei Porți și a puterilor garante, ne dă dreptul de a crede că și această chestiune va dobândi și din afară ca și din lăuntru, o soluțiune conform cu demnitatea și drepturile înprescriptibile ale României»¹.

Între acestea, Adunarea legislativă, după propunerea guvernului, a luat desăvârșita hotărâre de a contracta un împrumut în sumă de una sută cincizeci milioane lei turcești, în comptul averelor monastirești, dela una din băncile streine, spre despăgubire.

Iată raportul comisiunii mixte, adresate către Domn, în puterea căruia s'a putut face acel împrumut.

«Corpurile legiuitoare, s'au grăbit a acorda guvernului Măriei Tale, tot concursul necesar; de aceea, fără a examina cauzele, care au împiedicat soluțiunea acestei chestiuni, nici actuala fază a negocierilor diplomatice, ele s'au grăbit a răspunde la apelul guvernului, votând, însemnata sumă, de una sută cincizeci milioane lei, bani turcești, numai în speranță că, această importantă afacere, are să devie, în fine, un fapt îndeplinit.

«Comisiunea, întemeiată pe drepturile de autonomie ale țării, are încredere că Măria Ta, veți reuși să aplanati toate dificultățile, ce au putut până acum împiedica regularea definitivă a acestei chestiuni»².

Cu privire la tratativele urmate, în conferințele ținute la Constantinopol, în chestia realizării pe deplin a secularizării de către Miniștri Plenipotențiar, iată ce citim într'un ziar:

«Consulul general al Franței, s'a abținut, în lipsă de instrucțiuni, de a se asocia la demersurile făcute de agenții Austriei, Prusiei, Rusiei și Engliterei, cu privire la sequestru pus de gu-

1. A se vedea Monitorul Oficial pe 1864.

2. Loc. cit. ziarul „Trompeta Carpaților”, 1865, p. 194.

vernul Român, asupra veniturilor bunurilor monastirești închinat.

«Agentul Francez a primit acum dela cabinetul său instrucțiunile necesare, care sunt aceleasi ca și cele date Domnului Marquiz de Monstier, ambasadorul Franței, la Constantinopol.

«Numai în privința formei socotește că nu se poate privi procedeele de secularizare urmate în Principate, și se stăruie pentru a forma o comisiune de delegați ale celor șapte puteri protectoare pentru a constata prealabil drepturile și proprietățile monastirești închinat.

«Se vor acorda despăgubiri acestor monastiri, și secularizarea ar fi atunci privită ca făcută pe cale legală.

«Nu este fără interes de a ști că Principele Cuza a însărcinat în toamna trecută (1863) pe Domnul Negri, amicul și Plenipotențiarul său la Constantinopol, de a cere ambasadorilor puterilor protectoare aprobarea lor pentru planul de secularizare, cel supus mai târziu Adunărilor legislative»¹.

«Între timp, Negri, văzând oarecare manifestațiuni îndoelnice, din partea unora din Miniștrii Plenipotențari, în chestia efectuării împrumutului ce se plănuise pentru despăgubire, în comptul averilor monastirești, (aceasta din pricina intrigilor țesute de călugării greci) se adresează imediat Domnitorului, printr'un raport, cu rugămintea de a dispune ca suma obținută, prin împrumut², de una sută cincizeci milioane lei, să fie depusă la Banca otomană din Constantinopol, pe motivul că «dacă oferta nu ar fi serioasă, se înțelege dela sine că, conferențarii, s'ar putea ușor întoarce iarăși la Protocolul XIII, lucru ce trebue cu orice preț înlăturat, cu atât mai mult că puterile ar fi cu mult mai plecate spre Rusia, decât spre noi»³.

Se notează că după ce s'a făcut împrumutul, se depuse un acout în sumă de șase milioane lei din suma totală de mai sus, conform hotărârei luate de Miniștrii Plenipotențari; iar comisiunea rânduită de conferință, necăpătând dela nici una din părți, vreun act, pe baza căruia să se poată lucra, se dizolvă, așa că conferința i-a afacerea iarăși pe seama ei, pentru a hotărî lucrul pe calea autoritară⁴.

În ziua de 5 Februarie 1865, Ioan Strat, Ministru de Finanțe citește în ședința Adunării legislative din acea zi, mesajul Domnesc, în alăturare cu proiectul de lege, cu privire la contractarea împrumutului de una sută cincizeci de milioane lei turcești, spre definitivă soluțiune a chestiunei averilor monastirești închinat, proiect, propus de Negri și aprobat de Domnitor⁵.

1. Loc. cit. ziarul „Românul” din 1864, p. 148.

2. Se notează că acest împrumut fusese realizat încă din luna Septembrie 1864.

3. Loc. cit. Domnia lui Vodă Cuza II, p. 20.

4. Loc. cit. Domnia lui Vodă Cuza II, p. 20.

5. A se vedea „Monitorul Oficial” pe 1865.

Tot în acest timp, C. Negri, adresează o notă lui Ali-Paşa⁷ Ministru de externe al Turciei, al cărui coprint este următorul.

«Prin memoriul, ce am avut onoare a vă prezenta, Alteţa Voastră, a putut vedea pe ce drepturi incontestabile se razimă guvernul Prinţului Alexandru Ioan, spre a ajunge la concluziunea arătată şi care este aceea, de a conchide, odată pentru totdeauna, şi într'un scop curat pios, un capital, al cărui venit să fie destinat în trebuinţele sf. Locuri.

«Conform acestor concluziuni, guvernul Principatelor-Unite consacră optzeci milioane lei turceşti ai marelui Paşa, Locurilor sfinte, din care (sumă) se va popri douăzeci şi opt milioane, opt sute optzeci şi nouă mii, douăzeci lei, ce datorează egumenii greci, în puterea stipulaţiunilor mai dinainte şi, prin urmare, cincizeci şi unu milioane, una sută zece mii, nouă sute optzeci lei în numerar se dau cu următoarele condiţiuni:

1. Capitalul acesta să fie pus sub garanţia colectivă a Inaltei Porţi otomane, a puterilor garante şi a Principatelor Unite Române.

2. În nici un caz comunităţile sus menţionate nu vor putea distruge, dela scopul său, productul, nici a atinge capitalul.

3. Comunităţile religioase greceşti vor fi datoare de a da socoteală, pe fiecare an, despre întrebuinţarea productului acestui capital.

4. Egumenii greci vor înapoia monastirilor obiectele şi vasele sfinte, ce au fost încredinţate de pe inventarele, ce se găsesc în arhivele noastre.

«Afară de aceasta guvernul Principatelor-Unite, pentru a veni în ajutorul coreligionarilor săi din orient, consacră în aceleaşi condiţiuni, la art. 1, 2, 3 şi 4, o sumă de zece milioane lei, pentru fundarea unei şcoli laice la Constantinopol precum şi a unui spital, pentru creştinii de toate riturile.

«Amândouă aceste stabilimente de binefacere vor fi puse sub direcţiunea unui consiliu, compus din doi membri Români, numiţi de guvernul Principatelor-Unite şi din doi alţi membri aleşi de comunităţile gregşti din Constantinopol.

«Acesta este. Alteţa, cel din urmă cuvânt în această chestiune al guvernului Principatelor-Unite, cuvânt întemeiat pe votul universal al ţării noastre¹.

(ss) C. NEGRI

1. Loc. cit. ziarul „Românul“ pe 1876, p. 958.

NUMAI IN PRINCIPATELE-UNITE ROMANE S'AU SECULARIZAT AVERILE MONASTIREȘTI SAU ȘI IN ALTE PĂRȚI ALE EUROPEI?

Secularizarea averilor monastirești s'a făcut și în alte părți, deci dar în țările occidentale, bună oară în Italia, Spania, Serbia, Rusia și chiar în Turcia.

În adevăr, Ministrul Justiției și al cultelor din Regatul Italiei, după știrile ce le avem din ziarele de atunci, a prezentat un proiect de lege, cu privire la secularizarea averilor monastirești.

În acel proiect sancționat și aprobat de Rege, se prevede suprimarea tuturor monastirilor și corporațiunilor religioase, cu oarecare excepții.

Mai departe se arată iarăși cum că acele averi monastirești, se vor administra, pe viitor, sub îngrijirea unui comitet și, în sfârșit, actualii călugări deservenți, vor primi o pensie de câte 600—700 lei anual, de fiecare persoană.

Iar cât pentru Episcopi, acel Minister, propune a lăsa pe titularii actuali a dispune ei de venituri; iar la moartea lor, a se converti, aceste averi, în rente asupra statului de un venit egal¹.

Se notează că și în Serbia s'au secularizat averile monastirești, cu câțiva ani înainte de data făptuirii secularizării în Principatele-Unite Române.

Așa la 1834, Miloș Obrinovici, Domnul Sârbilor, i-a pe seama țării sale, monastirile zise închinare din acel Principat; și, înlocuind pe egumenii greci, cu egumeni Sârbi, hotărăște ca să se trimită pe tot anul, Locurilor sfinte, câte 250 de galbeni, din visteria acelei țări, pentru cumpărare de ceară, untdelemn și tămâie².

Dar și în Rusia se secularizaseră averile monastirești, bună oară acele ale Noului Neamț din Basarabia.

Într'adevăr, monastirile grecești, de la sf. Munte. Vetopedon, Sinai, sf. Mormânt din Ierusalim, s. a. posedau în Basarabia numai

1. Loc. cit. ziarul „Tribuna Română”, Iași, 1864, No. 176.

2. A se vedea Monastirile zise închinare și călugării streini, de I. Brezoianu, București 1861 p. III, în notă.

puțin de 100 moșii, care cuprindeau mai bine de 209,983 de de-setene, pământ Moldovenesc.

«Monastirea Neamțului, Episcopia Hușilor, Mitropolia Iașilor, așezămintele sf. Spiridon ș. a. posedau în Basarabia 38 de moșii.

«La început guvernul rusesc a îngăduit ca averile monastirelor închinată să fie administrate direct de către împuterniciții acestor monastiri.

Starea aceasta de lucruri dănuî însă numai până la 1863, când se făcu secularizarea moșiilor monestirești în Principate.

Atunci, prin ucazul imperial, din 15 Mai 1864, s'a hotărât ca averele monastirești streine, să fie date în arendă de către stat, în prezența împuterniciților monastirești, prin licitație publică.

După alți 9 ani, apărū un nou ucaz cu data de 16 Martie 1873, prin care se dispunea ca, averele nemîșcătoare ale așezămintelor din România și din oriēt, să treacă sub administrația Ministerului de externe din Petrograd.

Tot atunci se ceru fiecărui așezământ să justifice prin scrisoare și alte acte de donațiune dreptul lor de posesiune asupra moșiilor ce stăpâneau în Basarabia și să arate, în mod neîndolnic, menirea, pe care aceste fundații o primiră dela testatorii lor.

Și aceasta pentru cuvântul ca veniturile să se folosească numai pentru scopurile, pentru care fuseseră destinate de către donatorii lor¹.

Dar, numai departe, chiar Turcii secularizaseră Vacufii (monastirilor turcești).

Prin urmare și statul Român, luă aceeași dispozițiune: mai întâi pentru monastirile (chinoviile) și schiturile neînchinată, în puterea legii dela 1835, sub cuvânt de a le administra mai bine, iar nu cum se aflau sub îngrijirea și privigherea Mitropolitului, și a Episcopilor ce le administra după vechile regulamente; și al doilea statul lua aceeași dispoziție, pentru celelalte monastiri pământene, zise închinată, de a se seculariza de către adunarea legislativă. Întru cât averele acelor monastiri căzuse în mâinile uzurpătoare ale călugărilor greci, însușindu-și dreptul de proprietari absoluți asupra lor, și bucurându-se de enormele venituri, ce le încasau; dar fără să contribuiască cu a patra parte din acele venituri în folosul statului Român, și nici măcar, nu s'au îngrijit de acele biserici și monastiri precum și de acaretele pendinte de ele, ca să nu cadă în ruină și dărăpănare atâta vreme adică, cât acei călugări greci, au administrat asemenea locașuri sfinte.

Avea dreptate, dar, Costache Negri când, într'o scrisoare, pe care a adresat-o Domnitorului Cuza, se exprima:

«Trebue secularizate averele monastirești, zice el, tot așa, precum au fost secularizate pretutindenea în Europa, unde ele erau adevărate proprietăți ale Bisericei, iar nu o uzurpare și cărciumărire, ca la noi»¹.

1. A se vedea Istoria Basarabiei de I. Nestor, Cernăuți, 1923, p. 352-354.

1. Loc. cit. Domnia lui Vodă Cuza, I. p. 330.

În felul acesta se exprimă și distinsul istoric A. D. Xenopol. «Dacă statul Român, zice el, împreună cu toate statele din Europa, credea de trebuință, pentru existența lui, de a seculariza monastirile închinatăe, ale căror acte de danie și drepturi de proprietate, asupra moșiilor lor, erau netăgăduite; apoi cu atât mai mult trebuie să pună el în lucrare, această măsură, față de niște elemente străine, încuibate în țară, prin fraudă și uzurpare și ale căror titluri de stăpânire erau așa de șubrede»¹.

Se întreabă, acum: în puterea cărei legi s'au secularizat averele monastirești, zise închinatăe?

La această întrebare răspundem că: *intr'o materie, care privește întrebuințarea veniturilor provenite dela legături și danie, având de scop faceri de bine pentru obștie, dar nu s'au adus la îndeplinire de către cei ce și-au luat asuprași asemenea îndatoriri, acea danie, zicem, numai este valabilă, ci se strică.*

«Se strică tocmeala, zice pravila, când nu se vor pune în lucrare, cele tocmitite, după așezământ»².

Iar art. 953 din Condiția civilă Franceză, glăsuiește.

«Daniile se strică pentru același cuvânt, adică pentru neîndeplinirea celor așezate prin actul de danie».

Cu aceasta, terminând subiectul, ce mi-am propus a trata, cu privire la istoricul monastirilor închinatăe și a secularizării averelor lor și deci a încetării pentru totdeauna, a conflictului ce exista, între guvernul Român și comunitățile grecești de la Locurile sfinte din orient, pe tema acestei chestiuni, ne permitem încheia aceste rânduri cu următorul dicton: *Tantum facio, quantum possum: alii potentes meliora faciant.*

Aceasta o confirmă și marele nostru Ierarh, Veniamin Costache, Mitropolitul Moldovei, prin cuvintele:

«Cetatea noastră nu va pieri, dacă fiecare din noi, va face tot ce-i va sta prin putință, spre binele țării și a Bisericii noastre naționale».

Sfârșit și lui Dumnezeu mărire;
Iar poporului Român pace,
Și Bisericii Unire.

1. Loc. cit. *Domnia lui Vodă Cuza*, I. p. 365.
2. Soc. cit. *Pravila*, partea III, cap. I. art. 12.

TABLA DE MATERII

	Pag.
Introducerea	3—7
Istoricul monastirilor închinat ^e în epoca grecismului dela 1633-1821	7
Fundatorii și înzestratorii monastirești, prevăzut-au sau nu, în ac- tele lor testamentare, niște anumite condiții, spre a servi de că- lăuză urmașilor în cârmuirea acelor sfinte locașuri și a averelor pendinte de ele?	9—11
Cum priveau călugării greți monastirile indigene închinat ^e din Principate, sub raportul administrativ și juridic, față de patroa- nele lor de la Locurile sfinte?	11—12
Monastirile închinat ^e trebuia, sau nu, să vie în ajutorul școalelor cu o parte din veniturile de la averele (moșiile) pendinte de ele?	12—13
Erau, sau nu, datori egumenii greci de a da socoteală de veniturile încasate și cheltuețele întrebuințate în fața autorităților statului Român?	13—14
De când datează închinarea monastirelor pământene din Princi- pate la Locurile sfinte?	14
Rotul Domnilor sau voevozilor Români din Principate ca protectori și ajutători din statele vecine.	14
Cine conducea la început, cârmuirea sau administrarea spirituală economică a monastirilor și a averilor pendinte de ele?	16—18
Egumenii greci, înlocuitorii egumenilor Români dela monastirile închinat ^e , conformatu-s'au, sau nu cu executarea clauzelor prevă- zute în actele testamentare ale cititorilor?	18
Măsurile luate de Domni cu privire la slăpirea abuzurilor ivite în epoca grecismului	18—20
Luatus-au, sau nu, cuvenitele măsuri de către Domni, cu privire de a nu se mai închina, pe viitor, schituri sau monastiri, Locu- rilor sfinte?	20
Năzuința călugărilor greci de a ocupa scaunul de Episcopi sau Mitropoliji în țările Române.	21

Nu toți Domnii Fanarioși au fost răi precum nici toți călugării greci, ci unii dintre ei au fost buni și au făcut mult bine și Bisericei chiar	25—25
Cine era în drept de a moșteni pe Mitropolit, Episcop, sau egumen (stareț) la moarlea lor în epoca Domniei Fanarioșilor ?	25—27
Principii Gheorghe Hangheri și Alexandru Moruz întocmesc și întăresc hrișoave cu privire la buna cărmuire a monastirilor închinată și a averilor lor.	27—32
Oprirea egumenilor greci de a mai trimite embatichiu la Locurile sfinte	32—33
Istoricul monastirilor închinată din epoca reîntronărei Domnilor pământeni, în legătură cu evenimentele politice de la 1821 și până la 1859, inclusiv.	34
Când și cu ce împrejurare, Rusia, patroana călugărilor greci, a devenit în același timp și protectora creștinilor ortodocși supuși imperiului otoman ?	42
Istoricul monastirilor închinată din epoca Domniei lui Vodă Cuza, în legătură cu evenimentele politice dela 1859 și până la 1865	61
M. Cogălniceanu prezintă Domnitorului Cuza un amănunțit proiect (memoriu) referitor la chestia secularizării averilor monastirești închinată cum și modalitatea rezolvirei acestei probleme, în lăuntru țării fără amestecul streinilor	62
Intervenția personală a lui M. Cogălniceanu către Syr Bulwer Lyston, ambasador al Angliei la Constantinopol, în chestia monastirilor închinată	62
Suspendarea provizoriu a Comisiunii instituită de obșteasca Adunare pentru regularea averelor monastirești închinată	63
M. Cogălniceanu face un călduros apel către Adunarea legislativă de a-i da tot sprijinul necesar înfăptuirii secularizării averilor monastirești închinată	63
Rezolvirea problemei cu privire la chestia monastirilor întâmpină cele mai mari greutăți	64—69
Prima călătorie a lui Vodă Cuza la Constantinopol și scopul pentru care el a făcut această călătorie.	69
Unirea Bisericei ortodoxe din Principatele Moldova și Muntenia, pe cale politică	70
Intervenția Miniștrilor Plenipotențari a puterilor garante în chestia aplănării conflictului existent dintre guvernul Român și comunitățile grecești cu privire de a se efectua prin arbitraj conform prescripțiunilor Protocolului XIII	74—78
Intervenția presei locale în chestia făptuirii secularizării averilor monastirești închinată	78
Înalta Poartă otomană recunoaște dreptul celei a patra parte din veniturilor averilor monastirești închinată, ce comunitățile grecești dela Locurile sfinte trebuia să dea statului Român	79—83
Îvirea ocaziei de a se prezenta un nou proiect de lege, referitor la luarea pe seama statului a averilor monastirești închinată	83—91

	<u>Pag.</u>
Presa streinilor laudă mărețul act al secularizării averilor monastirești	91—93
Urmarea tratatelor pe calea diplomatică cu privire la obținerea recunoașterii definitive a secularizării de către Miniștri Plenipotențari și comisiunea ad hoc constituită de Sultan, la Constantinopol	93—97
Protestările Rusiei și ale Patriarhului ecumenic către Miniștrii Plenipotențari, pe motivul că secularizarea averilor monastirești închinată, nu s'a făcut în conformitate cu prescripțiunile Protocolului XIII	97—121
Numai în Principatele-Unite s'au secularizat averile monastirești sau și în alte părți ale Europei?	121—123

GREȘELI DE TIPAR

	<i>In loc de</i>	<i>Să se citească</i>
La pag. 1-2	stravofor	stavrofor
» » 3	acele	asemenea
» » 10	Locurile sfinte	Locurilor sfinte
» » 11	Canonul 81	Canonul al 8-lea
» » 12	Principatele României	Principatele Române
» » 13	să numească și de	să numească și ele
» » 14	prin semnătuile	prin semnăturile
» » 17	despre veniturile	de veniturile
» » 19	întâ împlare	întâmplare
» » 51	ziceam	zicem
» » 55	vediturile	veniturile
» » 68	se notează ca	se notează că
» » 68	interpretari	interpelări
» » 69	Nu se prevede	Nu se prevede
» » 71	Millescu	Miclescu
» » 78	a acelei patra	acelei a patra
» » 80	îneadevăr	în adevăr
» » 81	s'a pus	s'au pus
» » 82	fiă	fie
» » 82	nume	anume
» » 83	1861	1863
» » 83	relipioase	religioase
» » 95	Ipan	Ioan
» » 96	așa ea s'a văzut	așa că ea s'a văzut
» » 96	ceastă	aceasta

VERIFICAT
2017

VERIFICAT
1987

BIBLIOTECA
CENTRALA
UNIVERSITARIA
BUCUREȘTI

VERIFICAT
2007